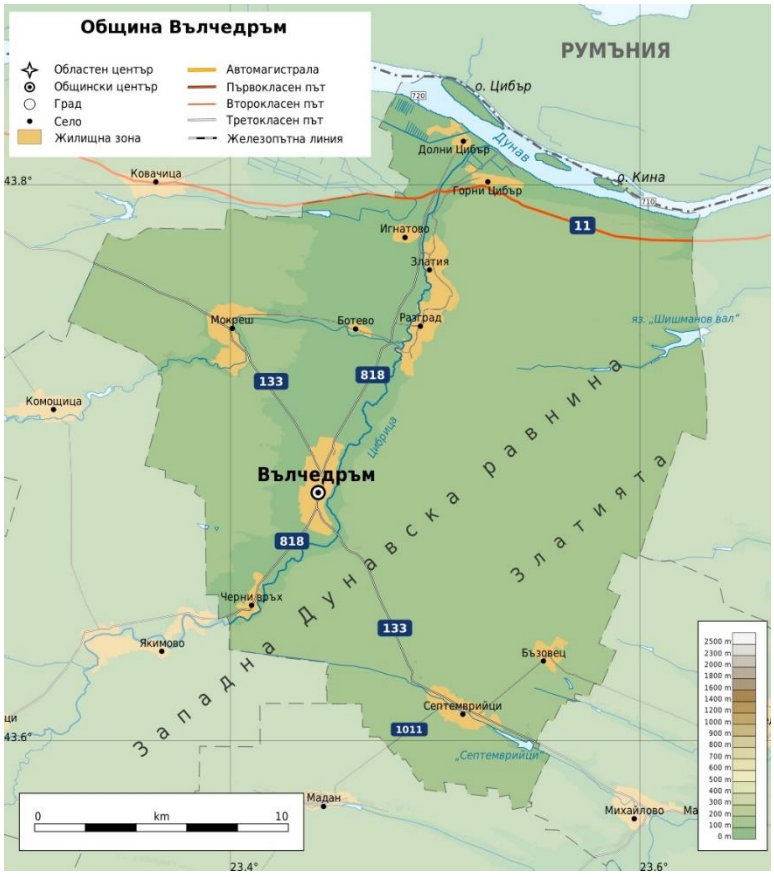
ДОКЛАД
ЗА МЕЖДИННА ОЦЕНКА НА
ПЛАНА ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪЛЧЕДРЪМ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 г.

АПРИЛ 2024 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ 3

ВЪВЕДЕНИЕ..... 5

МЕТОДИКА 7

МЕЖДИННА ОЦЕНКА

I. ОБЩИ УСЛОВИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПЛАНА ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ И ПРОМЕНИ В СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪЛЧЕДРЪМ В ПЕРИОДА 2021 – 2023 ГОДИНА...……..... 9

II. ОЦЕНКА НА ПЪРВОНАЧАЛНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО ...45

III. ОЦЕНКА НА СТЕПЕНТА НА ПОСТИГАНЕ НА СЪОТВЕТНИТЕ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ НА ПИРО 53

IV. ОЦЕНКА НА ЕФЕКТИВНОСТТА И ЕФИКАСНОСТТА НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ РЕСУРСИ …..... 57

V. ОЦЕНКА НА КАЧЕСТВОТО НА ОРГАНИЗАЦИЯТА ПО ИЗПЪЛНЕНИЕТО И МОНИТОРИНГА НА ПИРО..... 65

ОБОБЩЕНИ ИЗВОДИ 68

ПРЕПОРЪКИ 71

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ, ГРАФИКИТЕ, СХЕМИТЕ 72

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АЗ – Агенция по заетостта
АНКПР - Актуализирана национална концепция за пространствено развитие
АПИ – Агенция „Пътна инфраструктура“
БАБХ – Българска агенция по безопасност на храните
БД – Басейнова дирекция
ВЕИ – възобновяеми енергийни източници
ВиК – водоснабдяване и канализация
ВОМР – водено от общностите местно развитие
ГД ГРАО - Главна дирекция „Гражданска регистрация и административно обслужване“
ДМА – дълготрайни материални активи
ДБ – държавен бюджет
ДБТ – Дирекция „Бюро по труда”
ДГ – детска градина
ДГС/ДЛС – Държавно горско/ловно стопанство
ДСП – Домашен социален патронаж/ Дирекция „Социално подпомагане“
ЕЗФРСР - Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕИП – Европейско икономическо пространство
ЕО – екологична оценка
ЕС – Европейски съюз
ЕСИФ - Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕСФ – Европейски социален фонд
ЕФРР – Европейски фонд за регионално развитие
ЗООС – Закон за опазване на околната среда
ЗРР – Закон за регионалното развитие
ЗЗ – защитени зони
ЗМ – защитени местности
ЗТ – защитени територии
ИАОС – Изпълнителна агенция по околна среда
ИСУН – Информационна система за управление и наблюдение
ИТИ – Интегрирани териториални инвестиции
ИТП – Интегриран териториален подход
ИТС – Интегрирана териториална стратегия
ИТСРСЗР – Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен район
КИТИ – Концепция за интегрирани териториални инвестиции
МБАЛ – Многопрофилна болница за активно лечение
МДТ – Местни данъци и такси
МЗ – Министерство на здравеопазването
МИГ – Местна инициативна група
МРРБ – Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МТСП – Министерство на труда и социалната политика
МО – Междинна оценка
МОН – Министерство на образованието и науката
МОСВ – Министерство на околната среда и водите
МСП – малки и средни предприятия
НИРД – научно-изследователска и развойна дейност
НПВУ – Национален план за възстановяване и устойчивост
НПО – неправителствени организации

НСИ – Национален статистически институт
НСОРБ – Национално сдружение на общините в Република България
НСРР – Национална стратегия за регионално развитие
НУ – Начално училище
НЧ – Народно читалище
NUTS – обща класификация на териториалните единици за статистически цели, прилагана от ЕВРОСТАТ за регионите в Европейския съюз
ОБ – общински бюджет
ОДЗ – Областна дирекция „Земеделие”
ОП – Оперативна/и програма/и
ОПЕУТП – Оперативна програма „Електронно управление и техническа помощ”
ОПОС – Оперативна програма за околна среда
ОСИ - Отдел „Статистически изследвания“
ОСП – Обща селскостопанска политика
ОПИК – Оперативна програма за иновации и конкурентоспособност
ОПНОИР – Оперативна програма за наука и образование за интелигентен растеж
ОПНИИДИТ – Оперативна програма за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация
ОПР – Общински план за развитие
ОПРР – Оперативна програма за развитие на регионите
ОПРЧР – Оперативна програма за развитие на човешките ресурси
ОПТС – Оперативна програма за транспортна свързаност
ОПХОМП – Оперативна програма за храни и/или основно материално подпомагане
ОУ – основно училище
ОУП – общ/и устройствен/и план/ове
ПИРО – План за интегрирано развитие на община
ПКИП - Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“
ПМДРА – Програма за морско дело, рибарство и аквакултури
ПО – Програма „Образование“ / Последваща оценка
ПОС – Програма „Околна среда“
ППЗРР – Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ПРР – Програма „Развитие на регионите“
ПРСР – Програма за развитие на селските райони
ПРЧР – Програма „Развитие на човешките ресурси“
ПСПВ – пречиствателна станция за питейни води
ПСОВ - пречиствателна станции за отпадъчни води
ПТП – Програма „Техническа помощ“
ПХОМП – Програма „Храни и основно материално подпомагане“
ПЧИ – преки чужди инвестиции
РБ – Република България / Републикански бюджет
РДГ – Регионална дирекция по горите
РЗИ – Регионален център по здравеопазване
РИОСВ - Регионална инспекция по околната среда и водите
РСЗ – Регионална служба по заетостта
РСР – Регионален съвет за развитие
СЗР – Северозападен район
СПРЗСР – Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони
СУ – средно училище
ТБО – твърди битови отпадъци/ такса битови отпадъци

ТГС – трансгранично сътрудничество

ВЪВЕДЕНИЕ

Докладът обобщава резултатите от междинната оценка (МО) на изпълнението на Плана за интегрирано развитие на община (ПИРО) Вълчедръм 2021-2027 г. за първите три години от неговото действие и прилагане. Междинната оценка е изготвена на основание чл. 33 от Закона за регионалното развитие (ЗРР) и чл. 26 от Правилника за прилагане на ЗРР (ППЗРР). Съгласно нормативните изисквания за реализацията на стратегическите документи за регионално и пространствено развитие се извършва междинна оценка в средата на периода на тяхното действие.

Планът за интегрирано развитие е документ, който определя средносрочните цели и приоритети на община Вълчедръм в съответствие с Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен район и Общия устройствен план на общината.

Планът за интегрирано развитие на община Вълчедръм за периода 2021 – 2027 г. е приет от Общински съвет – Вълчедръм с Решение № 177 от 28.05.2021 г., на основание чл. 21, ал. 1, т. 12 от ЗМСМА и на основание чл.23, т.1 и чл.24, т.1 от Закона за регионалното развитие, във връзка с чл.21, ал.1 от Правилника за прилагане на ЗРР.

Планът за интегрирано развитие е разработен за срок от 7 години, които съвпадат с програмния период на ЕС. Като стратегически документ той обвързва сравнителните предимства, ресурси и потенциал на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети, насочени към устойчиво, интегрирано развитие, по-добро качество на живот и по-висок жизнен стандарт за хората. Документът е съобразен със специфичните условия, ред и изисквания за прилагане на редица нормативни документи, свързани с местното самоуправление, териториалното устройство, кадастъра, опазването на околната среда, насърчаване на инвестициите, устойчиво развитие на туризма и други.

Междинната оценка е част от триадата оценки – „предварителна-междинна-последваща“, като всяка от тях е функция на предходната и се стреми да подобри качеството на стратегическия документ и резултатността в постигане на целите му. Предварителната оценка на ПИРО е изготвена при неговото разработване през 2021 г.

Основната цел на ПИРО на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. е стимулиране на устойчив растеж и осигуряване на пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и ресурси, за трайно подобряване на икономическото, социалното и екологичното състояние на общинската територия, съгласно чл. 13, ал. 2 от ЗРР. ПИРО е разработен и се прилага за цялата територия на общината.

Съгласно нормативните изисквания на ЗРР, настоящият Доклад за междинна оценка включва:

1. оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите;
2. оценка на общото въздействие;
3. оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
4. изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

Първите три елемента са свързани с анализ и оценка на различните аспекти от изпълнението, докато финалният включва изводи и препоръки за подобряване на организацията и реализацията на плана.

Първият елемент е свързан с общ преглед на проектите и инициативите с принос към плана – реализирани или в процес на реализация в рамките на отчетния период 2021-2023 г. Систематизирани са различни проекти и инициативи и е определена тяхната принадлежност към приоритетните области и цели на ПИРО.

Вторият компонент оценява степента в изпълнението на целите и приоритетните области, като надгражда оценката на първоначалните резултати. Стойностите на систематизираните проекти и инициативи са обобщени в обща финансова оценка за изпълнението на ПИРО. В този елемент са сравнени актуалните и целевите стойности на индикаторите, заложени в плана.

Преценката на ефективността и ефикасността на изпълнението се аргументира от съотношението между направените разходи и постигнатите ползи в рамките на целите и приоритетните области. Този трети компонент синтезира информацията за проектите и индикаторите от предните части и добавя обзор на предприетите действия по изпълнението и наблюдението на ПИРО .

Четвъртият елемент отразява най-важните констатации относно идентифицираните проблемни области и ограничители на развитието на местно ниво, попречили на изпълнението на плана през първите три години от неговото прилагане. Изводите са ориентирани спрямо трите основни теми в оценката: проекти и инициативи; индикатори; действия по изпълнението и наблюдението на плана.

Конкретните препоръки са базирани на изводите и са насочени към подобряване процеса на реализация на ПИРО в оставащия период на неговото действие до 2027 г.

Междинната оценка има за цел да установи как са използвани обществените ресурси, каква е ефикасността на извършените интервенции, в каква степен са потвърдени предвидените резултати и постигнати заложените цели. Тя проучва факторите за регистрирания успех или неуспех на намеренията за промяна, прави обобщени изводи за устойчивостта на резултатите и осигурената продължителност на въздействията.

Междинната оценка е предприето действие за анализ на провеждането и резултатите от определен брой инициативи, които се осъществяват в повече или по-малко, формализирана методологична и институционална рамка с оглед на отчитането и/или подобряването на определени публични дейности, по-специално посредством сравняване на резултатите с поставените цели и с използваните средства и ресурси.

Междинната оценка включва анализ и оценка на изпълнението на целите и приоритетите, релевантността на ПРИО и капацитета за организация и координация на отговорните за неговото прилагане органи.

Целта на настоящата междинната оценка е да осигури независима и актуална информация за постигнатите резултати от реализацията на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм за първите три години от неговото прилагане 2021-2023 г. Оценката следва да направи необходимите изводи и препоръки за подобряване на управлението и координацията по изпълнение на заложените цели и приоритети за оставащия период на неговото действие до 2027 г.

За постигането на тези цели са изпълнени следните задачи:

- Оценка на първоначалните резултати от изпълнението на ПИРО и степен на постигане на съответните цели;
- Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- Изследване на промените във вътрешната и външната среда в контекста на прилагане и реализация на заложените мерки и дейности в ПИРО;
- Актуален преглед за съответствие и приложимост на заложените цели и приоритети със социално-икономическите условия и фактори на средата;
- Изводи и препоръки за оптимизиране на въздействието на ПИРО.

Основните критерии, които са използвани при междинната оценка са критериите за приложимост, обоснованост, ефективност, ефикасност, въздействие и устойчивост.

В изготвянето и обсъждането на проекта на настоящия Доклад за междинна оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм за периода 2021-2027

г. участваха представители на Общинската администрация, независими експерти и различни заинтересовани страни.

МЕТОДИКА

Избраната методика е насочена към постигане на обективност на междинната оценка относно първоначалните резултати от реализацията на ПИРО, стратегията и мерките за координация на документа през първите три години от неговото прилагане. Направени са съответните изводи, обобщения и препоръки за оптимизация и подобряване на работата по изпълнение на плановия документ за оставащия период на неговото действие до 2027 г.

I. ЕТАПИ НА МО - Оценката на ПИРО премина последователно през следните етапи:

- ПРОУЧВАНЕ: На този етап беше създадена организацията за провеждане на междинната оценка и беше събрана базова информация и статистически данни за нуждите на анализа и оценката.

За целите на проучването бяха използвани справки, информация от различни институции и консултации с Общинска администрация – Вълчедръм.

- АНАЛИЗ И ОЦЕНКА: На този етап беше извършено обобщаване, анализ и оценка на събраните данни, факти и информация. Изготвена беше междинна оценка на изпълнението на ПИРО, резултатите от която са описани в настоящия доклад. Извършен е подробен анализ и оценка на промените в социално-икономическото развитие на общината, изпълнението на целите и приоритетите на плана и капацитета на отговорните за неговото прилагане органи. Направени са съответните изводи, обобщения и препоръки за подобряване на работата по изпълнение на ПИРО за периода до края на неговото действие (2027 г.).
- СЪГЛАСУВАНЕ И ПРИКЛЮЧВАНЕ: Това е заключителния етап, свързан със съгласуване на Доклада от междинната оценка и направените констатации с Общинска администрация – Вълчедръм. Направените допълнения, коментари и забележки от страна на администрацията са взети под внимание и са включени в доклада за междинната оценка.

II. МЕТОДОЛОГИЯ

За изготвяне на междинната оценка са използвани следните методи:

- Наблюдение – пряк метод за събиране на данни и информация;
- Проучване **–** проучване на документи, информация и данни от различни източници;
- Описание – описват се факти, данни, резултати, констатации, препоръки и изводи;
- Анализ и синтез – анализира се базовата входяща информация и данни и се обобщават резултатите за нивото на изпълнение на ПИРО;
- Оценка – оценява се степента на изпълнение, степента на постигане на заложените цели, ефективност и ефикасност на използваните ресурси и други;
- Сравнение – сравняват се данни, факти, показатели и резултати. На база на сравнението се правят изводи и препоръки;
- Работа в екип – съгласуваност, разпределение на задачите и пълен синхрон в действията на екипа за изготвяне на последващата оценка за изпълнение на ПИРО;
- Индексен метод - изравняване равнището на даден показател, заложен в ПИРО към неговото равнище в минал период или време, прието за база;
- Графичен метод – за изобразяване на данни, факти, тенденции чрез геометрически изображения на функционална зависимост с помощта на линии на равнината.

III. ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

За междинната оценка са използвани следните източници на данни и информация:

1. План за интегрирано развитие на община Вълчедръм 2021-2027 г.;
2. Интегрирана териториална стратегия за развитие на СЗР 2021-2027 г.;

3. Годишни доклади за наблюдение изпълнението на ПИРО за 2021, 2022 и 2023 г.

4. Официални данни от Отдел „Статистически изследвания“ – Монтана, ДБТ – гр. Лом, ДСП – Лом, ОСЗ – Вълчедръм, ОДЗ – Монтана, ДГС – Лом, РЗИ – Монтана, БАБХ, ДФЗ и др. институции;

5. Справки, доклади и отчети на Община Вълчедръм;

6. Отчети за изпълнение на бюджета на община Вълчедръм за периода 2021-2023 г.;

7. Планове и отчети за разходите по Капиталовите програми на Община Вълчедръм за периода 2021-2023 г.

8. Справки и данни от ИСУН – Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България;

9. Интернет страници и портали: Община Вълчедръм, ИСУН, НСИ, Инфостат, ГРАО, АЗ, ПУДООС и др.

10. Официални страници на УО на оперативните програми, финансирани от ЕС и др.

Междинната оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм се фокусира върху аналитичен обзор и сравнителен анализ на резултатите и въздействието от неговото прилагане за периода 2021-2023 г., при отчитане на настъпилите социално-икономически и политически промени на местно, регионално и национално ниво, в светлината на промените в регионалната политика на ЕС и усложнената международна обстановка - пандемия, войни, миграция, икономически и финансови кризи.

Предмет на настоящата разработка е многостранното развитие на община Вълчедръм, свързано с изпълнението на проекти и инициативи с принос към стратегията и програмата за реализация на ПИРО. Докато общинският план анализира и оценява състоянието и тенденциите на развитие в общината, междинната оценка обхваща социално-икономическото развитие от гледна точка на изпълнението на плана.

Докладът за междинна оценка е изготвен с натрупване на всички проекти, обекти и дейности, реализирани на територията на община Вълчедръм от 2021 г. до 2023 г., включително приключените и в процес на изпълнение. По този начин констатациите на настоящия Доклад са неразделна част от общата оценка на общинското управление и реализация на Плана за първите три години от неговото прилагане. Констатациите на етапа на междинна оценка са основа за бъдещото стратегическо планиране в общината и подобряване на местното и регионално развитие до края на програмния период – 2027 г.

В цялостния процес на наблюдение и оценка на ПИРО при спазване на принципа за партньорство участват общинският съвет, кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации, представителите на гражданското общество и други заинтересовани страни.

Общинският съвет е орган за наблюдение на изпълнението на Плана за интегрирано развитие. Мониторингът и контролът на изпълнението са неразделна част от общия процес на реализиране на публични политики в Община Вълчедръм. Предмет на наблюдение е изпълнението на целите и приоритетите, заложени в плана посредством реализацията на мерки и проекти/дейности и включените индикатори за оценка.

Системата за наблюдение и оценка осигурява ефективното изпълнение на плана с оглед постигане на целите за балансирано, устойчиво местно развитие и ефикасно разходване на ресурсите за реализация на определени проекти и дейности. Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на плана обхваща и Програмата за неговата реализация, като отчита изпълнението на включените проекти и дейности по приоритети и мерки.

Чрез мониторинга на ПИРО се цели да се предостави на компетентните местни органи (Общински съвет – Вълчедръм, Кмета на общината, служителите от общинска администрация), както и на всички заинтересовани страни (социално-икономически

партньори и структури на гражданското общество), актуална информация за прогреса или липсата на напредък в изпълнението на поставените цели. В резултат на мониторинга, важен етап от който е междинната оценка, могат да се направят своевременни промени в начина на организация и изпълнение, в приоритетите и целите на ПИРО, който трябва винаги да следва актуалните теми и проблеми на обществото и политиките за тяхното разрешаване.

МЕЖДИННА ОЦЕНКА

I. ОБЩИ УСЛОВИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПЛАНА ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ И ПРОМЕНИ В СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪЛЧЕДРЪМ В ПЕРИОДА 2021 – 2023 ГОДИНА

Анализ на факторите на средата

Изпълнението на ПИРО стартира в условия на усложнена социално-икономическа и политическа обстановка, белязана от непрекъснати световни и национални кризи.

Отчетният период 2021-2023 ще остане в историята с поредицата трудни, неспокойни и динамични години, поставили страната ни и българските общини на сериозни изпитания.

Извънредни ситуации, продължителна пандемия от коронавирус (COVID-19), военни конфликти в Украйна и Израел, постоянно вътрешнополитическо напрежение, нестабилност, многократни парламентарни избори и задълбочаващи се икономически, финансови и енергийни кризи. Всичко това оказва изключително негативно влияние на социално-икономическите процеси и забави изпълнението на важни общински проекти и дейности.

Глобалната здравна криза, породена от коронавируса, беше с трудно прогнозируеми измерения и наложи нови сценарии за бъдещето и промени в стратегическото планиране и в приоритетите на общинските политики. Предприети бяха мерки за ограничаване на заболеваемостта и помощ за здравната система, за насърчаване на засегнатия бизнес и социална подкрепа в защита на най-уязвимите групи от населението.

Нарастващата политическа нестабилност у нас, тежката вътрешна икономическа криза и епидемична обстановка, се отразиха негативно на бизнеса, на покупателната способност и жизнения стандарт на населението. Ограниченията в начина на живот и неизбежните от това негативни икономически последици доведоха до рекорден ръст на инфлацията, повишаване на безработицата, поскъпване на цените на енергоносителите и храните от първа необходимост. Наложително се въведоха някои непопулярни мерки за икономии на ел. енергия. Увеличиха се непредвидените разходи в общинския бюджет.

Пандемията постепенно отшумява през 2022 година, когато започва войната в Украйна, предизвикала задълбочаване на икономическите и политически проблеми, допълнително усложнени от природни бедствия, множество протести, растяща инфлация, задълбочаваща се енергийна криза.

Българските общини бяха пряко засегнати от високата инфлация, от неочаквания и непредвидим ръст на цените на някои стоки и енергоносители. В тези условия се наложи динамична смяна на приоритетите, въвеждане на нови, непланирани мерки и значително увеличение на непредвидените разходи в общинските бюджети.

Политическата нестабилност с честа смяна на централната власт и служебни кабинети се задълбочи през 2023 г. с поредните предсрочни парламентарни избори и нов модел на управление с премиер на ротация. Инфлацията забавя темпове, но икономическата, политическа и социална кризи и обществено недоволство продължават да влияят върху местните приоритети и публичните финанси.

Последната отчетна година се характеризира със закъсняло приемане на държавен бюджет, неработещи оперативни програми за периода 2021-2027 г., неефективен Национален план за възстановяване и устойчивост, неприет Стратегически план за развитие на

земеделието и селските райони. Всичко това се отразява негативно на резултатите от изпълнението на Плана за интегрирано развитие и трябва да бъде отчетено на етапа на МО.

Продължителната липса на възможности за кандидатстване за европейско финансиране забави изпълнението на голяма част от проектите, включени в ПИРО. Негативните демографски тенденции също оказваха силен натиск върху развитието на социалните системи и неблагоприятно влияние върху икономиката. Тези процеси наложиха преориентиране на ресурсите на общините, но и инвестиции в развитие на капацитета на администрациите за успешно справяне с проблемите и по-добро планиране. Въпреки това 2023 беше и годината, в която приключи битката с коронавируса. В тези условия през есента се проведоха и редовните избори за местна власт.

Новият мандат 2023-2027 г. съвпада по време с приключването на програмния период и предстои активна работа по наваксване на забавянето и постигане на съществен напредък в изпълнението на плановете за развитие. Общините са изправени пред предизвикателствата на дигиталната трансформация и зеления преход. Общите европейски политики трябва да бъдат успешно интегрирани във всички процеси, свързани с работата на администрациите.

Настоящият програмен период налага общините да реализират все повече проекти и дейности в партньорства с други общини, с научни организации и университети, с гражданския сектор. Този процес е свързан не само с придобиване на нови умения, но и с промяна на цялостния подход за стратегическо планиране и търсене на възможности за финансиране, чрез интегрирани териториални инвестиции. Не на последно място, подготовката за приемане на страната ни в еврозоната поставя както директни задачи на местните администрации, така и очаквания за активност от тяхна страна за доброто информиране на гражданите и гарантиране на спокойствието и сигурността.

Въпреки трудностите през целия отчетен период 2021-2023 година Община Вълчедръм продължава да работи за изпълнение на предвидените проекти, мерки и дейности, насочени към подобряване състоянието на населените места, изграждане на съвременна инфраструктура, чиста околна среда, създаване на благоприятни условия за бизнеса, привличане на инвестиции, повишено качество на обществените услуги, по-добро образование и достъпно здравеопазване. Усилията на общината са насочени към максимално развитие на туристическия потенциал, обогатяване на културния живот и популяризиране на дестинацията.

Изпълнението на ПИРО се извършва при спазване принципите за законосъобразност, прозрачност и публичност, защита на обществените интереси, ефективно и целесъобразно използване на финансовия ресурс, включително за покриване на извънредните и непредвидени разходи. При анализиране на изпълнението на ПИРО в настоящия Доклад за междинна оценка са отразени настъпилите промени в условията на живот, оказващи пряко въздействие върху социално-икономическото развитие на община Вълчедръм през отчетния период 2021-2023 г.

Сравнителна характеристика

При анализиране и проследяване на условията за изпълнение на ПИРО в настоящия доклад за междинна оценка е направена сравнителна характеристика като са отчетени промените в основни показатели, оказващи въздействие върху социално-икономическото развитие на община Вълчедръм. Направено е сравнение на стойностите на ключовите показатели през 2020 г. – базова преди прилагането на ПИРО и през отчетната 2023 г.

Демографските тенденции са важен показател за социално-икономическото състояние и перспективи за развитие на общината. Основни източници на информация и демографски данни са Националния статистически институт (НСИ) и Главна дирекция ГРАО чрез своята Национална база данни „Население”.

Данните за изтеклата календарна 2023 г. не са публикувани от НСИ към момента на изготвяне на настоящия доклад за междинна оценка и анализът може да бъде извършен към наличната статистическа информация за 2022 г. Данните от ГРАО са актуални към 31 декември 2023 г.

Община Вълчедръм е една от 11-те в област Монтана. През анализирания период тя запазва трето място по територия и четвърто място по население в областта.

Таблица 1: Сравнителна характеристика на община Вълчедръм и останалите общини в област Монтана 2020-2022 г.

Район, област, община	Територия кв. км. за 2020 г. и 2022 г.		Население брой 31.12.2020 г. и 31.12.2022 г.		Гъстота на населението за души на кв. км. 2020 г. и 2022 г.	
	2020	2022	2020	2022	2020	2022
Република България	**110372**	**110997**	**6916548**	**6447710**	**62.7**	**58,1**
Северозападен район	*19047*	*19087*	*720172*	*671502*	*37,8*	*35,2*
Област Монтана	***3634***	**3637**	**125395**	**116172**	**34,5**	**31,9**
Берковица	465	464	15939	14086	34,3	30,4
Бойчиновци	307	308	7966	7466	25,9	24,3
Брусарци	195	195	4174	3948	21,5	20,3
Вълчедръм	**429**	**430**	**8206**	**7498**	**19,1**	**17,5**
Вършец	240	241	6784	6695	28,2	27,8
Георги Дамяново	297	298	2208	1929	7,4	6,5
Лом	327	328	23528	20545	71,9	62,7
Медковец	191	191	3382	2960	17,7	15,5
Монтана	676	677	46208	44917	68,4	66,4
Чипровци	285	285	3121	2742	11,0	9,6
Якимово	221	221	3879	3386	17,6	15,3

Източник: Национален статистически институт

В община Вълчедръм в края на 2022 г. живеят 7498 души или 7% от населението на област Монтана (запазва се относителния дял от 2020 г.) и 1,12% от населението на СЗР (към 2020 г. е 1,14%). Данните в Таблица 1 показват намаляване на населението във всички общини на територията на област Монтана. Демографската криза в района се задълбочава.

Средната гъстота на населението в община Вълчедръм (17,5 души на кв. км. за 2022 г.) е по-малка от средните стойности за област Монтана (31,9), както и от средната гъстота за страната (58,1) и за СЗР (35,2 души на кв. км.). В рамките на 3-те анализирани години средната гъстота на населението намалява във всички общини в областта.

По брой населени места (11), община Вълчедръм се нарежда на четвърто място в областта. Броят на населените места в общината се запазва непроменен в рамките на отчетния период 2020-2023 г. и селищната система е устойчива.

Можем да обобщим, че за трите изследвани години община Вълчедръм запазва позициите си в регионален план по отношение на териториалния обхват и броя на населението сред общините в област Монтана.

Според Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.), община Вълчедръм попада в групата от 5-то йерархично ниво.

Центровете на тези общини са разположени равномерно в територията и играят важна роля за обслужване на населението и в съседни малки общини в селските райони.[1]

Към 2022 г. община Вълчедръм е с много по-ниска степен на урбанизация спрямо тенденциите в областта, в Северозападен район и в страната. Относителният дял на градското население в общината е 38%, което показва преобладаващо население в селата или 62%. За сравнение равнището на урбанизация в област Монтана за 2022 г. е 64%, в Северозападен район – 64%, а за страната – 74%.

Демографска характеристика

Динамиката показва трайна тенденция на намаляване на населението в община Вълчедръм (с 9% или с 708 души през 2022 г. спрямо 2020 г.). За периода 2018-2022 г. населението на общината е намаляло с 12%. Значителен спад в реалния брой жители на общината е отчетен след последното Преброяване на населението през есента на 2021 г.

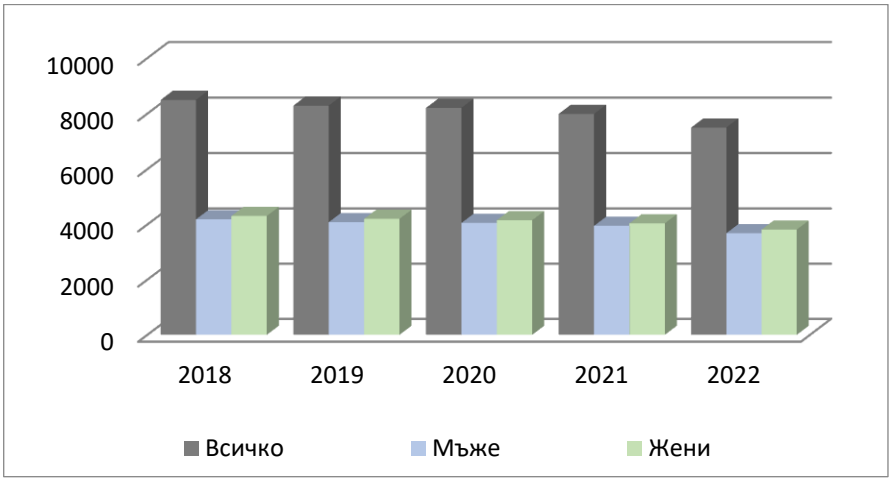
Таблица 2: Население в община Вълчедръм 2018 – 2022 г.

	2018	2019	2020	2021	2022
Всичко	**8493**	**8286**	**8206**	**7990**	**7498**
Мъже	4185	4082	4053	3950	3684
Жени	4308	4204	4153	4040	3814
В градовете	3109	3016	2978	2890	2825
В селата	5384	5270	5228	5100	4673

Източник: Национален статистически институт

През 2022 г. в община Вълчедръм живеят 7498 души, 49% от които мъже и 51% жени. Градското население (на гр. Вълчедръм) е 2825 души (38%), а в селата живеят 4673 души (62%) от жителите на общината. Структурата на населението по пол и урбанизираност се запазват без изменение в рамките на периода на прилагане на ПИРО.

Графика 1: Динамика на населението в община Вълчедръм 2018-2022 г.

По данни от последното преброяване на населението към септември 2021 г. в община Вълчедръм живеят 7698 души или с 2202 души по-малко спрямо преброяването през 2011 г. Населението намалява с 22% за десет години. Демографската криза обхваща както града, така и селата. Жителите на общинския център – гр. Вълчедръм намаляват с 21% в периода 2011-

[1] *Йерархията на центровете е осъществена чрез оценка на тяхното значение и роля по редица критерии и показатели за динамика на населението и степента на развитие на техните обслужващи административни, икономически, транспортни функции и др.*

2021 г. Най-големите села в общината са: Долни Цибър, Септемврийци и Мокреш. Най-малко жители има в с. Ботево и с. Бъзово съответно 49 и 57 души.

Таблица 3: Население в община Вълчедръм по населени места и пол – сравнителни данни от Преброяване на населението през 2011 и 2021 г.

	2011			2021		
	Общо	**Мъже**	**Жени**	**Общо**	**Мъже**	**Жени**
Община Вълчедръм	9900	4819	5081	7698	3805	3893
с. Ботево	65	29	36	49	21	28
с. Бъзовец	114	48	66	57	24	33
гр. Вълчедръм	3662	1781	1881	2895	1370	1525
с. Горни Цибър	196	88	108	100	45	55
с. Долни Цибър	1586	817	769	1408	736	672
с. Златия	870	420	450	583	297	286
с. Игнатово	262	117	145	200	98	102
с. Мокреш	803	374	429	636	308	328
с. Разград	686	331	355	506	265	241
с. Септемврийци	1149	567	582	893	442	451
с. Черни връх	507	247	260	371	199	172

Източник: Национален статистически институт - https://infostat.nsi.bg/

Урбанистичната структура на общината се състои от 11 населени места – административния център град Вълчедръм и 10 села: Ботево, Бъзовец, Горни Цибър, Долни Цибър, Златия, Игнатово, Мокреш, Разград, Септемврийци и Черни Връх.

Селищната мрежа е сравнително добре изградена. Общинският център - град Вълчедръм, е разположен приблизително в центъра на територията на общината. На север от гр. Вълчедръм - 7 села: Ботево, Горни Цибър, Долни Цибър, Златия, Игнатово, Мокреш, Разград; на юг - 3 села – Бъзовец, Септемврийци, Черни връх.

Таблица 4: Население по населени места в община Вълчедръм 2020-2022 г.

	2020			2021			2022		
	Общо	**Мъже**	**Жени**	**Общо**	**Мъже**	**Жени**	**Общо**	**Мъже**	**Жени**
Община Вълчедръм	8206	4053	4153	7990	3950	4040	7498	3684	3814
с. Ботево	52	23	29	49	23	26	47	22	25
с. Бъзовец	86	42	44	74	36	38	50	22	28
гр. Вълчедръм	2978	1406	1572	2890	1370	1520	2825	1331	1494
с. Горни Цибър	105	52	53	99	47	52	94	44	50
с. Долни Цибър	1498	777	721	1474	761	713	1400	727	673
с. Златия	617	310	307	587	300	287	555	283	272
с. Игнатово	200	101	99	193	96	97	189	92	97
с. Мокреш	691	342	349	686	335	351	617	292	325
с. Разград	546	276	270	529	270	259	490	257	233
с. Септемврийци	981	484	497	978	484	494	861	420	441
с. Черни връх	452	240	212	431	228	203	370	194	176

Източник: Национален статистически институт - https://infostat.nsi.bg/

Данните в Таблица 4 показват, че в периода 2020-2022 г. населението във всички населени места на общината намалява.

С най-бързи темпове намаляват жителите на село Бъзовец (42% за 3-те изследвани години), село Черни връх (18%), с. Септемврийци (12%) и с. Мокреш, и с. Горни Цибър (11%).

Урбанистичната класификация на община Вълчедръм включва следните категории: 1 много малък град (до 10 хил. жители) – Вълчедръм, 1 голямо село – Долни Цибър (над 1000 жители), 5 малки села (от 250 до 1000 жители) - Златия, Мокреш, Разград, Септемврийци и Черни връх, 1 много малко село (до 250 жители) – Игнатово и 3 обезлюдяващи се села (под 100 жители) – Ботево, Бъзовец, Горни Цибър.

През отчетния период селищната система на общината се изменя единствено в това, че с. Горни Цибър от много малко село (до 250 жители) става обезлюдяващо се село с под 100 жители. Селищната система на общината като цяло е устойчива. Към 2022 г. обезлюдяващи се (под 100 жители) са селата - Ботево, Бъзовец и Горни Цибър . Най-голямото село по население с над 1000 жители е село Долни Цибър, половината от селата в общината са малки (от 250 до 1000 жители) - Златия, Мокреш, Разград, Септемврийци и Черни връх.

Основните административни, промишлени, търговски, обслужващи и културни дейности в общината продължават да са концентрирани предимно в град Вълчедръм.

Таблица 5: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2020- 2022 г.[2]

	2020			2021			2022		
	Всичко	**Мъже**	**Жени**	**Всичко**	**Мъже**	**Жени**	**Всичко**	**Мъже**	**Жени**
Общо	8206	4053	4153	7990	3950	4040	7498	3684	3814
Под трудоспособна възраст	1284	687	597	1281	682	599	1205	622	583
В трудоспособна възраст	4501	2453	2048	4445	2411	2034	4082	2236	1846
Над трудоспособна възраст	2421	913	1508	2264	857	1407	2211	826	1385

Източник: Национален статистически институт - https://infostat.nsi.bg/

Относителният дял на населението под трудоспособна възраст от 16% не се променя за изследваните три години. Възрастните над трудоспособна възраст към края на 2022 г. са 2211 души или 30%, като относителният им дял през базовата 2020 г. също е 30%. Хората в трудоспособна възраст на 16 и повече години намаляват от 55% на 54%.

Сравнителните данни на НСИ от преброяване на населението през 2011 г. и 2021 г. също показват, че възрастовата структура на населението в община Вълчедръм не се променя значително разликата е в рамките на 1%. Относителният дял на децата и младежите до 29 годишна възраст се запазва в рамките от 29% - 30%. Възрастните хора над 65 години също запазват делът си в границите 29% - 28%.

Таблица 6: Население по пол и възраст в община Вълчедръм – 2020-2022 г.

	2020			2021			2022		
	Общо	**Мъже**	**Жени**	**Общо**	**Мъже**	**Жени**	**Общо**	**Мъже**	**Жени**
Общо	**8206**	**4053**	**4153**	**7990**	**3950**	**4040**	**7498**	**3684**	**3814**
0 - 4	393	212	181	375	197	178	327	161	166
5 - 9	424	227	197	431	222	209	410	220	190
10 - 14	391	217	174	379	207	172	396	200	196
15 - 19	471	220	251	465	223	242	403	206	197
20 - 24	468	258	210	486	261	225	410	220	190
25 - 29	421	211	210	404	207	197	312	158	154
30 - 34	430	239	191	427	239	188	400	221	179
35 - 39	411	210	201	384	194	190	403	200	203

[2] *За 2022 г. тези граници са от 16 до навършването на 61 години и 10 месеца за жените и 64 години и 5 месеца за мъжете.*

40 - 44	519	274	245	499	262	237	415	211	204
45 - 49	556	310	246	549	303	246	508	296	212
50 - 54	535	298	237	569	323	246	554	318	236
55 - 59	497	259	238	464	246	218	456	240	216
60 - 64	464	251	213	467	240	227	461	234	227
65 - 69	532	257	275	498	240	258	491	231	260
70 - 74	653	264	389	601	252	349	602	246	356
75 - 79	438	156	282	442	161	281	448	166	282
80+	603	190	413	550	173	377	502	156	346

Източник: Национален статистически институт - https://infostat.nsi.bg/

За периода на изпълнение на ПИРО от 2020 г. до 2022 г. делът на младите хора до 29 г. в община Вълчедръм намалява в границите на 1% или от 31% на 30%. Лицата на възраст от 30 до 64 години се увеличава също в рамките на 1% или от 42% на 43% от населението. Възрастните над 65 години запазват делът си от 27%.

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

Таблица 7: Естествен прираст на населението на община Вълчедръм 2018-2022 г.

Година	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2018	80	45	35	206	103	103	-126	-58	-68
2019	83	42	41	221	113	108	-138	-71	-67
2020	66	30	36	232	112	120	-166	-82	-84
2021	72	33	39	286	131	155	-214	-98	-116
2022	78	38	40	193	109	84	-115	-71	-44

Източник: Национален статистически институт

Естественият прираст на населението е отрицателен, като за периода 2020-2022 г. е средно по минус 165 души на година, като през 2021 г. достига минус 241, а през 2022 г. е минус 115. Средногодишният брой на живородените деца в община Вълчедръм за периода 2020-2022 г. е 72. Средната смъртност за изследваните 3 години е 237 човека годишно, като тук се отчита и значителния ръст на починалите по време на пандемията от коронавирус. За 2022 г. в община Вълчедръм има 78 живородени деца при 72 за 2021 г., което нарежда общината на 5 място (от 11) за 2021 г. по раждаемост в област Монтана след общините Монтана, Лом, Берковица, Бойчиновци, а за 2022 г. заема 4 място (от 11) след общините Монтана, Лом и Берковица. По смъртност община Вълчедръм е на 4 място след общините Монтана, Лом и Берковица със 193 бр. умрели или 25,5‰ на 1 000 души за 2022 г. и 286 бр. умрели или 35,3‰ на 1 000 души за 2021 г. Естественият прираст през 2021 г. е (-214) като с по-лош показател са общините Монтана(-811), Лом(- 587) и Берковица(- 364). За 2022 г. също е отрицателен (-115) като с по-лош показател са общините Монтана(-529), Лом(- 426), Берковица(- 282) и Бойчиновци(- 117).

Тенденциите на ниска раждаемост и висока смъртност са трайни и са причина за отрицателния естествен прираст и задълбочаващата се демографска криза в общината.

Графика 2: Естествен прираст на населението 2018-2022 г.

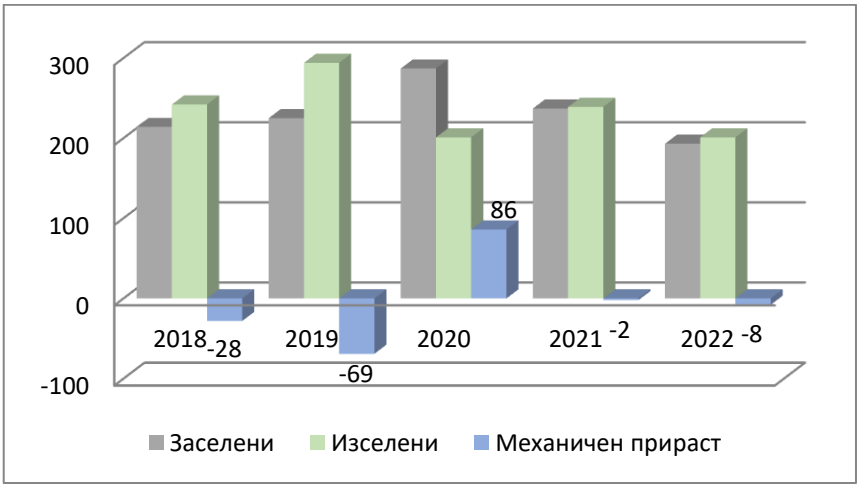
Механичният прираст на населението през периода 2020-2022 г. се променя динамично през 2020 г. е положителен + 86 души, през 2021 г. е отрицателен – минус 2, като през 2022 г. запазва отрицателни стойности, но вече е – минус 8 души. Средногодишно населението на общината се е увеличавало от положителна миграция с около 25 човека, което не успява да повлияе значително на негативните демографски процеси, предизвикани от ниската раждаемост и висока смъртност.

Таблица 8: Заселени, изселени и механичен прираст на населението в община Вълчедръм 2018-2022 г.

Година	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2018	214	97	117	242	107	135	-28	-10	-18
2019	225	100	125	294	132	162	-69	-32	-37
2020	287	130	157	201	77	124	86	53	33
2021	237	110	127	239	115	124	-2	-5	3
2022	193	87	106	201	81	120	-8	6	-14

Източник: Национален статистически институт

Графика 3: Механичен прираст на населението 2018-2022 г.

Миграцията засяга предимно хора в активна възраст и процесът е свързан с все по-интензивното преразпределение на населението и струпването му в големите градове за сметка на малките и средни селища.

Общо в резултат на естествен и механичен прираст населението в общината за периода 2020-2022 г. е намаляло с 419 души.

Таблица 9: Образователна структура на населението на 7 и повече години по степен на образование към 07.09.2021 г.

Общо	Висше образование	Средно образование	Основно	Начално и по-ниско образование
7191	551	3566	2071	1000

Източник: Национален статистически институт - https://infostat.nsi.bg/

По данни от последното преброяване към 07.09.2021 г. 8% от населението на община Вълчедръм на 7 и повече години има висше образование (551 лица). Със средно образование са 50%, а с основно – 29%. Общо 1000 лица или 14% от жителите на общината са с начално и по-ниско образование. Напълно неграмотни към 2021 година са 119 лица.

Таблица 10: Население по етническа група, майчин език и вероизповедание към 07.09.2021 г.

Етническа група	Общо	Майчин език	Общо	Вероизповедание	Общо
Българска	5569	**Български**	6331	**Християнско**	3958
Турска	23	**Турски**	11	**Мюсюлманско**	6
Ромска	1440	**Ромски**	468	**Юдейско**	-
Друга	21	**Друг**	22	**Друго**	8
Не се самоопределят	129	**Не мога да определя**	139	**Не мога да определя**	990
Не желаят да отговорят	50	**Не желая да отговоря**	35	**Не желая да отговоря**	381
Непоказана[3]	466	**Непоказан**	692	**Непоказано**	692
				Нямам	1663
ОБЩО	**7698**		**7698**		**7698**

Източник: Национален статистически институт

По данни на ГД ГРАО (www.grao.bg) на община Вълчедръм в периода на действие и прилагане на ПИРО (2021-2023 г.), населението по постоянен адрес намалява с 2%, а по настоящ адрес намалява с 3%. През последната отчетна 2023 година жителите на общината по постоянен адрес са 8474 души, по настоящ адрес – 8430, а с постоянен и настоящ адрес в същото населено място – 7392 души.

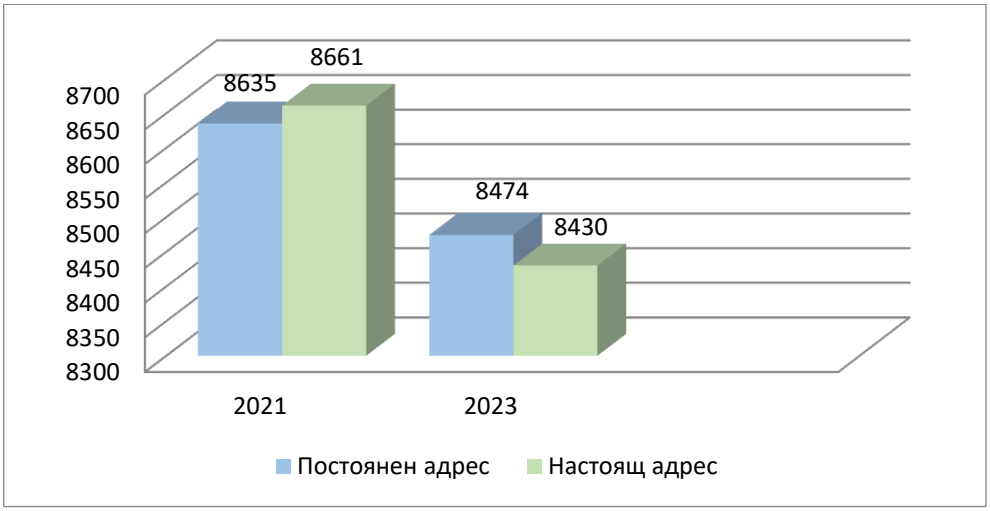
Таблица 11: Население по постоянен и настоящ адрес към 31.12.2021-2023 г.

[3] *В категорията „непоказана“ са включени лицата, добавени от административни източници, за които липсва информация в използваните при преброяването регистри.*

Община, населено място	Постоянен адрес			Настоящ адрес			Постоянен и настоящ адрес в населеното място		
Година	**2021**	**2022**	**2023**	**2021**	**2022**	**2023**	**2021**	**2022**	**2023**
гр. Вълчедръм	**3236**	**3187**	**3148**	**3186**	**3141**	**3091**	**2828**	**2786**	**2743**
с. Ботево	41	41	39	52	51	49	36	35	32
с. Бъзовец	59	49	51	86	79	70	30	27	30
с. Горни Цибър	98	96	91	106	102	92	79	76	71
с. Долни Цибър	1653	1675	1669	1589	1610	1617	1505	1527	1528
с. Златия	608	590	581	621	610	602	519	505	493
с. Игнатово	194	189	189	199	192	188	162	159	162
с. Мокреш	733	718	718	743	725	715	627	612	607
с. Разград	587	586	572	588	576	567	496	492	476
с. Септемврийци	978	974	980	1039	1016	1003	888	876	868
с. Черни връх	448	441	436	452	442	436	393	386	382
Общо	**8635**	**8546**	**8474**	**8661**	**8544**	**8430**	**7563**	**7481**	**7392**

Източник: Национална база данни „Население” - http://www.grao.bg

Графика 4: Сравнителна характеристика на населението по постоянен и настоящ адрес 2021-2023 г.

Влошаващите се демографски показатели продължават да влияят негативно върху социално-икономическите процеси и създават естествени бариери пред постигане целите на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм 2021-2027 г.

Текущата демографска картина показва, че изпълнението на плана не е успяло да повлияе положително върху негативните тенденции на намаляване и застаряване на населението. Перспективите за демографското развитие на общината в средносрочен план показват, че при равни други условия (при непроменени политики) тези фактори ще компрометират възможността на икономическата система да генерира висок и устойчив растеж и ще понижават ефективността на прилаганите мерки в различни сфери.

Политиката за преодоляване на демографската криза в района през оставащия период на действие на ПИРО до 2027 г. трябва да е насочена към подобряване на инвестиционната

среда, защото инвестициите са тези, които създават работни места и доходи за хората. Успоредно с това трябва да се обновява и благоустроява средата на обитаване, да се повишава качеството на здравеопазването, образованието и социалните услуги, като по този начин се привличат и задържат млади хора за живот и работа в общината.

Пазар на труда – заетост и безработица

Важен показател, който характеризира влиянието на ПИРО върху социално-икономическите процеси в целевата територия е равнището на заетост и безработица.

Безработицата в община Вълчедръм в периода 2021-2023 г. намалява с 2,33%. Върху процесите на пазара на труда силно влияние оказват пандемията от коронавирус и намаляващия брой на икономически активното население, което служи за база при изчисляване равнището на безработица. През 2022 г. безработицата достига най-ниската си стойност (30,13%) за периода на прилагане на ПИРО.

Таблица 12: Средногодишен брой на безработните лица и равнище на безработица в община Вълчедръм за периода 2021 - 2023 г.

Показател	2021	2022	2023
Брой регистрирани лица	1021	900	952
Равнище на безработица (%)	**34,18**	**30,13**	**31,85**

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

През отчетната 2023 г. равнището на безработица се повишава и достига 31,85%, като остава по-високо от средните нива за област Монтана (12,7%), и по-високо от безработицата за страната (5,6%). Регистрираният през 2021 г. ръст на безработицата, причинен от пандемията от коронавирус бързо е овладян и безработните лица през 2023 г. са с 69 по-малко спрямо базовата година. Броят на регистрираните безработни през 2023 г. е с 52 повече спрямо 2022 г., но е отчетен ръст в равнището на безработица, тъй като показателят се изчислява на база икономически активното население, което намалява.

Графика 5: Динамика на безработицата в община Вълчедръм 2020-2023 г.(%)

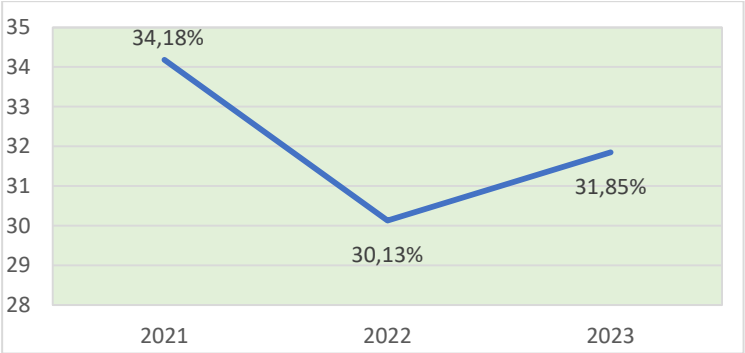

Таблица 13: Справка за безработицата в отделните населени места на община Вълчедръм за периода 2021 – 2023 г.

	2021	2022	2023
гр. Вълчедръм	171	187	185
с. Ботево	7	5	5
с. Бъзовец	0	1	1
с. Горни Цибър	7	7	5
с. Долни Цибър	303	334	343

с. Златия	69	62	54
с. Игнатово	26	24	20
с. Мокреш	56	57	81
с. Разград	111	112	109
с. Септемврийци	102	93	140
с. Черни връх	66	77	77
Община Вълчедръм	918	959	1020
% Безработица към 31.12	**30,3**	**31,65**	**34,14**

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

Към 31.12.2023 г. броят на регистрираните безработни лица в община Вълчедръм се е увеличил на 1020 или със 102 повече спрямо 31.12.2021 г. За разглеждания период най-много регистрирани безработни лица има в с. Долни Цибър, следвано от гр. Вълчедръм, селата Разград и Септемврийци, а с най-малко регистрирани безработни лица в община Вълчедръм са селата: Бъзовец, Ботево и Горни Цибър.

Таблица 14: Структура на безработните лица по пол в община Вълчедръм към 31.12.2023 г.

Показател	2021	2022	2023
Общ брой регистрирани лица	**918**	**959**	**1020**
Жени	504	524	550
Мъже	414	435	470

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

Разпределението на регистрираните безработни лица по пол в община Вълчедръм за 2023 г. показва, че относителният дял на жените е 53,9%, а на мъжете 46,1%. Уязвимата група безработни лица остават жените като относителният им дял намалява с 1% от 54,9% през 2021 г. на 53,9% към 2023 г. Жените продължават да са по-силно засегнати от липсата на работни места, при тях дисбалансите между притежаваната квалификация и търсенето на пазара на труда са много по-големи.

Таблица 15: Възрастова структура на безработните лица в община Вълчедръм 2021-2023 г.

Възраст	2021	2022	2023
до 19 години	11	19	26
от 20 до 29 години	118	170	173
в т.ч. от 25 до 29 години	*58*	*81*	*73*
от 30 до 54 години	556	525	574
над 55 години	233	245	247
ОБЩО	**918**	**959**	**1020**

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

Засегнати от безработицата са и хората от 30 до 50 години – 60,57% за 2021 г., 54,74% за 2022 г. и 56,27% за 2023 г. от всички регистрирани безработни лица. Делът на безработните младежите от 20 до 29 години се увеличава от 12,85% през 2021 г. на 16,96% през 2023 г.

Таблица 16: Образователна структура на безработните лица 2021-2023 г.

Образование	2021	2022	2023
с висше образование	7	7	7

със средно образование	266	274	276
с основно образование	174	196	232
с начално и по-ниско образование	471	482	505
ОБЩО	**918**	**959**	**1020**

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

Най-голям относителен дял в образователната структура на безработицата в общината имат лицата с начално и по ниско образование – съответно 51,31%, 50,26% и 49,51% за трите отчетни години. Следват лицата със средно образование – съответно 28,98%, 28,57% и 27,06% за периода 2021-2023 г. Делът на лицата с основно образование за периода 2021-2023 г. е 18,95%, 20,44% и 22.75% Най-малко са безработните висшисти, броят им остава непроменен за целия анализиран период - 7 лица, което е под 1%.

Таблица 17: Структура на безработните лица по придобита квалификация 2021-2023 г.

Показател	2021	2022	2023
Регистрирани безработни с работническа професия	154	144	166
Регистрирани специалисти	52	69	51
Регистрирани без квалификация	712	746	803
ОБЩО	**918**	**959**	**1020**

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

През отчетния период делът на безработните лица без квалификация, заемат най-голям относителен дял в структурата на безработицата по придобита квалификация съответно: 77,56% (712 лица за 2021 г.), 77,79% (746 лица за 2022 г.) и 803 лица или 78,73% за 2023 г. Следват безработните лица с работническа професия, които заемат следния относителен дял 16,77%, 15,02% и 16,27% от общия брой безработни за разглеждания период. За 2021-2023 г. делът на безработните специалисти е най-малък или 5,66%, 7,19% и 5%.

Таблица 18: Обявени свободни работни места за периода 2021 – 2023 г.

Населено място	2021	2022	2023
гр. Вълчедръм	155	104	125
с. Мокреш	1	2	1
с. Септемврийци	3	5	3
с. Черни връх	1	1	0
с. Долни Цибър	22	19	10
с. Златия	6	8	3
с. Разград	21	1	13
от други общини	16	17	7
ОБЩО	**225**	**157**	**162**

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

От разпределението на обявени свободни работни места по населено място в община Вълчедръм за периода 2021-2023 г., се вижда, че най-голям относителен дял имат в общинския център гр. Вълчедръм. Делът на обявените свободни работни места в гр. Вълчедръм за отчетната 2023 г. нараства с 16,38%. и достига 77,16%, спрямо 2021 г., когато е 60,78%. Най-малко обявени свободни работни места има в селата - Мокреш, Септемврийци и Черни връх.

Таблица 19: Структура на постъпилите на работа лица по пол, притежавана квалификация и възраст в община Вълчедръм 2021-2023 г.

Постъпили на работа лица	2021	2022	2023
ОБЩО	**362**	**186**	**172**
от тях жени	*187*	*102*	*92*
ОБЩО	**362**	**186**	**172**
с работническа професия	72	52	26
специалисти	54	31	34
без квалификация	236	103	112
ОБЩО	**362**	**186**	**172**
на възраст до 24 г.	55	24	23
от 25 до 29 г.	32	21	14
от 30 до 54 г.	208	107	98
над 55 г.	67	34	37

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

През 2023 г. лицата постъпили на работа в община Вълчедръм са 172 или със 190 лица по-малко спрямо 2021 г. Жените започнали работа заемат по-голям относителен дял за трите отчетни години - 51,66%, 54,84% и 53,49%. При лицата постъпили на работа по придобита квалификация най-голям относителен дял имат тези без квалификация - малко над 65% за 2021 и 2023 г. и 55,37% през 2022 г. Специалистите започнали работа са с най-малък дял, който нараства с 4,86% и достига 19,77% през отчетната 2023 г., спрямо 2021 г. когато е 14,91%. За отчетния период лицата постъпили на работа на възраст от 30 до 54 г., заемат най-голям дял - 57,46 % , 57,53% и 56,88%. Следвани от лицата над 55 г., на възраст до 24 г и на последно място или най-малко са лицата от 25 до 29 г.- 8,83%, 11,29% и 8,14%.

Таблица 20: Брой на продължително безработните лица, по пол, притежавана квалификация, образователно равнище и възраст 2021-2023 г.

Брой продължително безработни лица	2021	2022	2023
ОБЩО	**547**	**453**	**526**
от тях жени	*298*	*256*	*288*
ОБЩО	**547**	**453**	**526**
с работническа професия	89	78	76
специалисти	23	24	21
без квалификация	435	351	429
ОБЩО	**547**	**453**	**526**
с висше образование	3	2	1
със средно образование	145	131	134
с основно образование	87	76	96
с начално и по-ниско	312	244	295
ОБЩО	**547**	**453**	**526**
на възраст до 19 г.	1	1	1
от 20 до 29 г.	45	51	27
в т.ч. от 25 до 29 г.	*26*	*29*	*12*
от 30 до 54 г.	342	251	326

над 55 г.	159	150	172

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

Броят на продължително безработни лица в община Вълчедръм за 2023 г. е 526 лица, с 21 по-малко спрямо отчетната 2021 г., когато са 547. Продължително безработните жени са с по-голям относителен дял за трите години – 54,47%, 56,51% и 54,75%. По притежавана квалификация - лицата без квалификация, заемат най- голям дял, който през 2023 г. се увеличава с 2,04% и достига 81,56%, спрямо отчетната 2021 г. най- малък дял заемат продължително безработни лица специалисти. Разглеждайки продължително безработните лица по образователно равнище, най-засегнати са лицата с начално и по-ниско образование, заемат най-голям относителен дял - 57,04%, 53,86% и 56,08% за трите отчетни години. Лицата продължително безработни с висше образование са най-малко и от 3 за 2021 г., остава само 1 за 2023 г.

За отчетните три години в община Вълчедръм има проведени следните активни мерки на труда, в т.ч. за групи в неравностойно положение: 24 Ателиета за търсене на работа с продължително безработни лица и лица на социално подпомагане, 253 групови мероприятия с цел запознаване с права и задължения на новорегистрирани безработни лица, 3 срещи с работодатели, които са представили свободните работни места в техните фирми, проведени са 2 дни на работодателя и 3 мобилни бюра по труда.

През отчетния период има проведени 5 квалификационни курса за групи в неравностойно положение: 2021 г. е проведен курс на БТТП с 15 лица по проект СКОРОСТИ. През същата година е организиран и проведен курс към ДП БГЦПО Плевен с изнесено обучение в гр. Вълчедръм с 15 лица за професионална квалификация „Подпомагане на възрастни ". През 2022 г. са организирани и проведени 2 курса по Проект „С нови зелени и екологични знания и умения към нова заетост" на КНСБ с 12 лица и по Проект „СТИМУЛ" на БТТП с 15 лица.

За периода 2021 г. - 2023 г. в община Вълчедръм се реализират 6 програми за насърчаване на заетостта, включително за младежи до 29 г: НП „Помощ за пенсиониране", НП „Заетост и обучение на хора с трайни увреждания", НП „Активиране на неактивни лица", Програма „Старт на кариерата", Регионална програма за заетост, НП „Заетост и обучение на продължително безработни лица" – Компонент 1 и Компонент 2 , схема „Нова възможност за младежка заетост", проект „Родители в заетост", проект „Заетост за теб" по ОП РЧР.

За отчетния период 2021 – 2023 г. новоразкритите работни места от община Вълчедръм на първичния пазар са 166, а субсидираната заетост е 339 работни места. През разглеждания периода са реализирани 2 Регионални програми за 154 лица.

По мерки за заетост са разкрити 33 работни места. По програми за заетост са разкрити 203 работни места. По ОП РЧР – 351 лица.

Намаляването на безработицата през последните години и достигането на най-ниски нива през 2022 г. е положителна промяна в социално-демографските условия и оказва благоприятно въздействие върху индикаторите за постигане целите на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. Независимо от тези тенденции пазарът на труда все още се нуждае от стимулиране и допълнителни насърчителни мерки.

Причините за ниските коефициенти на икономическа активност и заетост в общината освен демографската криза са слабата инвестиционна активност, липсата на работни места и най-вече несъответствието между професионалната квалификация на свободната работна сила и пазара на труда. Бързо нарастват нуждите от квалифицирана работна ръка, свързани с въвеждането и използването на нови производствени, информационни и комуникационни технологии. В същото време младите квалифицирани кадри предпочитат да напуснат родните места и да работят в големи градове у нас или в чужбина. Пазарът на труда изпитва остър

недостиг на квалифицирани кадри, а безработицата сред лицата без образование и квалификация остава висока.

Неблагоприятните демографски тенденции и някои структурни проблеми остават основни пречки пред нормалното функциониране на пазара на труда. Населението продължава да намалява и застарява. Делът на дълготрайно безработните остава сравнително висок. В същото време нараства недостигът на квалифициран труд, което отправя допълнително предизвикателство пред активните мерки на пазара на труда.

Икономическо развитие

Икономическото развитие на община Вълчедръм през периода на прилагане и изпълнение на ПИРО се характеризира с различна динамика в отделните сектори, но като цяло отчитаме ръст спрямо базовата 2021 г. Финансовите показатели на местните предприятия се подобряват. Бизнесът постепенно преодолява кризите и трудностите, предизвикани от неблагоприятните макроикономически условия, включително продължителната пандемия от коронавирус, войните, инфлацията, ръстът в цените на горивата, поскъпването на стоки, материали, доставки и други.

През 2021 г. ръстът на общинската икономика на фона на ковид пандемията е силно неравномерен и съсредоточен в сектори като земеделие и търговия. При прегледа на данните за растежа трябва да имаме предвид, че 2022 г. се характеризира с висока инфлация, което от своя страна означава, че разликата между номиналния и реалния ръст на общинската икономика се различават значително. Промяната в добавената стойност по факторни разходи на нефинансовите предприятия в община Вълчедръм по данни на Института за пазарна икономика през 2022 спрямо 2021 година е увеличение от 25,4%. В парично изражение добавената стойност по факторни разходи в общината нараства от 62,9 млн. лева през 2021 г. на 78,9 млн. лева през 2022 г. Измерена на човек от населението добавената стойност по факторни разходи в община Вълчедръм се увеличава от 7770 лева на човек през 2021 г. на 10440 лева на човек през 2022 г. Бързото възстановяване и връщане към растеж на почти всички български общини през 2022 г. за пореден път потвърждава гъвкавостта на местната икономика на фона на поредицата от кризи - пандемия, войни и инфлация.

На етапа на изготвяне на настоящия Доклад за междинна оценка на изпълнението на ПИРО 2021-2027 г., все още няма публикувани официални данни на НСИ за състоянието на нефинансовия сектор и икономическите показатели на местните предприятия през 2023 г. и за целите на анализа е използвана статистическа информация за периода 2021-2022 г.

Структуроопределящи отрасли за местната икономика в община Вълчедръм са: селско стопанство и търговия, като водещо значение има селското стопанство Земеделието е застъпено във всички селища на общината и има важна роля за цялостното й развитие.

Таблица 21: Брой нефинансови предприятия по основни икономически дейности 2021-2022 г.[4]

Отраслови сектори	2021	2022
Общо	**148**	**203**
Селско, горско и рибно стопанство	56	104
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети	61	55

Източник: Национален статистически институт

Нефинансовите предприятия в община Вълчедръм се увеличават с 55 или с 27% през 2022 г. спрямо 2021 г. В сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ броят на фирмите е нараснал – с 48 броя през 2022 г, спрямо 2021 г. Ръстът им не се дължи на нови предприятия и

[4] *В таблицата не са включени секторите, в които няма регистрирани предприятия или данните са посочени като конфиденциални.*

инвеститори стартирали бизнес в сектора, а по-скоро на нормативното задължение от 2022 г. земеделските стопани да подават годишни статистически отчети. В предходните периоди в сектора се отчитат само земеделските предприятия, регистрирани по Търговския закон, а от 2022 г. отчети в НСИ подават всички земеделските производители, които извършват стопанска дейност, т.е. реализират продукти, стоки или услуги на пазара. По този начин, регистрираните стопани по Наредба № 3 за създаване и поддържане на регистър на земеделските производители, вече се отчитат от статистиката и това води до ръст на предприятията в сектора.

Към 2022 г. в община Вълчедръм най-много фирми развиват дейност в сектор „Селско, горско и рибно стопанство" съответно 104 предприятия (51%). След него място заема сектор „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети ", в който работят около 27% от фирмите, като броят им намалява с 6 в рамките на отчетния период от две години. За останалите икономически сектори данните са конфиденциални.

Таблица 22: Сравнителен анализ на основните икономически показатели на отчетените нефинансови предприятия 2021-2022 г.[5]

Година	ДМА	Произведена продукция/ Стойност на продукцията	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Финансов резултат	Заети лица	Наети лица
	Хиляди лева						Брой	
2021	172 919	140 450	212 029	146 365	146 455	58 798	631	491
2022	208 336	187 429	267 737	178 616	206 076	55 379	693	501

Източник: Национален статистически институт

Икономическото развитие на община Вълчедръм през последните две години се характеризира с различна динамика – ръст в сектор „Селско, горско и рибно стопанство" и спад в сектор „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети", но като цяло общите показатели за развитие на икономиката се увеличават. Спад се наблюдава във финансовите резултати. ДМА в нефинансовия сектор се увеличават и към 2022 г. са в размер на 208 336 хил. лева, което показва технологично обновяване и модернизация на местните фирми. Произведената продукция бележи ръст от 25% за изследваните две години и достига 187 429 хил. лева през 2022 г. Приходите от дейността нарастват с 21% до 267 737 хил. лева. Разходите за дейността също се увеличават с 29%. При нетните приходи от продажби (НПП) отчитаме ръст от 18% до 178 616 хил. лева. Финансовият резултат на местните фирми през 2022 г. спада на 55 379 хил. лева, което е с 6% по-малко от 2021 г. Броят на заетите лица се увеличава с 62 или с 9%, повече спрямо 2021 г. Броят на наетите лица в общината също нарастват с 2% или с 10 лица повече за 2022 г.

Около 92% от произведената продукция в общината и 82% от НПП за 2022 г. са реализирани в сектора на „Селско, горско и рибно стопанство", което затвърждава позициите му на основен и водещ отрасъл в местната икономика. Незначителен дял от около 2% от произведена продукция заема сектор „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети", а по нетни приходи от продажби сектора има относителен дял от 12%.

От общо 203 предприятия в община Вълчедръм през 2022 г. 197 броя или 97% са микропредприятия с персонал до 9 заети лица. За останалите групи предприятия данните са

[5] *На етапа на изготвяне на настоящия Годишен отчетен доклад за наблюдение изпълнението на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм, НСИ все още не е публикувал данни за икономиката на общината през 2023 г..*

конфиденциални През анализираните две години в общината няма големи предприятия с персонал над 250 лица.

Таблица 23: Средна брутна годишна работна заплата в община Вълчедръм (лева)

2021 г.	2022 г.
17 206	18 312

Източник: Национален статистически институт

Средната брутна годишна работна заплата в община Вълчедръм за 2022 г. е 18 312 лева, което е с около 6% повече спрямо 2021 г. Възнагражденията в общината остават значително по-ниски от средната годишна работна заплата за страната – 21242 лева, но по-високи от спрямо средната заплата за област Монтана – 15 514 лева и за Северозападен район 16 863 лева за 2022 г. Данните за реализираните преки чуждестранни инвестиции в местната икономика за 2022 г. са конфиденциални.

Изводът, който може да се направи е, че от началото на прилагане на ПИРО в общинската икономика на Вълчедръм се забелязва подем. Икономиката на община Вълчедръм има предимно аграрен характер. Прегледът на тенденциите ясно извежда основните фактори, които отключват потенциала за растеж на региона. Сферите на дейност, които растат най-бързо са тези, които съсредоточават в себе си най-високата инвестиционна активност. От важно значение е и човешкият капитал, като в средносрочен план все по-важни за развитието на бизнеса ще са демографските тенденции и цялостното качество на живот.

Селско стопанство

Селското стопанство е основен отрасъл на местната икономика в община Вълчедръм и запазва своите стабилни позиции и устойчивост в периода 2020-2023 г. Приоритетно се развива земеделието, докато животновъдството изостава по обективни причини – ниски изкупни цени, недостатъчно субсидии, високи изисквания и европейски стандарти.

Земеделските земи на територията на община Вълчедръм към 2023 г. възлизат на 371148 декара, от които с начин на трайно ползване „нива” - 334739 декара или 90%. Пасищата и ливадите са 26410 декара или 7%. Лозята са 5538 декара – 1,5%. Останалите площи се разпределят между: зеленчукова градина, изоставена орна земя, неизползвана нива (угар, орница), деградирала орна земя, овощна градина, друг вид трайно насаждение, изоставено трайно насаждение, ливада, друг вид ливада и друг вид земеделска земя.

Таблица 24: Баланс на земеделската земя по начин на трайно ползване към 2023 г.

№	Начин трайно ползване	Имоти бр.	Площ в дка	Площ %
1.	Нива	28798	334738,537	90,190
2.	Зеленчукова градина	1014	534,819	0,144
3.	Изоставена орна земя	79	529,899	0,143
4.	Неизползвана нива (угар, орница)	8	110,878	0,030
5.	Деградирала орна земя	2	88,581	0,024
6.	Овощна градина	15	194,397	0,052
7.	Лозе	3696	5537,642	1,492
8.	Друг вид трайно насаждение	9	44,600	0,012
9.	Изоставено трайно насаждение	183	810,087	0,218
10.	Ливада	1013	2095,669	0,565
11.	Друг вид ливада	1	8,584	0,002
12.	Пасище	5683	26409,946	7,116
13.	Друг вид земеделска земя	9	44,772	0,012

	ВСИЧКО	**40510**	**371148,411**	**100,000**

Източник: Областна дирекция „Земеделие" – Монтана

Броят на земеделските стопани в община Вълчедръм намалява през последните три години с 5% и за 2023 г. е 175 или с 10 по-малко спрямо базовата 2021 г, когато са 185.

Таблица 25: Брой регистрирани земеделски стопани в община Вълчедръм 2021-2023 г.

година	брой	обработвана земя в т. ч пасища, мери и ливади по анкетни фомуляри в дка
2021	185	247 304
2022	180	246 219
2023	175	248 562

Източник: Областна дирекция „Земеделие" – Монтана

Растениевъдството е основния земеделски отрасъл в община Вълчедръм. Най-много земеделски площи се засаждат с пшеница, царевица за зърно, маслодаен слънчоглед и рапица. Отглеждат се още ечемик, тритикале, сливи, вишни, череши и винени лозя.

Към 2022/2023 г. най-много площи са засети с царевица за зърно – 109 260 дка, маслодаен слънчоглед – 103 130 дка и пшеница – 79 910 дка.

Данните в Таблица 26 показват, че в рамките на отчетния период реколтираните площи на територията на община Вълчедръм се понижават от 319 667 дка през 2020/2021 стопанска година на 307 246 дка през 2022/2023 година. Стопанската 2021/2022 г. е най-благоприятна в агрометеорологично отношение и дава най-високи добиви от декар при повечето земеделски култури.

Средните добиви от декар на повечето отглеждани плодове се увеличават за анализирания период 2020-2023 г. За селскостопанската 2022/2023 г. наблюдаваме най-висок среден добив от декар при царевицата за зърно от 710 кг., а нулев при вишните.

Таблица 26: Справка за засети площи по видове култури и получени средни добиви 2020-2023 г.

Култури	Засети дка			Ср. добив кг/дка		
	2020/2021 г.	2021/2022 г.	2022/2023 г.	2020/2021 г.	2021/2022 г.	2022/2023 г.
пшеница	65 780	80 860	79 910	718	410	543
ечемик	6 380	7 860	8 100	610	450	550
тритикале	320	220	250	700	400	500
рапица	6 990	4 900	6 000	310	164	397
маслодаен слънчоглед	81 370	63 800	103 130	285	230	210
царевица за зърно	158 230	144 900	109 260	520	390	710
сливи	11	11	25	130	100	300
вишни	38	38	38	315	400	0
череши	324	274	309	401	533	470
лозя винени	224	224	224	0	241	400

Всичко:	319 667	303 087	307 246	-	-	-

Източник: Областна дирекция „Земеделие" – Монтана

Вторият подотрасъл на селското стопанство е животновъдството. Водещи подотрасли на местното животновъдство са овцевъдството и говедовъдство. Към 2023г. в общината се отглеждат общо 1401 говеда, 4051 овце, 423 кози, 41 свине, 164 еднокопитни, 14 991 птици, 338 зайци и 2126 пчелни семейства. В почти всички подотрасли на животновъдството в общината се забелязва спад за анализирания период. Към 2023 г. ръст се наблюдава при свинете с 22% или 9 броя повече, спрямо базовата 2021 г, и ръст при зайците с 9%, за трите години броят им нараства с 30 и достига 338.

Таблица 27: Справка за броя на основните видове отглеждани животни 2021-2023 г.

Година	Говеда	Биволи	Овце	Кози	Свине	Еднокопитни	Птици	Зайци	Пчелни семейства
	бр.	бр.	бр,	бр.	бр.	бр.	хил.бр.	бр.	бр.
2021	2138	1	4124	423	32	248	15,000	308	2260
2022	1812	1	4018	415	18	214	15,022	323	2150
2023	1401	0	4051	423	41	164	14,991	338	2126

Източник: Областна дирекция по безопасност на храните – Монтана

По данни от Областна дирекция по безопасност на храните - Монтана, за отчетния период общия брой на обектите с епизотично значение(ОЕЗ) в община Вълчедръм намалява с 32% или от 556 през 2021 г., стават 380 през 2023 г. Към 01.01.2023 г. в общината най-голям относителен дял, заемат животновъдните обекти с дребните преживни животни - 67%, следвани от тези с еднокопитни животни - 18%, животновъдни обекти с едри преживни животни - 14% и животновъдни обекти за отглеждане на свине - 1%.

Животновъдните обектите с дребни преживни животни разпределени по населени места в общината към 2023 г. са най-много в общинския център гр. Вълчедръм - 75, след това се нареждат селата: Долни Цибър с 54 и Разград с 31, а най-малко само 2 в село Ботево. Обектите с епизотично значение, в които се отглеждат еднокопитни животни, заемат най-голям относителен дял от 71% или 48 обекта в с. Долни Цибър, а в с. Горни Цибър делът е най-малък около 2% или 1 обект за базовата 2023 г. В община Вълчедръм към 01.01.2023 г. има само 3 животновъдни обекти, в които се отглеждат свине, както следва по 1 обект в общинския център Вълчедръм и селата: Долни Цибър и Игнатово.

Таблица 28: Животновъдни обекти (ОЕЗ) в община Вълчедръм по населени места и категории животни към 01.01. за периода 2021-2023 г. (бр.)

Населено място	Към 01.01.2021 г.				Към 01.01.2022 г.				Към 01.01.2023 г.			
	ДПЖ	ЕКЖ	ЕПЖ	СВ	ДПЖ	ЕКЖ	ЕПЖ	СВ	ДПЖ	ЕКЖ	ЕПЖ	СВ
с. Ботево	9	-	-	-	9	-	-	-	2	-	-	-
с. Бъзовец	-	-	2	1	-	-	2	1	-	-	2	-
гр. Вълчедръм	177	6	20	4	144	6	18	2	75	2	17	1
с. Горни Цибър	11	1	1	-	11	1	1	-	9	1	-	-
с. Долни Цибър	61	5	12	2	57	5	13	-	54	48	10	1
с. Златия	33	7	3	3	30	7	3	-	26	5	3	-
с. Игнатово	18	2	2	1	18	2	2	-	10	2	1	1
с. Мокреш	38	2	4	-	35	2	4	-	19	2	4	-
с. Разград	44	8	6	2	43	8	6	-	31	8	6	-
с. Септемврийци	51	1	12	-	32	1	10	-	27	-	8	-
с. Черни връх	6	-	1	-	4	-	1	-	3	-	2	-
Общо за общината:	**448**	**32**	**63**	**13**	**383**	**32**	**60**	**3**	**256**	**68**	**53**	**3**
	Общо : 556				***Общо : 478***				***Общо : 380***			

Източник: Областна дирекция по безопасност на храните – Монтана

Съществен проблем за развитието на животновъдството остават строгите хигиенни и ветеринарномедицински изисквания към животновъдните обекти след присъединяването на страната ни към ЕС. Не на последно място сериозна пречка пред реализацията на местна животновъдна продукция се явяват и неизгодните, често прерастващи в нелоялни и монополни, взаимоотношения между продавачи, посредници и купувачи.

Тенденциите в развитието на селското стопанство следват тези в страната, които са свързани с намаляване на производството, ниска рентабилност и ниска конкурентоспособност на сектора. Възможностите за финансиране, които предлагат европейските фондове са добър начин за подкрепа на селското стопанство и неговото доразвиване.

Горско стопанство

Горският фонд към 2022 г. заема едва 1,73% от територията на община Вълчедръм - 7450 дка. В горскостопанско отношение територията на община Вълчедръм се включва в обхвата на Държавно горско стопанство (ДГС) – Лом към Регионална дирекция на горите (РДГ) - Берковица. Горската растителност е от широколистни видове гори – дъб, благун, габър, бряст, ясен, акация, върба, липа, топола и др. Общата лесистост на община Вълчедръм към 2023 г. е 2,6%.

Таблица 29: Разпределение на общата горска площ на община Вълчедръм по видове собственост 2023 г.

№ по ред	Видове собственост	Ха	%
1	Държавни горски територии	336	29,89
2	Общински горски територии	135	12,01
3	Гори селскостопански фонд	436	38,79
4	Гори на частни физически лица	154	13,70
5	Гори на частни юридически лица	29	2,58
6	Гори на МОСВ	34	3,02
	Общо:	**1124**	**100**

Източник: ТП ДГС – Монтана

Общата горска площ на територията на община Вълчедръм към 2023 г. е 1124 ха, от които относителният дял на държавните горски територии е 29,89%, общински гори са 135 ха или 12,01% , 13,70% са гори на частни физически лица, 2,58% гори на частни юридически лица, 38,79% са гори върху земеделски земи и останалите 3,02% са гори на МОСВ.

Таблица 30: Предвидено и осъществено ползване на дървесина от горски територии на община Вълчедръм (2021 – 2023 г.)

Година	Предвидено ползване куб. м.	Осъществено ползване куб. м
2021	**31**	**69**
2022	**0**	**0**
2023	**0**	**0**

Източник: ТП ДГС – Монтана

Количеството на ползваната дървесина от горски територии на територията на община Вълчедръм за 2021 г. е 69 куб. м., което е повече от два пъти спрямо предвиденото от 31 куб. м.

Таблица 31: Залесяване на горски територии в община Вълчедръм (2021 – 2023 г.)

Година	Залесена площ (дка)
2021	**51**

2022	**9**
2023	**141**
Общо:	***201***

Източник: ТП ДГС – Монтана

За периода 2021-2023 г. в община Вълчедръм общо са залесени 201 дка горски територии. През 2022 г., залесените площи в общината са едва 9 дка. Значително е залесяването през 2023 г. с относителен дял от 70%, или 141 дка, които са с 90 дка повече спрямо базовата 2021 г, когато са залесени 51 дка горски територии.

Дървесната растителност, макар и малко в района на общината, има своето място като източник на дървесина, като защита на земеделските земи от ерозия, като производител на кислород и като основен елемент на ландшафта, поради което и в бъдеще е необходимо да се полагат грижи за нейното опазване и обогатяване.

Горите са източник освен на дървесина и на много ценни ресурси - билки, горски плодове, гъби и др., които могат да бъдат използвани за организиране на дребни производства, осигуряващи заетост на ниско квалифицирани работници.

Важно е да не се допуска масово изсичане на гори, което ще доведе до екологични проблеми, да се увеличи площта на горите с рекреационна цел и да се предвидят нови залесителни мероприятия през следващите години и да се подпомага естественото възобновяване на насажденията.

Социални дейности и услуги

На етапа на междинна оценка на ПИРО в община Вълчедръм се предоставят разнообразни социални услуги (СУ) - в общността, от резидентен тип и в домашна среда. През отчетния период 2021-2023 г. успешно функционират и се развиват социални услуги обезпечени с държавно, общинско и проектно финансиране.

Към 2023 г. в общината функционират следните социални услуги:

- **Дом за пълнолетни лица със сетивни нарушения**

Дом за пълнолетни лица със сетивни нарушения (ДПЛСН) започва своята дейност през 2004 г. Той е специализирана институция от пансионен тип, в който хората са отделени от своята домашна среда. Ползватели на услугата са възрастни хора със сетивни увреждания притежаващи експертно решение на ТЕЛК. Капацитетът на ДПЛСН е за 48 души. През отчетната 2023 г. средногодишно услугите на ДПЛСН са ползвани от 36 лица. На потребителите на услугата се осигурява трикратно хранене - закуска, обяд и вечеря. Предлаганата храна е разнообразна и съобразена със здравните потребности на потребителите. Осигурява се диетична храна за диабетици. Медицинското обслужване се осъществява от четири медицински сестри с дългогодишен опит и един фелдшер. Осигурено е денонощно наблюдение и обслужване от 10 санитари с дългогодишен стаж в институцията, запознати с обслужването на незрящи и извършващи почистване на спалните помещения, подпомагане на настанените лица при хранене, разходки, личен тоалет.

- **Домашен социален патронаж**

В гр. Вълчедръм домашният социален патронаж е разкрит през 1986 г. Дейността “Домашен социален патронаж” е социална услуга в общността, чрез която се предоставят услуги, свързани с приготвянето и доставката на храна на хора в пенсионна възраст. “Домашен социален патронаж” е с капацитет 100 лица и извършва ежедневна доставка на топла храна на желаещите да се възползват от услугата. Обслужват се 10 населени места в общината, като от услугите му не се ползва само село Бъзовец. През летните месеци броят на патронираните лица е значително по-голям между 100 и 120, а през зимните месеци - между 90 и 100. През месец декември 2023 г. са обслужвани 120 лица.

- **Механизъм лична помощ**

Предоставянето на лична помощ се основава на принципите, предвидени в Закона за хората с увреждания - ефективност и ефикасност на предоставянето на помощта и зачитане на личното пространство, достойнството, самостоятелността и независимостта на хората с увреждания. В изпълнение на Закона за личната помощ през 2023 г. Община Вълчедръм предоставя услугата на 112 лица, за 95 от които се грижат техни близки и роднини - подпомагат ги в ежедневието им, да упражняват основните си права, да имат възможност за избор и достъп до услуги и дейности, да задоволят основните си нужди, умело да управляват живота си. В резултат на прилагане на механизма е налице придобиване на увереност от лицата, получаващи помощта, при вземане на решения за собствения им живот и здраве, търсене на по-качествени услуги, недоволството от един асистент може да намери израз в неговата смяна с друг, управляване на собствения живот и активно участие в обществото.

- **Социална услуга „Асистентска подкрепа“**

В изпълнение на Закона за социалните услуги със Заповед № РД 010117/08.01.2021 г. на изпълнителния директор на Агенция за социално подпомагане е дадено предварително одобрение за създаване на специализирана социална услуга „Асистентска подкрепа“ с капацитет 32 броя потребители. С Решение № 137 от 29.01.2021 г. на Общинския съвет в Община Вълчедръм е създадена социалната услуга „Асистентска подкрепа“ като делегирана от държавата дейност. Общината предоставя услугата на 45 лица за които се грижат 18 домашни помощници, които ги подпомагат в ежедневието им, за задоволяване на ежедневните им потребности за самообслужване, придвижване, преместване, комуникация, домакински дейности, организация на ежедневието и участие в обществения живот.

Асистентската подкрепа е специализирана социална услуга, която включва подкрепа от асистент за лица в надтрудоспособна възраст в невъзможност за самообслужване, които нямат определена по съответния ред степен на намалена работоспособност и деца с трайни увреждания и пълнолетни лица с трайни увреждания с определена чужда помощ, които не ползват помощ за грижа в домашна среда по реда на друг закон.

- **„Приеми ме 2015“**

Проектът "Приеми ме 2015" се финансира по Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси 2014 - 2020 г.”. Целите на проекта са усъвършенстване модела на предоставяне на социалната услуга приемна грижа, подкрепа процеса на деинституционализация на деца и реализиране устойчив модел за развитие на заместваща семейна грижа. Приемната грижа представлява мярка за закрила, която дава право на детето да расте в семейна среда. Освен това тя осигурява временна грижа за дете в нужда или риск. Приемната грижа е полезна и за развитието на дете, чиито биологични родители са в затруднение. През 2023 г. в община Вълчедръм са работили две професионални приемни семейства по проекта „Приеми ме 2015“ с две настанени в приемните семейства деца.

От 01.03.2023 г. стартират дейности по проект „Топъл обяд в Община Вълчедръм“, финансиран по процедура чрез директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Програма за храни и основно материално подпомагане 2021-2027, BG05SFPR003-1.001 „Топъл обяд“ съфинансирана от Европейски социален фонд плюс на Европейския съюз. Община Вълчедръм чрез подпомагането с топъл обяд ще осигури здравословна, разнообразна и питателна топла храна за обяд на хора, които не са в състояние сами или с помощта на свои близки да си осигуряват такава.

- **Клубове на пенсионера**

Към 2023 г. в община Вълчедръм функционират три клуба на пенсионера - в общинския център и в кметствата Мокреш, и Разград.

В сферата на социалните дейности и услуги Община Вълчедръм работи в тясно сътрудничество и е в постоянна координация и взаимодействие с Дирекция „Социално подпомагане“ – Лом (ДСП).

Към 2023 г. броят на лицата с увреждания в общината се увеличава с 51, спрямо базовата 2021 г., и достигат 804, в т.ч. 344 мъже и 460 жени.

За 2021 г. броят на лицата получили социални помощи е 471, а за 2023 г. е 518. Лицата получили целева помощ по Наредба РД-07-5/2008 г. за отопление към 2023 г. са 1238 или със 78 повече, спрямо базовата 2021 г., когато са 1160.

Лицата получили технически помощни средства през 2021-2022 година са 231. Считано от 01.07.2022 г. техническите помощни средства се предоставят от РЗОК, а за суми над 1000.00 лева от НЗОК.

На територията на община Вълчедръм към 2023 г. има 2 приемни семейства, в които са настанени 3 деца.

Таблица 32: Брой лица с увреждания и лицата получили социални помощи в община Вълчедръм през периода 2021-2023 г.

Година	Лица с увреждания			Лица получили социални помощи	Лица получили целева помощ за отопление по Наредба РД07-5/2008 г.	Лица получили технически помощни средства	Приемни семейства/ настанени деца
	Общо	мъже	жени				
2021	753	*349*	*404*	471	1160	126	**2/3**
2022	750	*353*	*379*	422	1186	105	**2/3**
2023	804	*344*	*460*	518	1238	*отп. норм. осн.*	**2/3**

Източник: ДСП – Лом

При социалните услуги, предоставяни в домашна среда, в резултат на извършваните дейности при голяма част от потребителите се наблюдава положителна промяна в начина на живот, хигиените навици, уменията за самообслужване и начина на общуване. Поддържа се система за обратна връзка от потребителите на услугата и членове на техните семейства чрез периодично допитване с цел събиране на информация, относно тяхната оценка на качеството на предоставяната социална услуга и резултата от ползването на услугата.

Здравеопазване

Системата на здравеопазването в община Вълчедръм не се променя значително през периода 2021-2023 г. и включва само доболнична помощ, която се осъществява от общопрактикуващи лекари. Здравното и медицинско обслужване на гражданите е затруднено, поради неравномерното разпределение на населението по общи практики и отдалечеността на голяма част от населените места от общинския център.

По данни на РЗИ – Монтана, за периода 2021 - 2023 г. на територията на община Вълчедръм са регистрирани и са функционирали следните лечебни и здравни заведения:

- Амбулатория за индивидуална практика за първична медицинска помощ – 3 броя регистрирани с адреси в следните населени места:
  - гр. Вълчедръм – 1 брой;
  - с. Долни Цибър – 1 брой;
  - с. Септемврийци – 1 брой.
- Амбулатория за групова практика за първична медицинска помощ – 1 брой с регистрирани адреси в следните населени места:
  - гр. Вълчедръм;
  - с. Разград;
  - с. Черни връх.
- Амбулатория за индивидуална практика за първична помощ по дентална медицина – 2 броя, с адреси в гр. Вълчедръм.

➢ Филиал за спешна медицинска помощ в гр. Вълчедръм.

В община Вълчедръм няма регистрирани лечебни заведения за болнична помощ, както и за специализирана извънболнична медицинска помощ, МЦ, ДКЦ и лаборатории. Болнична лечебна помощ населението на община Вълчедръм получава от МБАЛ „Св. Николай Чудотворец“ – гр. Лом и МБАЛ „Д-р Стамен Илиев“ – гр. Монтана.

В периода 2021 - 2023 г. в община Вълчедръм са работили следните лекари в това число – общопрактикуващи (ОПЛ), медицински специалисти, стоматолози и други:

➢ Общопрактикуващи лекари – 5, от които 2 със специалност „Обща медицина“, 1 със специалност „Вътрешни болести“, 1 със специалност „Кардиология“ и 1 лекар със специалност „Акушерство и гинекология;

➢ 2 лекари по дентална медицина;

➢ Медицински специалисти по здравни грижи – 2 медицински фелдшера, 1 акушерка, 1 медицинска сестра;

➢ Във ФСМП - Вълчедръм работят 3 лекари, от които 1 със специалност „Вътрешни болести“, 2 лекари без специалност и 7 медицински специалисти по здравни грижи – 1 акушерка, 3 фелдшери и 3 медицински сестри.

За периода 2021 г. - 2023 г. на територията на община Вълчедръм са били регистрирани и са работили 2 аптеки.

За осъществяването на нормалната доболнична помощ има нужда от още общопрактикуващи лекари и медицински специалисти.

Броят на общопрактикуващите лекари в общината, по данни на НСИ се запазва същия в началото и в края на периода.

Таблица 33: Медицински персонал и население на един лекар в община Вълчедръм 2020-2022 г.

Персонал/Години	2020	2021	2022
Лекари	4	4	4
Лекари по дентална медицина	1	1	1
Медицински специалисти	10	10	11
Население на 1 лекар	2052	1998	1875
Население на 1 лекар по дентална медицина	8206	7990	7498

Източник: ИНФОСТАТ - https://infostat.nsi.bg

Населението на община Вълчедръм страда от недостиг на общопрактикуващи лекари, стоматолози и специалисти. По последните актуални данни на НСИ към 2022 г. на територията на община Вълчедръм работят общо 4 лекари, 11 медицински специалисти и 1 стоматолог. За периода 2020-2022 г. пациентите на един лекар в общината намаляват от 2052 на 1875, а на един стоматолог от 8206 на 7498.

Таблица 34: Информация за епидемичната обстановка и заразна заболеваемост в община Вълчедръм за периода 2021 – 2023 г. с посочени видове заболявания

ОЗБ	2021 г.	2022 г.	2023 г.	Общо
Варицела	0	6	28	34
Скарлатина	0	1	4	5
ТБК	1	2	4	7
Вирусни хепатити	1	3	3	7
Дихателни инфекции	396	355	66	817
в т. ч.: *COVID-19*	*395*	*346*	*30*	*771*

Чревни инфекции	2	6	10	18
в т. ч.: Ентероколит	*1*	*6*	*10*	*17*
в т. ч.: Колшентерит	*1*	*0*	*0*	*1*
Вяла парализа	0	0	2	2
Вирусен менингит	0	0	1	1

Източник: РЗИ – Монтана

Динамиката на заразната заболяемост представя основните тенденции в развитието и характерните особености на епидемичния процес на заразните заболявания в община Вълчедръм за периода 2021 г. – 2023 г.

Водещи в общата структура на заразната заболеваемост за посочения период са дихателните инфекции в т. ч. COVID-19, следвани от Варицела и Чревни инфекции.

Регистрираните инфекциите на дихателната система представляват 396 от всички регистрирани за 2021 г. заразни заболявания, спрямо 355 за 2022 г. и 66 за 2023 г. В структурата на заболяемостта от дихателни инфекции с най-голям относителен дял е инфекцията с COVID-19, като за 2021 г. тя достига 395 от всички дихателни инфекции, съответно за 2022 г. – 346, а за 2023 г. намалява до 30. Регистрираната висока заболяемост за 2021 и 2022 г. се дължи основно на пандемичното разпространение на COVID-19 през анализирания период. През 2023 г. се отчита значително понижаване на общата заразна заболяемост в сравнение с предходните две години.

Здравно-демографската характеристика на Община Вълчедръм се характеризира със сравнително висока раждаемост и висока смъртност и отрицателен естествен прираст. В структурата на заболяванията, водещо място заемат болестите на органите на кръвообращението и болестите на дихателната система. Анализирайки структурата на заболяванията по класове болести и сравнявайки данните от статистическите отчети на лекарите от община Вълчедръм, се установява, че са аналогични с тези за област Монтана и Република България.

Основните рискови фактори (тютюнопушене, употреба на алкохол, затлъстяване, небалансирано хранене и ниска двигателна активност) продължават да обхващат голяма част от населението и да застрашават здравето му. Сериозен проблем се явява нарушената профилактика на населението, което води до влошаване на общия здравен статус. Подобряването на общата система за навременна и всеобхватна профилактика ще спомогне за снижаване на заболеваемостта и много по-качествено лечение на болните.

Предизвикателство пред намаляването на преждевременната смъртност е повишаването на здравната култура, особено сред малцинствените групи, които се характеризират с ограничен достъп до здравни услуги. Осигуреността на населението в общината с медицински специалисти е ниска, и с неблагоприятна перспектива, във връзка с емиграцията на квалифицирани специалисти и малък брой присъединяващи се към работната сила в системата на здравеопазването.

Образование

В образованието през последните години са налице нови предизвикателства, сред които: повишаване качеството и ефективността на образование и обучение; ориентиране на образователния процес към развитие на потенциала на ученика (инициативност, креативност, предприемачески дух, усвояване на знания и придобиване на умения и др.); постигане на равни шансове за всички деца. Подпомагането на изграждането на ключови компетентности, ориентирани към личностно развитие на детето през целия му живот, както и насърчаване към обучение през целия живот и непрекъснато самоусъвършенстване.

Дейностите в областта на предучилищното и училищното образование са насочени към изпълнение на задълженията на Община Вълчедръм, произтичащи от Закона за

предучилищното и училищно образование (ЗПУО), от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО) и Закона за местното самоуправление и местната администрация (ЗМСМА). Приоритетите в сферата на образованието са съобразени с основните цели и принципи на промените в училищното образование и са част от основните дейности в Плана за интегрирано развитие на Община Вълчедръм 2021-2027 г.

Образователната система е добре организирана и материално обезпечена. Наличната мрежа от учебни заведения е с оптимизирана структура, съобразена с действащите законови и подзаконови документи и нормативи и с местните, държавни и европейски стратегии за развитие на образованието.

Приоритетите в сферата на образованието са съобразени с основните цели и принципи на промените в училищното образование и са част от основните дейности в Плана за интегрирано развитие на Община Вълчедръм 2021-2027 г. и Общинската стратегия за подкрепа на личностното развитие.

В община Вълчедръм има добре функциониращa система за предучилищно и училищно образование, възпитание и личностна подкрепа, които се осигуряват в детските градини и училищата. Образователната система е добре организирана, обезпечена с кадри и материално-техническа база и осигурява общообразователната и професионална подготовка на учащите се. Наличната мрежа от учебни заведения е с оптимизирана структура, съобразена с действащите законови и подзаконови документи и нормативи и с местните, държавни и европейски стратегии за развитие на образованието. Развитието на демографските процеси на територията на общината се отразяват негативно върху мрежата от учебни заведения. Училищната мрежата в общината вече е достигнала предела на оптимизация.

През учебната 2022/2023 г. в община Вълчедръм функционират 5 училища, от които 1 Професионална гимназия в гр. Вълчедръм, 3 основни училища и 1 средно училище в с. Долни Цибър, както следва:

- Професионална гимназия „Димитър Маринов” - гр. Вълчедръм;
- I ОУ „Васил Левски” - гр. Вълчедръм;
- II ОУ „Иван Вазов” - гр. Вълчедръм;
- ОУ „Д-р Петър Берон” - с. Септемврийци;
- СУ „Христо Ботев” - с. Долни Цибър.

През периода 2021-2023 г. е закрито 1 основно общинско училище - ОУ „Христо Ботев” - с. Златия, а детските градини се запазват 6.

ОУ „Христо Ботев” - с. Златия е закрито през 2021 г. с Решение на Общинския съвет, като учителите и учениците са пренасочени към I-во ОУ „Васил Левски” - гр. Вълчедръм.

Таблица 35: Брой ученици и учители в община Вълчедръм 2020-2023 г.

Учебни години	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Брой ученици, в общообразователните училища т.ч.:	**554**	**511**	**495**
Момчета	301	273	253
Момичета	253	238	242
Брой ученици, в професионалните	**101**	**191**	**167**

училища в т.ч.:			
Момчета	35	86	-
Момичета	66	105	-
Брой учители	58	52	-
ОБЩ БРОЙ УЧЕНИЦИ	**655**	**702**	**662**

Източник: Национален статистически институт - https://infostat.nsi.bg

През отчетната 2022/2023 учебна година, учениците в община Вълчедръм нарастват със 7 или около 1 %, спрямо базовата 2020/2021.

Броят на учениците в общообразователните училища за изследваните учебни години е намалял с 11% или с 59 деца и младежи през 2022/2023 спрямо 2020/2021 учебна година. В общообразователните училища и професионални гимназии в общината през 2021/2022 учебна година се обучават общо 702 ученици. В структурата на учениците по пол преобладават момчетата 51%, а момичетата са 49%. В общообразователните училища през учебната 2021/2022 година в община Вълчедръм работят 52 учители или с 6 по малко от учебната 2020/2021 учебна година, когато са 58.

Професионална гимназия „Димитър Маринов" - гр. Вълчедръм и СУ „Христо Ботев" - с. Долни Цибър са единствените средни учебни заведения на територията на общината, даващи възможност да се обучават ученици по професии и специалности, за които има търсене на пазара на труда. В двете учебни заведения учениците придобиват професионална квалификация – ПКС1 (при завършване на X клас) и ПКС2 (при завършване на XII клас). Ръководствата на учебните заведения проявяват гъвкавост и се стремят да предлагат на пазара на труда подготвени специалисти в търсените професионални направления, като при изразен интерес се актуализират професионалните направления и професиите, по които ще се реализира прием в професионалните паралелки.

Липсата на училища със засилено изучаване на чужди езици, технически и икономически специалности в община Вълчедръм води до преориентиране на част от учениците след седми и осми клас към други общини в и извън областта, като на учениците се налага да пътуват до гр. Монтана, гр. Лом или до друг по-голям град. Този факт показва, че възможностите за получаване на средно образование в рамките на общината са ограничени.

Оптимизирането на училищната мрежа следва да създаде предпоставки за финансиране на професионални училища, защитени професии, съобразно потребностите на общината, както и с внедряване на обучение чрез работа (дуалнообучение). Важна тема засягаща професионалното образование е дуалното обучение, интересът към тази форма на обучение с практика е изключително голям. Има тенденция за разширяване на дуалното обучение у нас, но за целта са нужни промени, най-вече законодателни. Този вид обучение засяга две групи лица – над 16 години, които са в образователната система, и тези, които са на пазара на труда над 16 години.

В общинските училища са интегрирани и се обучават деца със специални образователни потребности. С всички тях работят специалисти от Ресурсен център - гр. Монтана. В помощ на обучението са ресурсен учител, логопед и психолог. Потребност от психолози или педагогически съветници има и в останалите училища в общината. Няма проблем с интеграцията на ромските деца, но има проблем със задържането им в училище. Разходите, които са свързани с посещаване на училище, влияят силно върху мотивацията на родители и ученици и са причина за отпадане на деца от образователната система.

Структурите на предучилищното образование в общината са добре развити. Осигуреността с детски градини, преподаватели и места в детските градини е много добра.

В община Вълчедръм функционират следните 6 детски градини:

- ДГ “Слънчице“ – гр. Вълчедръм;
- ДГ “Патиланци“ – гр. Вълчедръм;
- ДГ „Светулка“ – с. Мокреш;
- ДГ „Калинка“ – с. Септемврийци;
- ДГ „Мечо пух“ – с. Златия;
- ДГ „Щастливо детство“ – с. Долни Цибър.

Таблица 36: Данни за общинските детски градини 2020-2023 г.

Учебни години	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Брой деца, в това число:	**277**	**268**	**252**
Момчета	139	144	136
Момичета	138	124	116
Брой детски градини	6	6	6
Брой групи в детските градини	11	11	11
Брой педагогически персонал	22	22	-
Брой детски учители	22	22	21
Брой места на 100 деца в детските градини	113	119	148

Източник: Национален статистически институт - https://infostat.nsi.bg

Броят на децата в детските градини намалява с 25 или с 9% в рамките на изследваните в Таблица 36 учебни години. Педагогическият персонал и детските учители намаляват с 1. Броят на групите в детските градини е един и същ -11. През учебната 2022/2023 година, шестте детски градини в община Вълчедръм се посещават от 252 деца, разпределени в 11 групи и обучавани от 21 детски учители.

На 100 деца в община Вълчедръм към 2023 г. се падат 148 места в детските градини, което показва, че има значителен брой свободни места.

В детските градини се приемат деца на възраст 3 – 7 години, по желание на родителите (съгласно ЗПУО и Наредба №5 за предучилищно образование), като групите се оформят по възрастов принцип. Капацитетът на детските заведения е достатъчен за да обхване всички деца от 3 до 7 годишна възраст на територията на общината.

През отчетния период в детските заведения са обхванати всички четири-, пет- и шестгодишни деца, които подлежат на задължително предучилищно обучение.

На територията на община Вълчедръм функционира Център за подкрепа за личностно развитие – Обединен детски комплекс - Вълчедръм (ЦПЛР-ОДК), към който развиват дейност 9 групи в направления „Изкуство“ и „Спорт“.

Сградният фонд на учебните заведения включва 5 сгради за училищата и 6 сгради за детските градини. Необходимо е обновяване на материално-техническата база в някои учебни и детски заведения и въвеждане на мерки за енергийна ефективност, както и благоустрояване и озеленяване на училищния двор.

Сферата на образованието в община Вълчедръм като цяло е обезпечена с квалифицирани кадри. Няма нередовни учители. Няма недостиг на специалисти по отделните дисциплини. Проблем в селата е редуцираният щат, който не позволява всеки учебен предмет да се преподава от специалист. В общината са налице достатъчен брой учители по отделните предмети, с висше и полувисше образование и съответната квалификация.

Наличието на квалифицирани преподавателски кадри в достатъчна степен е силна страна за общината, което е едно от условията за постигане на добри резултати при

подготовката на учащите в системата на средното образование. Учителите имат възможност да повишават квалификацията си чрез участие в обучителни курсове и семинари.

Предвид негативните демографски тенденции за страната, нивото на образователните характеристики на населението е ключова предпоставка за качеството на човешкия ресурс. Тенденциите, които ще окажат влияние върху сектора на образованието през следващите години отразяват основните изисквания за равнопоставен достъп до качествено образование на всички равнища и за всички социални групи и по-добро обвързване на образованието с науката и бизнеса, с търсените знания и умения.

Сериозен проблем, характеризиращ квалификацията на човешките ресурси в страната, е ниското ниво на компютърни и цифрови умения, което препятства широкото използване на ИКТ и базираните на тях услуги и постигането на цифров растеж. През последните години се правят опити за навлизане на модерните технологии в учебния процес, но резултатът е противоречив. Кризата с COVID-19 принуди учителите и учениците да се пренастроят бързо към дистанционна форма на обучение. Това доказва необходимостта от интервенции на всички нива на образователната система за повишаване на цифровата грамотност на учениците и избягване на така нареченото цифрово изключване.

През отчетния период 2021-2023 г. учебните и детски заведения участват в редица национални проекти и програми на МОН и финансирани от европейски фондове:

Работа на училищата по следните проекти и национални програми:

- ПМС № 129 от 11.07.2000 г. за подпомагане на физическото възпитание и спорта в общинските детски градини и училища; Модул „Подкрепа на целодневното обучение на учениците в начален и прогимназиален етап";
- Проект BG05M2OP001-3.018-0001 „Подкрепа за приобщаващо образование";
- Проект BG05M2OP001-5.001-0001 „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи";
- Проект BG05SFPR001-1.001-0001 „Успех за теб"
- Осигуряване на съвременна , сигурна и достъпна образователна среда-модул Площадки по БДП;
- Информационни и комуникационни технологии в системата на предучилищното и училищното образование;
- Проект BG05M2OP001-3.004-0001 „Нов шанс за успех", финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.
- Проект BG05M2OP001-2.011-0001 „Подкрепа за успех", финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж", съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.
- Проект BG05M2OP001-2.012-0001 „Образование за утрешния ден". Приет с Решение № 352, протокол № 47/24.02.2023 г. на Общински съвет – Вълчедръм. 10
- Проект № BG05M2OP001-3.017-0011 "Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти и образователни медиатори за работа в мултикултурна среда".
- „КНИЖКА ПРОЧЕТЕТЕ И ПРИРОДАТА ПАЗЕТЕ" проект към ПУДООС.
- НП „Квалификация";
- НП „Заедно в изкуствата и в спорта";
- НП "България - образователни маршрути;

- НП "Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда" -Модул 1 "Съвременна среда за качествено обучение по хуманитарни науки, изкуства и спорт";
- НП "Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда" - Модул 2 "Площадки за обучение по безопасност на движението по пътищата";
- НП „Отново заедно“;
- НП ИКТ - ИКТ "Кандидатстване за хардуерно оборудване", „ИКТ - Средства за електронен дневник за училища, ЦПЛР и ЦСОП”, „ИКТ - Средства за Интернет свързаност”, ИКТ - Кандидатстване за средства за доизграждане на безжични локални мрежи (Wi-Fi);
- НП „С грижа за всеки ученик“;
- НП „Иновации в действие“.
- НП „Подкрепа на образователните медиатори и социалните работници“;
- НП „Осигуряване на съвременна образователна среда“, Модул „Библиотеките като съвременна образователна среда“.

Работа на Професионална гимназия „Димитър Маринов” - гр. Вълчедръм по проекти и национални програми:

- Проект Б0058ГРЯ001-1.001-0001 „Успех за теб“;
- Проект BG05M2OP001-2.011-0001 „Подкрепа за успех“ по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ОП НОИР) 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.
- Проект „All-learn", Договор № 2020-1-BG01-KA226-VET-095024, „ЕРАЗЪМ+“;
- НП „Оптимизиране на вътрешната структура на персонала“.

Работа на Детските градини на територията на община Вълчедръм по проекти и Национални програми:

- Проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование” по програма на МОН/ ЕСФ;
- Проект „ Педагогическа и психологическа подкрепа на децата от уязвимите групи“- по програма на МОН/ ЕСФ;
- Проект „Предоставяне на парични средства за подпомагане на физическото възпитание и спорт“;
- Проект „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти и образователни медиатори за работа в мултикултурна среда“;
- НП „Оптимизиране на вътрешната структура на персонала”.;
- НП за по-пълно обхващане на учениците в задължителна училищна възраст – модул „Подпомагане храненето на децата от ПГ в ДГ, децата от подготвителните класове в училище и учениците от I – IV клас”;
- НП „ИКТ в системата на предучилищното и училищното образование”;
- НП на МОСВ и ПУДООС „Чиста околна среда” на тема: „Обичам природата - и аз участвам”;
- Училищен плод - по национална програма на МОН;
- Училищно мляко - по национална програма на МОН.

Община Вълчедръм съвместно с образователните институции в общината организират извънкласни и извънучилищни дейности, които имат съществена роля за засилване на интереса на учениците към образователно-възпитателния процес и намаляване риска от отпадане от училище. Целта е да се осмисли свободното време на учащите се чрез форми и дейности, подпомагащи интелектуалното, духовното, нравственото и физическото им израстване, които развиват творческите им интереси и възможности. Спомагат за формирането им на граждански ангажирани личности, приобщени към ценностите на

демократичното общество и са форма на превенция на рисково поведение и промоция на здраве чрез здравното и гражданското образование. Целта на организираните мероприятия и извънучилищни дейности е да се научат децата и учениците да се забавляват с полезни за здравето им занимания и да се подобри комуникацията им.

Култура

Културата е един от факторите за устойчиво развитие и съхраняване на духовността на населението. През 2023 г. в община Вълчедръм продължава осъществяването на дейности за развитие и закрила на културата, като се съчетават държавните изисквания с местните условия, културни специфики и традиции. В общината функционира добре изградена мрежа от културни институти и организации.

Основните културни дейности, развивани в общината са музейната и комплексната читалищна дейност. За тяхното осъществяване е изградена съответната инфраструктура и функционира добре изградена мрежа от културни институти и организации.

На територията на община Вълчедръм читалищата са уникални организации, пример за устойчиви културни институции, имащи дълбока връзка с миналото, традициите, образователния и културен процес. На тях се гледа като структури, които трябва да се запазят и укрепят в съвременните динамични условия от една страна, а от друга, като структури, подкрепящи развитието на здраво съвременно гражданско общество.

За периода 2021–2023 г. в община Вълчедръм развиват дейност 10 народни читалища.

Таблица 37: Народни Читалища - художествени състави, клубове, групи и кръжоци

НЧ/ Наименование и местонахождение	Художествени състави, клубове, групи и кръжоци
НЧ „Факел-1926”, с. Бъзовец	Кръжок „Работливи ръце“ .
НЧ „Рало-1891”, гр. Вълчедръм	ТС "Извора"-възрастни, ТС "Фолклорна искра"-деца и възрастни, ТС "СеверняциТЕ"-деца и възрастни, Фолклорен състав за обреди, Група за народни песни.
НЧ „Н. Й. Вапцаров-1927”, с. Долни Цибър	Танцов състав "Цибърска младост" - две възрастови групи, Певческа група, Група по модерен балет и Хумористичен състав.
НЧ „Димитър Полянов-1928” - с. Горни Цибър	-
НЧ „Н. Й. Вапцаров-1921”, с. Златия	Фолклорен танцов състав "Калушари" и Танцов състав "Китка".
НЧ „Тодор Павлов-1929”, с. Игнатово	Фолклорен състав "Калушарите".
НЧ „Живот-1906” - с. Мокреш	Кръжок "Сръчни - ръчички", групи „Лазарки“ и „Коледари“.
НЧ „Н. Й. Вапцаров-1907”, с. Разград	Клуб по интереси и Клуб на краеведа.
НЧ „Съзнание-1915”, с. Септемврийци	Танцов състав "Надежда", Клуб по краезнание - "Роден край", Индивидуални музиканти, които свирят и в група при мероприятия.
НЧ „Просвета-1927” - с. Черни връх	Детски танцов състав"Сладураните"- за местни изяви, Клуб за изучаване историята на селото, Кръжок за плетиво "сръчни ръце" и кулинарен клуб.

Публичен регистър на Народните читалища - https://chitalishta.com/

Към някои читалищата има действащи кръжоци, клубове, функционират самодейни състави и групи за автентичен български фолклор, танцови формации и вокални групи. Към 2023 г. на територията на община Вълчедръм към читалищата функционират 10 самодейни състави, от които: групи за автентичен български фолклор, танцови формации, вокални групи,

хумористичен състав. Всички те налагат своето активно присъствие и дават приноса си за организирането и участието в разнообразни културни инициативи в общината и извън нея.

В община Вълчедръм и към десетте народни читалища функционират 10 обществени библиотеки. В пет от тях са изградени информационни центрове. Предлагат се и се организират различни мероприятия за стимулиране на читателския интерес на гражданите от общината. Всички библиотечни работници, работещи по Програма "Глобални библиотеки", са обучени в 5 направления със съдействието на ръководството на Регионална библиотека "Гео Милев" - гр. Монтана и също след обучителен курс повечето от читалищните секретари в общината са получили сертификат за архивиране.

Развитието на читалищните дейности се определя от потребностите на местната общност. С оглед на намаляващото и застаряващо население на територията на община Вълчедръм, броят на читалищните членове намалява.

Художествената изложбена зала с функции на картинна галерия предлага на посетителите интересни експонати, на изявени творци от Вълчедръм и страната. Често се представят изложби на деца от детските градини, ученици от училища, Професионалната гимназия и ЦПЛР – ОДК - гр. Вълчедръм.

Гордост за гр. Вълчедръм е музейната сбирка, събрала богатата история на родния край. От 1992 г. тя е преместена в сградата на бившата градска баня. В нея са изложени експонати, представляващи миналото на региона от първобитния строй до днес. Сградата се нуждае от ремонт, включително и осветлението, и достъпна архитектурна среда, необходимо е осъвременяване на начина на представяне на музейните експонати.

Самодейните състави се включват в местните културни прояви, събори, прегледи и фестивали на регионално и национално ниво, като участията им са отличени с медали, дипломи, плакети, статуетки, специални награди и грамоти.

Всяко читалище на територията на общината има свой празничен календар, включващ събития, посветени на важни чествания, бележити дати и традиционни местни празници, съобразен с културния календар на Община Вълчедръм.

Културният календар обхваща националните празници и празниците на всяко населено място. Във всички населени места се отбелязват традиционните празници: Йордановден, Васильовден, Бабинден, 8 март, 22 март, 8 април – международния ден на ромите, Великден, съборът на населеното място, Коледа и др. Тези празници в повечето населени места се отбелязват съвместно от всички етноси. Честват се и празници като: Трифон Зарезан, Ден на самодееца (1-ви март), Националният празник на България – 3-ти март, Илинден (Св. Илия – в гр. Вълчедръм, с. Разград и с. Мокреш), Денят на народните будители и др. С конкретна програма и разнообразни мероприятия се чества празника на град Вълчедръм на 14 октомври – християнският празник Петковден. В общинския център е утвърдена и процедура за удостояване със званието „Почетен гражданин".

Целенасочена и съвместна е работата на читалищата с местната власт, общинските клубове, сдружения и училища за реализиране на инициативите и събитията от Културния календар. През 2023 г. в община Вълчедръм са се провели следните културните прояви:

- Шести общински конкурс „Жива памет за Апостола" за есе, стихотворение и рисунка, посветен на 150-та годишнина от гибелта на Васил Левски и организиран от I ОУ „Васил Левски", гр. Вълчедръм;

- Седми общински поетичен онлайн рецитал на тема: „Отечество любезно, как хубаво си ти..“, организиран от II ОУ „Иван Вазов“. Рециталът бе посветена на: 173 години от рождението на Иван Вазов; 145 години от Освобождението на България и 88 години Второ основно училище „Иван Вазов“ гр. Вълчедръм;
- 9-ти Май Ден на Европа бе отбелязан с общински конкурс за рисунка на асфалт - "Европа през моите очи";
- Великденски концерт с участието на всички самодейци към читалищата;
- По повод Международния ден на музея, през месец май бе организирано тридневно посещение на Музейна сбирка - гр. Вълчедръм;
- 29 юни - Ден на река Дунав - концерт на „Пеещи артисти - звезди“ с участието на Симеон Владов, Катето Евро, Елица Тодорова, Петя Буюклиева, Емил Христов;
- Празнична програма по повод първи юни - ден на детето, с участието на „Вълшебната улица“ - гр. Враца;
- В последните дни на август почетохме 54 години Вълчедръм - град, признат за град с Указ № 828 от 27.08.1969 г. на Президиума на Народното събрание, ДВ брой 68 от 29.08.1969 г. - с богата програма, влючваща кулинарен конкурс „Лятна вълчедръмска гостилница“ и фотоконкурс „Лятна разходка“;
- 100 - години от гибелта на избитите 72 - септемврийци в местността „Черновръшки шумак“
- 13.10.2023 г. - Алея на творците и изкуствата;
- 14.10.2023 г. - Празник на град Вълчедръм;
- Коледен концерт с изява на децата от Първо ОУ „Васил Левски“ и Второ ОУ „ Иван Вазов“ - гр. Вълчедръм, Танцов състав "СеверняциТЕ" към НЧ "Рало - 1891" - гр. Вълчедръм и фолклорен състав за обреди към НЧ "Рало - 1891" - гр. Вълчедръм.

Основните проблеми на читалищата в общината са свързани с недостатъчните средства за ремонти на сградния фонд, закупуване на необходимата съвременна техника и оборудване, на нови книги и материали за библиотеките и за участия на художествените състави в национални и международни прояви. Читалищата са важни цетрове, в които трябва да бъде осигурена цифрова достъпност и свързаност и да се насърчават уменията на населението за включване в различни дигитални пространства.

Спорт

Спортната инфраструктура на територията на община Вълчедръм има четири спортни бази – три стадиона и една спортна площадка:

- Стадион гр. Вълчедръм – терен от 20 дка, масивна сграда със съблекални, бани, стаи за домакин и съдии. Необходимо е оборудване със седалки и ремонт на бани и тоалетни.
- Стадион с. Септемврийци – терен от 13 дка, масивна сграда на 2 етажа полуразрушена.
- Стадион с. Златия – терен от 20,4 дка, масивна сграда на 2 етажа полуразрушена.
- Баскетболна площадка в гр. Вълчедръм – не се поддържа - необходими са пейки (седалки) в секторите за зрителите и игрището има нужда да се покрие с нов шамот или с изкуствена настилка.

Най-големият стадион в общината се намира в гр. Вълчедръм и включва затревен терен с трибуни за 800 зрители, лекоатлетическа писта, сектор за скок дължина и сектор за тласкане на гюле. Стадионът е държавна собственост, издържа се и се стопанисва от общината. Останалите стадиони и спортната площадка са общинска собственост.

Спортна площадка има в двора на всяко общинско училище. Настилките са асфалтови и състоянието им позволява нормалното провеждане на часовете по физическо възпитание и спорт. През зимния период часовете по физическо възпитание и спорт се провеждат във физкултурните салони на училищата.

В община Вълчедръм към 2023 г. са създадени условия за практикуване на физически упражнения и спорт. Наличната спортна база, включително и спортните площадки в училищата, са на разположение за ползване от цялото население. Осигурен е свободен достъп до спортните обекти за учениците през свободното им от учебни занятия време. Масовият спорт в общината е застъпен основно в училища и детски градини, като по-широко участие на граждани има при провеждането на Деня на българския спорт и професионалния празник на работещите в сферата на спорта. Има възможност за използване на откритата спортна база

През 2019 г. Община Вълчедръм е осигурила безплатна възможност за ползване на безжичен интернет на обществени места във всички 11 населени места на територията на общината. Мрежата е изградена от А1 по проект на Община Вълчедръм, финансиран с 15 хиляди евро от проведения втори конкурс по инициативата WiFi4EU. Осигуреният безплатен достъп до интернет се използва повече с развлекателна, отколкото с образователна цел.

Младите хора в община Вълчедръм участват в спортни клубове, танцовите състави и други творчески групи. Училищата и читалищата и остават естественото място за образователни и възпитателни дейности с младите хора.

На етапа на МО на ПИРО в община Вълчедръм спортна дейност развива само 1 футболен клуб:

- ***ФК „Дунав-Цибър ”, с. Долни Цибър***.

Ежегодно през отчетния период 2021-2023 г. се провеждат множество общински, регионални, национални и международни спортни прояви, заложени в Спортния календар на Община Вълчедръм.

Община Вълчедръм има традиции при провеждането на масови спортни прояви, финансирани със средства от общинския бюджет. Подпомага се и спорта в малките населени места и организирането на спортни мероприятия във връзка с различни празници.

Община Вълчедръм подпомага финансово развитието на масовия и училищен спорт, с цел използването му като средство за подобряването на здравето, духовното развитие и качеството на живот на младите хора.

През отчетните години са проведени общински спортни прояви, заложени в Спортния календар на община Вълчедръм, както следва:

- Общински кръг на Националната викторина по безопасност на движението “Да запазим децата на пътя”;
- Общински кръг на Националното състезание по безопасност на движението по пътищата 2022/2023 г.;
- Община Вълчедръм съвместно с МКБППМН - гр. Вълчедръм, училища от общината и Полицейски участък гр. Вълчедръм са провели инициатива „Карам безопасно велосипед, правилата знам“ - част от Дни на безопасност на пътя с мото „Остани жив! Пази живота“. Разпространени са информационно-образователни материали, презентации и други материали с образователно-възпитателен характер като фокусът на инициативата е 20 септември - Ден без загинали на пътя;
- Община Вълчедръм подпомага ФК „Дунав - Цибър” - с. Долни Цибър, за участия и предоставяне на по-добри условия за израстване на спортистите;
- Фондация „Стефан Нойков“, която отговаря за програмата „Интер Кампус“ в България и техните партньори от екипа на програмата в Италия с ръководител Кристиан Валерио, са подарили на малките участници в инициативата от община Вълчедръм,

новия екип на италианския гранд. Провеждани са тренировки с Давиде (треньор към „Интер Кампус“) и Алин (треньор от програмата в Румъния).

Община Вълчедръм съдейства за участие в Областен кръг на ученическите спортни игри на отборите от училищата, класирали се в общински кръг и за изявата на учениците в мероприятия на областно и национално ниво.

ОБОБЩЕНИ ИЗВОДИ:

Първите три години от прилагане и изпълнение на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм 2021-2027 г. се характеризират с политическа, икономическа и финансова нестабилност и поредица от кризи довели до рекордна инфлация, поскъпване на живота и енергоносителите, безработица и др. Продължителната пандемия от коронавирус и последиците от нея, войните в Украйна и Израел и честата смяна на властта у нас, забавят финансирането на много приоритетни общински проекти. Пандемията ограничава значително социалния живот, създаде икономически и финансови рискове и неустойчивост. Местната власт предприема всички необходими мерки за опазване живота и здравето на населението и в същото време работи активно за пълноценно изпълнение на дейностите, водещи до подобряване на всички сфери на обществения живот.

Докато 2021-2022 година преминават под знака на здравната и енергийна кризи, усложнена международна обстановка, войни, вътрешнополитически хаос и инфлация, то 2023 г. е белязана от ръст на доходите, изкуствена политическа стабилност и икономически подем. Инфлацията продължава да се покачва, но с по-ниски темпове спрямо предходните години. Със съставянето на редовно правителство, макар и по трудна коалиционна формула и с премиер на ротация, потребителите получават известна политическа сигурност, а с ръста на доходите се съживява потреблението и икономиката като цяло. Отпадането на ограниченията заради пандемията дава тласък на пътуванията и развитието на туризма. Цените на основните енергийни източници също се нормализират и това създава известна стабилност и предвидимост на разходите.

Водещите проблеми при прилагане на ПИРО на етапа на междинна оценка са предимно от глобално, европейско и национално ниво и са извън компетенциите и възможностите за въздействие на Кмета на община Вълчедръм и местната власт. Забавянето на държавния бюджет, на оперативните програми за периода 2021-2027 г., закъснялото приемане на Националния план за възстановяване и устойчивост и Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони, поставят на сериозни изпитания общинския бюджет и силно ограничават възможностите за финансиране на проектите в плана за развитие.

Всичко това влошава социално-икономическите условия за развитие на общината и проблемите на местно ниво се задълбочават. Демографските показатели продължават да се влошават. Населението намалява от миграция и тенденцията на ниска раждаемост и висока смъртност. Селищната система на общината като цяло е устойчива. Обезлюдяващи се (под 100 жители) са селата - Ботево, Бъзовец и Горни Цибър.

В регионален план през анализирания период община Вълчедръм запазва трето място по територия и четвърто място по население в област Монтана.

По данни на НСИ през 2022 г. в община Вълчедръм живеят 7498 души, 49% от които мъже и 51% жени. Градското население (в гр. Вълчедръм) е 38%, а в селата живеят 62% от жителите на общината. Структурата на населението по пол и урбанизираност се запазват без изменение в рамките на периода на прилагане на ПИРО.

По данни от последното преброяване на населението към септември 2021 г. в община Вълчедръм живеят 7698 души или с 2202 души по-малко спрямо преброяването

през 2011 г. Населението намалява с 22% за десет години. Демографската криза обхваща както града, така и селата.

Естественият прираст на населението е отрицателен, като за периода 2020-2022 г. е средно по минус 165 души на година. Средногодишният брой на живородените деца в община Вълчедръм за периода 2020-2022 г. е 72. Средната смъртност за изследваните 3 години е 237 човека годишно, като тук се отчита и значителния ръст на починалите по време на пандемията от коронавирус. Механичният прираст на населението през периода 2020-2022 г. се променя динамично през 2020 г. е положителен + 86 души, през 2021 г. е отрицателен – минус 2, като през 2022 г. запазва отрицателни стойности, но вече е – минус 8 души. Средногодишно населението на общината се е увеличавало от положителна миграция с около 25 човека. Общо в резултат на естествен и механичен прираст населението в общината за периода 2020-2022 г. е намаляло с 419 души.

По данни от последното преброяване към 07.09.2021 г. 8% от населението на община Вълчедръм на 7 и повече години има висше образование (551 лица). Със средно образование са 50%, а с основно – 29%. Общо 1000 лица или 14% от жителите на общината са с начално и по-ниско образование. Напълно неграмотни по официални статистически данни към 2021 година са 119 лица.

Образователната система в общината е добре организирана и материално обезпечена, но броят на децата в детските градини и на учениците продължава да намалява. През периода 2021-2023 г. е закрито 1 общинско училище - ОУ „Христо Ботев" - с. Златия.

Населението в община Вълчедръм е подсигурено само с доболнична помощ и страда от недостиг на общопрактикуващи лекари, стоматолози и специалисти. Болнична лечебна помощ се предоставя от МБАЛ „Св. Николай Чудотворец" – гр. Лом и МБАЛ „Д-р Стамен Илиев" – гр. Монтана. Здравното и медицинско обслужване и снабдяването с лекарства е затруднено, поради неравномерното разпределение на населението по общи практики и отдалечеността на голяма част от населените места от общинския център. В общината работят 2 аптеки.

В общината се предлагат разнообразни и качествени социални дейности и услуги, които отговарят на потребностите на населението, но има нужда от разкриване на нови.

Безработицата в община Вълчедръм в периода 2021-2023 г. намалява с 2,33%. Върху процесите на пазара на труда силно влияние оказват пандемията от коронавирус и намаляващия брой на икономически активното население, което служи за база при изчисляване равнището на безработица. През 2022 г. безработицата достига най-ниската си стойност (30,13%) за периода на прилагане на ПИРО. През отчетната 2023 г. равнището на безработица се повишава и достига 31,85%, като остава по-високо от средните нива за област Монтана (12,7%), и за страната (5,6%).

Икономическото развитие на община Вълчедръм през отчетния период се характеризира с различна динамика в отделните сектори, но като цяло отчитаме ръст спрямо базовата 2021 г. Финансовите показатели на местните предприятия се подобряват. Бизнесът постепенно преодолява кризите и трудностите, предизвикани от неблагоприятните макроикономически условия, включително продължителната пандемия от коронавирус, войните, инфлацията, ръстът в цените на горивата, поскъпването на стоки, материали, доставки и други. Около 92% от произведената продукция в общината и 82% от НПП за 2022 г. са реализирани в сектора на „Селско, горско и рибно стопанство", което затвърждава позициите му на основен и водещ отрасъл в местната икономика. Селското стопанство запазва своите стабилни позиции и отчитаме сериозен ръст на броя на предприятита в сектора.

Въпреки предизвикателствата, трудностите и негативното влияние на пандемията, войните, кризите, неблагоприятните демографски процеси и политическата нестабилност, Община Вълчедръм се справя добре и успява да реализира част от заложените в ПИРО проекти, мерки и дейности.

II. ОЦЕНКА НА ПЪРВОНАЧАЛНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО

Междинната оценка за изпълнението на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм има за цел да обобщи първоначалните резултати и напредъка за първите три години от прилагането на стратегическия документ, като анализира промяната в средата и условията на живот на местната общност.

В стратегическата част на ПИРО са включени: визия, 3 стратегически цели, 5 приоритета и 21 мерки за въздействие в различни сфери на обществения живот.

Визията дава характеристики на специфичния потенциал на общината и насоките за бъдещото ѝ дългосрочно развитие. Тя е консолидирана, обобщена представа/желание на местната общност за стандарта на живот и качествата на средата, която изгражда, поддържа и обитава. Визията за развитие на община Вълчедръм е с перспектива отвъд хоризонта на 2027 г. и е формулирана така:

„*Община Вълчедръм – прогресивно развиващ се интегриран земеделски район с добър жизнен стандарт и конкурентоспособна икономика, преодолял социално-икономическото си изоставане, чрез подходящи инвестиции, иновации и образован човешки капитал, с развити комуникации и съхранено природно и културно богатство*."

Дългосрочната политика на общината, очертана във визията играе ключова роля за постигането на устойчивото и балансирано местно развитие в различни аспекти икономически, социален, екологичен и териториален. За постигане на визията трябва да се разработват и внедряват иновации във всички сектори на местната икономика, като същевременно се инвестира в образование и повишаване квалификацията на човешкия капитал. Културните и природни дадености на общината трябва да се оползотворяват отговорно и устойчиво за привличане на инвестиции и развитие на туризма. Общината трябва да се интегрира със света посредством достъпни и удобни пътни и високоскоростни оптични връзки, утвърждавайки мястото си в региона и използвайки предимствата на географското си положение и възможностите за трансгранични проекти с Република Румъния. Гражданите трябва да играят активна роля в бъдещето на своята община и да имат богати възможности за личностно и професионално развитие.

Устойчивото развитие на района е свързано най-вече с преодоляване на демографската криза и бедността, чрез насърчаване на инвестициите, предприемачеството и оползотворяване на местния потенциал и ресурси.

Трите стратегически цели за развитие на община Вълчедръм до 2027 г. са:

- СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1: Икономически растеж, чрез развитие на модерно селско стопанство и преработвателна промишленост, привличане на инвестиции и иновации за повишаване на конкурентоспособността.
- СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: Демографски подем, насърчаване на образованието, социалното включване, духовно развитие, съхранени традиции и културно наследство.
- СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3: Интегрирано териториално развитие и намаляване на неравенствата чрез комплексно подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност, обновяване на инфраструктурите, енергийна ефективност и опазване на околната среда.

Комплексът от приоритети, мерки и дейности за реализацията на стратегическите цели на ПИРО следва да бъде насочен в няколко основни области на въздействие, както следва:

- Подобряване на бизнес средата и насърчаване на икономическия растеж – привличане на инвестиции, иновации, по-висока заетост, доходи и жизнен стандарт.
- Съхраняване на демографския потенциал, образователно и духовно развитие на човешките ресурси, със специална грижа към младите и хората в неравностойно положение – социално включване, увеличаване броя на младежите с висше образование и задържането им за живот и работа в общината.
- Подобряване на средата на обитаване и интегрирано териториално развитие – по-добра транспортна и цифрова свързаност и достъпност на населените места в общината, подобрена инфраструктура, качествени услуги, запазване и утвърждаване на природното богатство и културно-историческото наследство.

На тази база са изведени пет приоритета всеки, от които се изпълнява, чрез съвкупност от мерки и дейности, обобщени в Програмата за реализация на ПИРО 2021-2027 г.

- Приоритет 1 – Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните селскостопански ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.
- Приоритет 2 - Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.
- Приоритет 3 – Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.
- Приоритет 4 – Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.
- Приоритет 5 – Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.

Приоритетите, дефинирани в ПИРО са съобразени със спецификите на общината и конкретните нужди и проблеми на целевата територия и нейните граждани. Всеки приоритет е свързан със съответна стратегическа цел и детайлизира насоките и проектите за нейното изпълнение. Приоритетите са обвързани с изпълнението на пакет от мерки и дейности, финансирани от различни източници, включени в Програмата за реализация на ПИРО.

В ПИРО са заложени **21 мерки**, като на етапа на настоящата междинна оценка те остават релевантни и адекватни на съществуващата социално-икономическа ситуация в община Вълчедръм на приоритетите и целите за развитие и финансовите възможности за реализация на конкретни проекти и дейности.

Стратегията за реализация на ПИРО обхваща и проследява взаимовръзката между формулираната визия за развитие, определените приоритети за действие и техните специфични цели, които трябва да бъдат постигнати посредством изпълнението на конкретни мерки, проекти и предвидените в проектите дейности.

Реализирането на стратегическите цели и приоритети на ПИРО не е задача само на местната власт и трябва да се случва в условията на тясно взаимодействие и партньорство с бизнеса, социални, образователни културни институции, НПО и други заинтересовани страни. Необходимо е да се използват всички възможности за съвместни проекти и дейности, включително в условията на междуобщинско и международно сътрудничество.

За плановия период 2021-2027 г. в Индикативната финансова таблица на ПИРО на община Вълчедръм за петте основни приоритета са заложени 100 проекти и дейности на обща стойност 31 897 хиляди лева.

Реалните резултати на етапа на междинна оценка за изпълнението на ПИРО за първите три години на неговото действие са представени в следващата таблица:

Таблица 38: Справка за изпълнени проекти и дейности в община Вълчедръм през периода 2021-2023 г.

№ по ред	Приоритет, Специфична цел, Мярка, Проект/Дейност	Обща стойност лева	Период на изпълнение	Източник на средства – програма, фонд, бюджет (собствен финансов принос в %)	Резултати
	ПРИОРИТЕТ 1: Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството	**1748471**			
	Мярка 1.1. Стимулиране на предприемачеството, инвестициите и иновациите				
	Мярка 1.2. Развитие на модерно, устойчиво и диверсифицирано селско стопанство	**1748471**			
1	Развитие и модернизиране на стопанството на Асен Палански	29337	2021-2025	Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.	Модернизиране на земеделско стопанство за отглеждане на 125 бр. пчелни семейства в гр.Вълчедръм
2	Повишаване на конкурентоспособността и икономическата устойчивост на стопанството на Димитър Димитров, чрез финансиране на инвестиции в средства за производство, собствен капитал, както и за увеличаване на производственият обем	16669	2021-2025	Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.	Модернизиране на земеделско стопанство за отглеждане на 158 бр. пчелни семейства в с.Громшин и с.Бъзовец
3	Развитие на растениевъдно стопанство на Слави Жоров	29337	2021-2025	Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.	Технологична модернизация на земеделско стопанство за отглеждане на сини сливи в гр.Вълчедръм
4	Развитие на растениевъдно стопанство на Драганка Маноилова	78232	2021-2025	Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.	Технологична модернизация на земеделско стопанство за отглеждане на сини сливи в

					гр.Вълчедръм
5	Развитие на овцевъдно стопанство на Елена Шурикина	29337	2022-2027	Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.	Технологична модернизация на животновъдно стопанство за отглеждане на овце в гр.Вълчедръм
6	Развитие на говедовъдно стопанство на Златко Шурикин	29337	2022-2027	Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.	Технологична модернизация на животновъдно стопанство за отглеждане на телета в гр.Вълчедръм
7	Осигуряване на компенсации за понесени допълнителните разходи поради сътресението на пазара, причинено от агресивната война на Русия срещу Украйна.	48523	2023-2024	Програма за морско дело и рибарство 2014 – 2020 г.	Осигуряване на компенсации на фирма „Рапонски 2011“ ООД за производство на аквакултури за допълнителните разходи, които е понесло поради последиците от тази агресия върху веригата на доставки на продукти от риболов и аквакултури.
8	„Модернизация и автоматизация на краве ферма в с. Долни Цибър, общ. Вълчедръм, обл. Монтана“	1180335	2023-2025	Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.	Технологична модернизация на краве ферма в с.Долни Цибър
9	Въвеждане на нови технологии в производството на земеделски култури и модернизация на земеделското стопанството, чрез закупуване на нова техника от ЗП Феди Фердинандов	307364	2023-2025	Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.	Модернизиране и оборудване на земеделско стопанство обработващо обикновена (мека) пшеница 230.5795 ха, ечемик 4.3577 ха, рапица 60.4985 ха. – гр.Вълчедръм
ДЕЙНОСТИ И ПРОЕКТИ КЪМ ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА ОБЩИНА ВЪЛЧЕДРЪМ 2021-2027 Г.					
Мярка 1.3. Развитие на туризма като водеща индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, природни и културни забележителности					
	Подмярка 1.3.1. Оползотворяване и развитие на местните туристически ресурси, чрез създаване на базовата инфраструктура и активно предлагане на интегрирани туристически продукти и услуги				
	Мярка 1.3.2. Развитие и разнообразяване на туристическото предлагане, интегрирано управление, маркетинг и реклама на дестинацията				
	ПРИОРИТЕТ 2: Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на	**2102167**			

	риска				
	Мярка 2.1. Насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове	**43536**			
10	Текущ ремонт на покрив сграда на общинска администрация Вълчедръм	30334	2021-2023	Общински бюджет	Подобряване енергийната ефективност на общинския сграден фонд
11	Текущ ремонт на части от сграда на общинска администрация за ползване от полицейски участък Вълчедръм	13202	2022	Общински бюджет	Подобряване техническото състояние и енергийната ефективност на общинския сграден фонд
	Мярка 2.2. Насърчаване на прехода към кръгова икономика				
	Мярка 2.3. Опазване на околната среда и борба с климатичните промени				
	Мярка 2.4. Устойчиво управление на отпадъците	**2058631**			
12	Проектиране и изграждане на компостираща инсталация за разделно събрани зелени и/или биоразградими отпадъци за общините Вълчедръм и Якимово	2058631	2018-2022	Оперативна програма „Околна среда” 2014-2020 г.	Изградена компостираща инсталация за разделно събрани зелени и/или биоразградими отпадъци.
	ПРИОРИТЕТ 3: Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, по-висок жизнен стандарт и демографски подем	**586435**			
	Мярка 3.1. Демографски подем, насърчаване на раждаемостта, привличане на млади хора за работа и живот в общината				
	Мярка 3.2. Подобряване на образованието и модернизация на образователната инфраструктура	**524664**			
13	Реконструкция,ремонт и благоустрояване на сградата на ДГ "Калинка" с.Септемврийци	232547	2018-2021	Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.	Подобряване състоянието на сгради на образователната инфраструктура
14	Текущ ремонт на сграда ДГ „Светулка“ - с.Мокреш	26466	2021	Общински бюджет	Подобряване състоянието на сгради на образователната инфраструктура
15	Авариен ремонт на покрив на ДГ „Щастливо детство“ - с. Долни Цибър	9500	2021	Общински бюджет	Подобряване състоянието на сгради на образователната

					инфраструктура
16	Отоплителна инсталация на Обединено училище „Христо Ботев“ с. Долни Цибър, община Вълчедръм	167792	2021	МОН	Изградена отоплителна инсталация в сгради на образователната инфраструктура
17	Училищна тоалетна (преустройство на помещения на втори етаж) в сграда на Училище „Христо Ботев“, с.Долни Цибър	60037	2022	Министерството на образованието и науката Общински бюджет	Подобряване състоянието на сгради на образователната инфраструктура – облагодетелствани 1663 лица
18	Текущ ремонт на сградите на ДГ „Патиланци“, ДГ „Слънчице“ гр.Вълчедръм и ДГ „Мечо Пух“ с.Златия	28322	2022-2023	Общински бюджет	Подобряване състоянието на 3 сгради на образователната инфраструктура
	Мярка 3.3. Подобряване на условията за спорт и развитие на младежки дейности	**61771**			
19	Ремонт на спортна площадка на II Основно училище „Иван Вазов“ - гр. Вълчедръм	61771	2023	МОН	Обновяване на спортни съоръжения в общинския център – гр.Вълчедръм
	Мярка 3.4. Създаване на разнообразни и гъвкави възможности за професионална реализация, подобряване на заетостта и квалификацията на работната сила				
	ПРИОРИТЕТ 4: Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни	**279674**			
	Мярка 4.1. Подобряване на достъпа до електронни административни услуги				
	Мярка 4.2. Развитие на административния капацитет и управление на общинската собственост в услуга на гражданите и бизнеса				
	Мярка 4.3. Подобряване на достъпа до здравното обслужване на населението и развитие на инфраструктурата на здравеопазването				

	Мярка 4.4. Развитие на социалните услуги и подобряване на социалната инфраструктура	**279674**			
20	Осигуряване на достъпна среда – външен асансьор към сградата на Дом за пълнолетни лица със сетивни нарушения - гр.Вълчедръм	96982	2021	Проект „Красива България“, Общински бюджет	Подобрен достъп за лица с увреждания в общинска социална инфраструктура
21	Топъл обяд в Община Вълчедръм	182692	2023-2025	Програма "Храни и основно материално подпомагане" 2021-2027	Осигуряването на подкрепа за най-уязвимите групи, чрез предоставяне на безплатен топъл обяд - обхванати 80 лица за периода 01.04.2023-30.09.2025 г. на територията на община Вълчедръм
	Мярка 4.5. Развитие на културата и обновяване на културната инфраструктура				
	ПРИОРИТЕТ 5: Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии	**9063207**			
	Мярка 5.1. Подобряване на транспортната достъпност и свързаност	**5264763**			
22	Ремонтни дейности по асфалтова настилка по общинска и републиканска пътна мрежа	295821	2021-2023	Държавен бюджет, Общински бюджет	Подобряване техническото състояние на пътната мрежа в община Вълчедръм-облагодетелствано население - 8448 лица
23	Ремонтни дейности по асфалтова настилка по улици в община Вълчедръм	243993	2021-2022	Държавен бюджет, Общински бюджет	Подобряване техническото състояние на уличната мрежа в община Вълчедръм-облагодетелствано население - 8448 лица
24	Рехабилитация на ул."Клокотница"-Вълчедръм-I етап по ПМС№373/2019 г., Вълчедръм	1837080	2020-2021	Държавен бюджет	Подобряване техническото състояние на уличната мрежа в общинския център
25	Основен ремонт на улица "Васил Левски" от ОТ 328 до ОТ 297 от км 0+000.00 до км 0+317.00“ гр.Вълчедръм	259861	2021-2023	Общински бюджет	Подобряване техническото състояние на уличната мрежа в общинския център
26	Основен ремонт на улица "Алабин" - ОТ 166 - ОТ 163 - ОТ 116 - ОТ 268 - ОТ 9 от км 0+000 до км 0+970.56	391895	2023	Общински бюджет	Подобряване техническото състояние на уличната мрежа в общинския център

27	Благоустрояване (баластриране) на улици в община Вълчедръм	262633	2023	Общински бюджет	Подобряване техническото състояние на уличната мрежа в общинския център
28	Авариен ремонт на мост на р. Цибрица при Черни връх	15055	2021	Общински бюджет	Подобряване състоянието на елементи на транспортната мрежа в община Вълчедръм.
29	Реконструкция и рехабилитация на съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях на територията на община Вълчедръм – реконструкция на улица "Александър Стамболийски", с. Септемврийци, община Вълчедръм, в участъка от км 0+000.00 до км 1+241.16 и благоустрояване на улица "Съединение", гр. Вълчедръм - ОТ48а - ОТ257 - ОТ258 - ОТ259 - ОТ260 - ОТ113 от км 0+000.00 до км 0+397.74	1955141	2022-2024	Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.	Подобряване техническото състояние на уличната мрежа в община Вълчедръм-облагодетелствано население - 8448 лица
30	Авариен ремонт на мост с. Долни Цибър	3284	2022	Общински бюджет	Подобряване състоянието на елементи на транспортната мрежа в община Вълчедръм.
	Мярка 5.2. Обновяване и изграждане на водопроводни и канализационни мрежи	**3269050**			
31	Изграждане на Тръбен кладенец „ТК2 - Септемврийци” за питейно-битово водоснабдяване в ПИ № 128181 в землище на с. Септемврийци, Община Вълчедръм	28016	2020-2022	Общински бюджет	Подобряване състоянието на водоснабдяването в малките населени места на община Вълчедръм-облагодетелствано население - 1004 лица
32	Изграждане на помпено водомерна шахта на тръбен кладенец „ТК–Община Вълчедръм–Златия“, изграждане на тласкателен водопровод от ТК до напорен резервоар и реконструкция на водопроводи с. Златия	732130	2020-2022	Държавен бюджет	Подобряване състоянието на водоснабдяването в малките населени места на община Вълчедръм-облагодетелствано население - 597 лица
33	„Реконструкция на вътрешна водопроводна мрежа на гр.Вълчедръм“	2499304	2022-2024	Министерство на регионалното развитие и благоустройството	Извършена реконструкция на 4778 м водопроводната мрежа.
34	Доставка и монтаж на разходомер за отчитане на количествата отпадъчни води на канализационна система гр.Вълчедръм	9600	2022	Общински бюджет	Подобряване на мониторинга по отношения на отпадъчните води в община Вълчедръм
	Мярка 5.3. Развитие на енергийната инфраструктура и ВЕИ				

	Мярка 5.4. Цифрова свързаност и телекомуникации				
	Мярка 5.5. Интегрирано териториално развитие и подобряване на жизнената среда	**529394**			
35	Благоустрояване на зелени пространства на територията на гр. Вълчедръм.	529394	2019-2022	Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.	Подобряване на жизнената среда и благоустрояване на обществени пространства в общинския център – гр.Вълчедръм
ОБЩА СТОЙНОСТ НА ПРОЕКТИТЕ:			**13 779 954**		

Обобщената справка показва, че за периода 2021-2023 г. на територията на община Вълчедръм са изпълнени и в процес на изпълнение 35 проекти, обекти и дейности на обща стойност 13 779 954 лева.

За постигане на заложените цели и приоритети в ПИРО най-съществен принос има Община Вълчедръм, която е привлякла най-много средства от европейските фондове. Местният бизнес също работи активно и съдейства за изпълнение на плана. Общината няма съвместни проекти с бизнеса и публично-частни партньорства.

За изпълнението на Плана за интегрирано развитие са допринесли и проектите на местните училища, детски градини, социални, културни институции и други.

ИЗВОДИ:

Стратегията за развитие на община Вълчедръм с приоритети – икономически растеж, чиста околна среда, висок жизнен стандарт, демографски подем, качествени и достъпни обществени услуги и подобряване на инфраструктурата е уместна по отношение на основните нужди и проблеми на целевия район и не следва да се променя. Визията на ПИРО звучи актуално, реалистично и е изпълнима в дългосрочена перспектива. Заложените стратегически цели и приоритети са добре изведени като брой и точно подредени.

В Индикативната финансова таблица към ПИРО на община Вълчедръм 2021-2027 г. за петте основни приоритета са заложени 100 проекти и дейности на обща стойност 31 897 хиляди лева. На етапа на МО отчитаме 35 изпълнени проекти и дейности за 13 780 хиляди лева.

Изводът е, че финансовото изпълнение на ПИРО за първите три години на база усвоени средства и инвестиции е 43%, а техническото изпълнение на база заложени и изпълнени проекти дейности е 35%. Това е много добро изпълнение в средата на програмния период, предвид забавянето на възможностите за финансиране от оперативни програми, НПВУ и СПРЗСР. Реалното финансово и техническо изпълнение на плана е по-голямо, но не може да бъде измерено точно тъй като не са отчетени проектите, финансирани с частни инвестиции на територията на общината.

III. ОЦЕНКА НА СТЕПЕНТА НА ПОСТИГАНЕ НА СЪОТВЕТНИТЕ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ НА ПИРО

След направения подробен анализ на реализираните проекти и дейности и на първоначалните резултати от изпълнението на ПИРО на община Вълчедръм за периода 2021-

2027 г. са изведени конкретните данни за постигнатия напредък по приоритети и мерки, представени в следващата Таблица 39.

Таблица 39: Изпълнение на ПИРО на община Вълчедръм през периода 2021-2023 г. по приоритети и мерки

Приоритет/Мярка	Прогнозен брой проекти	Прогнозна стойност (хил.лева)	Отчетен брой изпълнени проекти за периода 2021-2023 г.	Отчетна стойност на изпълнените проекти за периода 2021-2023 (хил.лева)	Техническо изпълнение в %	Финансово изпълнение в%
ПРИОРИТЕТ 1	**28**	**9644**	**9**	**1749**	**32,14**	**18,14**
Мярка 1.1.	4	2001	0	0	0,00	0,00
Мярка 1.2.	8	5350	9	1749	112,50	32,69
Мярка 1.3.	16	2293	0	0	0,00	0,00
ПРИОРИТЕТ 2	**16**	**3224**	**3**	**2102**	**18,75**	**65,20**
Мярка 2.1.	4	1450	2	44	50,00	3,03
Мярка 2.2.	2	400	0	0	0,00	0,00
Мярка 2.3.	5	214	0	0	0,00	0,00
Мярка 2.4.	5	1160	1	2058	20,00	177,41
ПРИОРИТЕТ 3	**17**	**1945**	**7**	**586**	**41,18**	**30,13**
Мярка 3.1.	2	450	0	0	0,00	0,00
Мярка 3.2.	3	120	6	524	200,00	436,67
Мярка 3.3.	5	675	1	62	20,00	9,19
Мярка 3.4.	7	700	0	0	0,00	0,00
ПРИОРИТЕТ 4	**19**	**5327**	**2**	**280**	**10,53**	**5,26**
Мярка 4.1.	3	80	0	0	0,00	0,00
Мярка 4.2.	2	22	0	0	0,00	0,00
Мярка 4.3.	3	550	0	0	0,00	0,00
Мярка 4.4.	8	3525	2	280	25,00	7,94
Мярка 4.5.	3	1150	0	0	0,00	0,00
ПРИОРИТЕТ 5	**20**	**11757**	**14**	**9063**	**70,00**	**77,09**
Мярка 5.1.	6	6522	9	5265	150,00	80,73
Мярка 5.2.	2	2600	4	3269	200,00	125,73
Мярка 5.3.	5	765	0	0	0,00	0,00
Мярка 5.4.	1	500	0	0	0,00	0,00
Мярка 5.5.	6	1370	1	529	16,67	38,61
ВСИЧКО ЗА ПИРО 2021-2023	**100**	**31897**	**35**	**13780**	**35,00**	**43,20**

Изпълнение на Приоритет 1: Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството

По Приоритет 1 има 9 изпълнени и в процес на изпълнение проекта и дейности за 1 748 471 лева.

По Мярка 1.1: Стимулиране на предприемачеството, инвестициите и иновациите, няма отчетени проекти и дейности на етапа на междинна оценка на ПИРО.

По Мярка 1.2: Развитие на модерно, устойчиво и диверсифицирано селско стопанство, са изпълнени или в процес на изпълнение 9 проекта на стойност 1 748 471 лева.

По Мярка 1.3: Развитие на туризма като индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, природни и културни забележителности, няма изпълнени проекти.

Изпълнение на Приоритет 2: Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска

По Приоритет 2 са изпълнени и в процес на изпълнение 3 проекта на стойност 2 102 167 лева.

По Мярка 2.1. Насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове, отчитаме 2 проекта за 43 536 лева.

По Мярка 2.2. Насърчаване на прехода към кръгова икономика, няма изпълнени проекти и дейности на етапа на МО на ПИРО.

По Мярка 2.3. Опазване на околната среда и борба с климатичните промени, няма изпълнени проекти и дейности в рамките на отчетния период.

По Мярка 2.4. Устойчиво управление на отпадъците, е изпълнен 1 проект за 2 058 631 лева.

Изпълнение на Приоритет 3: Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, по-висок жизнен стандарт и демографски подем

По Приоритет 3 са изпълнени и в процес на изпълнение 7 проекта на стойност 586 435 лева.

По Мярка 3.1: Демографски подем, насърчаване на раждаемостта, привличане на млади хора за работа и живот в общината, няма изпълнени проекти и дейности на етапа на междинна оценка на ПИРО.

По Мярка 3.2: Подобряване на образованието и модернизация на образователната инфраструктура, са изпълнени 6 проекта на стойност 524 664 лева.

По Мярка 3.3: Подобряване на условията за спорт и развитие на младежки дейности, отчитаме 1 проект за 61 771 лева

По Мярка 3.4: Създаване на разнообразни и гъвкави възможности за професионална реализация, подобряване на заетостта и квалификацията на работната *сила,* няма изпълнени проекти и дейности през отчетния период 2021-2023 г.

Изпълнение на Приоритет 4: Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни

По Приоритет 4 са изпълнени 2 проекта на обща стойност 279 674 лева.

По Мярка 4.1: Подобряване на достъпа до електронни административни услуги, няма изпълнени проекти през отчетния период. Община Вълчедръм е въвела предоставянето на електронни услуги за гражданите и бизнеса, чрез платформата на Държавна Агенция "Електронно управление".

По Мярка 4.2: Развитие на административния капацитет и управление на общинската собственост в услуга на гражданите и бизнеса, няма изпълнени проекти.

По Мярка 4.3: Подобряване на достъпа до здравното обслужване на населението и развитие на инфраструктурата на здравеопазването, няма изпълнени проекти.

По Мярка 4.4: Развитие на социалните услуги и подобряване на социалната инфраструктура, са реализирани 2 проекта на обща стойност 279 674 лева.

По Мярка 4.5: Развитие на културата и обновяване на културната инфраструктура, не отчитаме проекти на етапа на МО.

Изпълнение на Приоритет 5: Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии

По Приоритет 5 са изпълнени и в процес на изпълнение 14 проекта за 9 063 207 лева.

По Мярка 5.1: Подобряване на транспортната достъпност и свързаност, са реализирани 9 проекти и дейности на обща стойност 5 264 763 лева.

По Мярка 5.2: Обновяване и изграждане на водопроводни и канализационни мрежи, са изпълнени 4 проекта за 3 269 050 лева.

По Мярка 5.3: Развитие на енергийната инфраструктура и ВЕИ, няма изпълнени проекти и дейности.

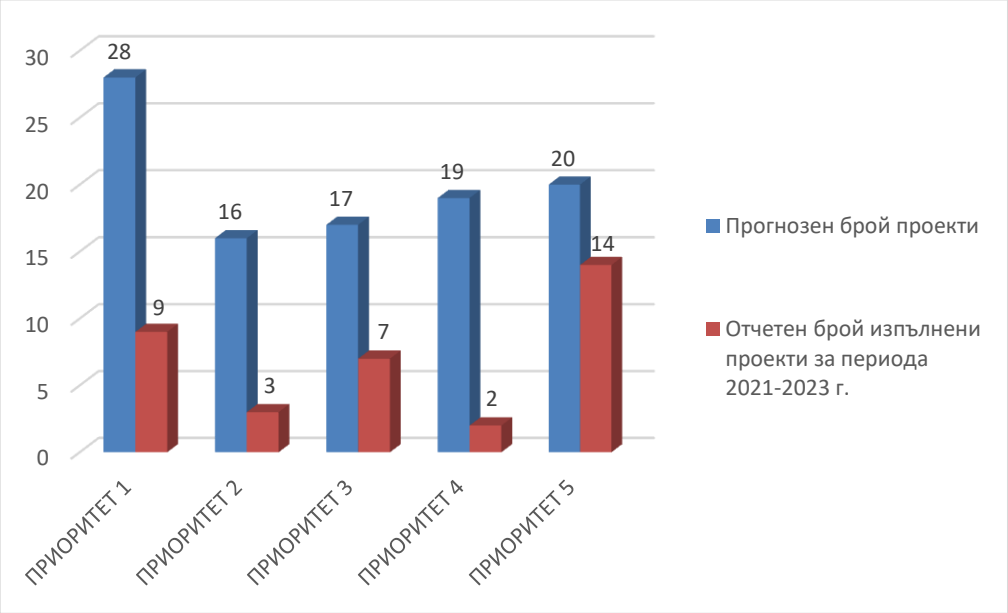
По Мярка 5.4: Цифрова свързаност и телекомуникации, няма изпълнени проекти.

По Мярка 5.5: Интегрирано териториално развитие и подобряване на жизнената среда, отчитаме 1 проект за 529 394 лева.

Следващата Графика 6 илюстрира сравнението между планираните и отчетени на етапа на междинна оценка проекти и дейности в изпълнение на ПИРО на община Вълчедръм.
Ясно се вижда успешното изпълнение на Приоритети 5 и 3 и по-слабия напредък по Приоритети 2 и 4 на плана.

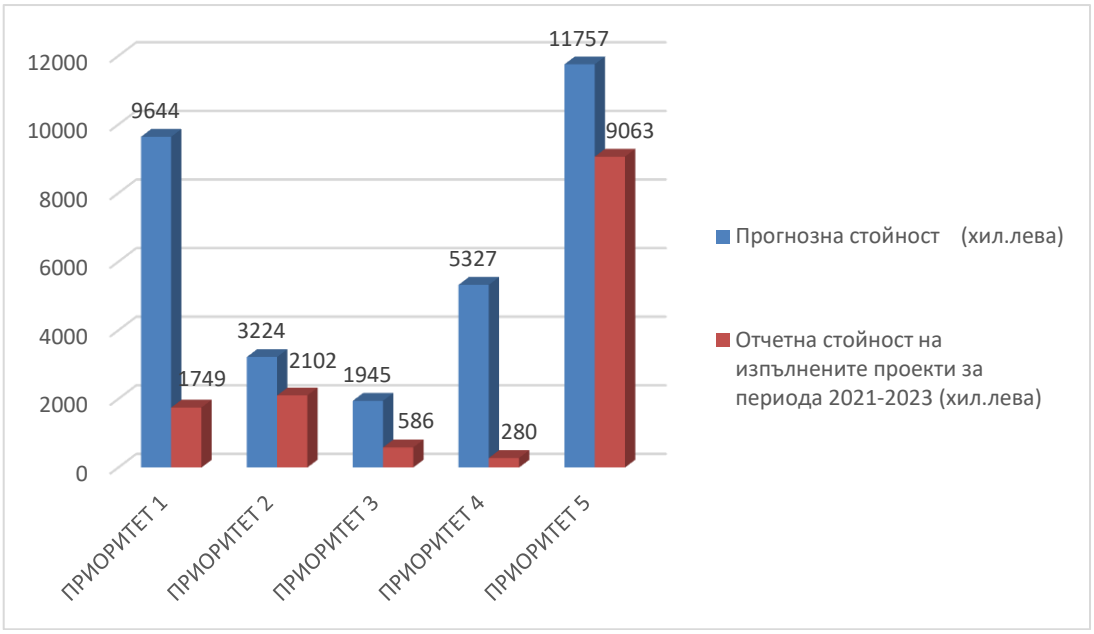
В средата на програмния период Община Вълчедръм отчита 35% техническо изпълнение на планираните проекти и дейности в плана и програмата за неговата реализация, което е много добър напредък за първите три години от прилагане на стратегическия документ.

Графика 6: Планирани и отчетени проекти по приоритети на ПИРО 2021-2023 г. (брой)

Сравнението на инвестираните финансови ресурси по приоритети на ПИРО с тези, планирани в индикативната финансова таблица и програмата за реализация на документа показва, че е на лице сериозен дисбаланс между планираните и привлечените средства на етапа на МО.

Графика 7: Планирани и привлечени средства по приоритети на ПИРО (хил. лева)

Най-голяма е разликата между планираните и отчетени инвестиции по Приоритети 4 и 1. По Приоритет 1 дисбалансът е най-вече от липсата на точни финансови данни и информация за частните инвестиции и проектите на фирми и земеделски производители. Реалното финансово изпълнение по този приоритет е много по-голямо, но не може да бъде измерено. По Приоритет 4 слабото финансово изпълнение се дължи на липсата на възможности за кандидатстване с проекти в периода 2021-2023 г. Най-балансирани показатели на база заложени и усвоени средства на етапа на МО отчитаме по Приоритет 5 на ПИРО.

ИЗВОДИ:

Най-успешен за периода 2021-2023 година по техническо и финансово изпълнение е Приоритет 5 „Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии“ с 70% техническо преизпълнение и 77% финансово изпълнение.

На второ място е Приоритет 2 „Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска“ с 19% техническо изпълнение на база брой дейности и проекти и 65% финансово изпълнение на база привлечени средства.

Трети е Приоритет 3 „Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, по-висок жизнен стандарт и демографски подем“ с 41% техническо и 30% финансово изпълнение.

Четвърти е Приоритет 1 „Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството“ с 32% техническо и 18% финансово изпълнение.

Най-незадоволително изпълнение на етапа на МО отчитаме по Приоритет 4 „Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни“ – 11% техническо и 5% финансово изпълнение. Община Вълчедръм е реализирала съществен напредък като е въвела електронни администативни услуги за гражданите и бизнеса, отговарящи на всички изисквания и критерии на Министерството на електронното управление. Ниските проценти финансово и

техническо изпълнение по приоритета се дължат на малкия брой изпълнени проекти и дейности в сферата на здравеопазването, социалните услуги и културата.

IV. ОЦЕНКА НА ЕФЕКТИВНОСТТА И ЕФИКАСНОСТТА НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ РЕСУРСИ

Стратегията за реализация на ПИРО отразява логиката на интервенциите за постигане на конкретни резултати, ефект и въздействие от прилагането на документа. Ефектът от реализацията на плана се проявява в крайните видими и измерими резултати, продуктите и въздействието на съответните дейности и проекти върху целевата територия и нейното население. Наблюдението и оценката на изпълнението на ПИРО следва да проследяват не само използването на финансовия и ресурсен потенциал, но активно да отчитат и физическия прогрес върху територията на общината, състоянието на средата и качеството на живот. Това изисква набор от общи и специфични индикатори и възможност за алтернативност и адаптивност при оценката.

4.1. Оценка за ефективност

Оценката за ефективност се изготвя на база заложените в документа индикатори (показатели) за мониторинг и преглед на тяхната измеримост, актуалност, съгласуваност и отношение към напредъка в изпълнението на плана.

Системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие има за крайна цел да повиши ефективността и ефикасността на използваните материални, финансови и човешки ресурси за постигане на желаните резултати и въздействия върху целевата територия.

Оценката за ефективност указва отношението между постигнатия резултат спрямо целите на плана (главна, стратегически цели и приоритети). В колкото по-висока степен са постигнати целите, толкова по-ефективни са предприетите действия, реализираните проекти и дейности в изпълнение на ПИРО.

Ефективността е оценка на съответствието на целите, а ефикасността е оценка на постигнатия резултат спрямо използваните ресурси.

Оценката за ефективността на изпълнението на ПИРО се изготвя на база заложените в документа индикатори (показатели и измерители) за въздействие и резултат.

Таблица 40: Оценка на постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на ПИРО на община Вълчедръм по индикатори за наблюдение

Индикатори за продукт				
Приоритет, мярка	**Индикатор**	**Мерна единица**	**Целева стойност**	**Отчетна стойност 2021-2023**
Приоритет 1 - Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството				
Мярка 1.1 Стимулиране на предприемачеството, инвестициите и иновациите	Нефинансови предприятия	брой	180	203
	Новосъздадени МСП за преработка на местни суровини (месо, мляко, плодове, зеленчуци, дървесина и др.)	брой	3	0
	Привлечени инвестиции в предприятия в общината	хил. лева	3000	1748

Мярка 1.2 Развитие на модерно, устойчиво и диверсифицирано селско стопанство	Обработвана земеделска земя	дка	375000	248562
	Поливни площи	дка	1000	-
	Създадени нови трайни насаждения	дка	500	100
	Подпомогнати нови и модернизирани земеделски стопанства	брой	5	9
Мярка 1.3 Развитие на туризма като индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, природни и културни забележителности	Места за настаняване и средства за подслон	брой	5	5
	Леглова база в места за настаняване и средства за подслон	брой	60	60
	Създадени нови туристически атракции	брой	3	-
	Разработени нови туристически маршрути	брой	3	-
Приоритет 2 - Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска				
Мярка 2.1 Насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове	Обществени сгради с мерки за енергийна ефективност	брой	3	8
	Жилищни сгради с мерки за енергийна ефективност	брой	5	-
Мярка 2.2 Насърчаване на прехода към кръгова икономика	Подкрепени предприятия, въвели НИРД, иновации и щадящи околната среда технологии в производствения си процес	брой	1	0
Мярка 2.3 Опазване на околната среда и борба с климатичните промени	Реализирани проекти за опазване и подобряване на околната среда	брой	2	1
	Проведени акции за почистване и залесяване	брой	5	3
Мярка 2.4 Устойчиво управление на отпадъците	Системи за разделно събиране, рециклиране, оползотворяване и повторна употреба на различни потоци отпадъци (опаковки, строителни, зелени и биоразградими и др.)	брой	3	3
Приоритет 3 - Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем				
Мярка 3.1 Демографски подем, насърчаване на раждаемостта, привличане на млади хора за работа и живот в общината	Население на общината	брой	8100	7498
	Деца в детските градини	брой	250	252
	Ученици в училищата	брой	630	662
Мярка 3.2 Подобряване на образованието и модернизация на образователната инфраструктура	Подобрени сгради на образователната инфраструктура	брой	1	7
	Училища с внедрени/работещи съвременни системи/среди за образование – дуално обучение,	брой	2	1

	дигитализация на учебни програми, STEM и др.			
Мярка 3.3 Подобряване на условията за спорт и развитие на младежки дейности	Ремонтирани спортни обекти и съоръжения	брой	3	1
	Организирани спортни състезания, турнири и шампионати с регионално, национално и/или международно значение	брой	10	-
Мярка 3.4 Създаване на разнообразни и гъвкави възможности за професионална реализация, подобряване на заетостта и квалификацията на работната сила	Лица, преминали обучение за нови професии и квалификация	брой	100	57
	Разкрити работни места за нуждите на хора с увреждания, роми и продължително безработни	брой	50	505
Приоритет 4 - Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни				
Мярка 4.1 Подобряване на достъпа до електронни административни услуги	Създадени "онлайн" административни услуги	брой	3	3
Мярка 4.2 Развитие на административния капацитет и управление на общинската собственост в услуга на гражданите и бизнеса	Общински служители преминали курсове и обучения	брой	20	20
Мярка 4.3 Подобряване на достъпа до здравното обслужване на населението и развитие на инфраструктурата на здравеопазването	Подобрени сгради на здравната инфраструктура	брой	1	0
Мярка 4.4 Развитие на социалните услуги и подобряване на социалната инфраструктура	Подобрени сгради на социалната инфраструктура	брой	3	1
	Предоставяни социални услуги	брой	5	5
Мярка 4.5 Развитие на културата и обновяване на културната инфраструктура	Подобрени сгради на културната инфраструктура	брой	3	0
	Организирани културни събития (фестивали, традиционни празници, честванията и др.)	брой	10	10

Приоритет 5 - Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии				
Мярка 5.1 Подобряване на транспортната достъпност и свързаност	Рехабилитирани пътища	км	20	5
	Подобрена улична мрежа	км	50	20
Мярка 5.2 Обновяване и изграждане на водопроводни и канализационни мрежи	Обновени водопроводни мрежи	км	100	5
Мярка 5.3 Развитие на енергийната инфраструктура и ВЕИ	Реализирани проекти за производство на енергия от ВЕИ	брой	3	0
Мярка 5.4 Цифрова свързност и телекомуникации	Население, ползващо широколентов достъп до Интернет	%	50	90
Мярка 5.5 Интегрирано териториално развитие и подобряване на жизнената среда	Реализирани проекти за благоустрояване на населените места	брой	5	1
	Реализирани проекти в междуобщинско сътрудничество	брой	2	0
	Реализирани трансгранични проекти	брой	1	0

Индикатори за резултат

Стратегическа цел	**Индикатор**	**Мерна единица**	**Базова стойност**	**Целева стойност**	**Отчетна стойност 2021-2023**
Стратегическа цел 1	Равнище на безработица	%	35	20	31,85
Стратегическа цел 1	Дял на средната годишна работна заплата от тази в областта	%	84	90	118
Стратегическа цел 1	Нефинансови предприятия на 1000 д. от населението	брой	19	20	27
Стратегическа цел 1	Нетни приходи от продажби на предприятията	хил.лв.	87678	90000	178616
Стратегическа цел 1	Произведена продукция в нефинансовите предприятия	хил.лв.	88137	90000	187429
Стратегическа цел 1	ДМА в нефинансовия сектор	хил.лв.	127766	130000	208336
Стратегическа цел 1	Нови електронни услуги в общинската администрация в помощ на предприемачеството	брой	0	3	3
Стратегическа цел 1	Земеделски производители	брой	210	230	175
Стратегическа цел 1	Реализирани нощувки в местата за подслон и настаняване	брой	0	2000	-
Стратегическа цел 2	Естествен прираст на	брой	-138	-100	-115

	населението				
Стратегическа цел 2	Механичен прираст на населението	брой	-69	-30	-8
Стратегическа цел 2	Ученици, включени в дуално обучение	брой	0	10	10
Стратегическа цел 2	Население на 1 лекар	брой	2072	1000	1875
Стратегическа цел 2	Население на 1 лекар по дентална медицина	брой	8286	2500	7498
Стратегическа цел 3	Реновирани и благоустроени публични пространства (паркове и градинки)	брой	0	5	2
Стратегическа цел 3	Новоизградени/реновирани детски площадки и спортни съоръжения	брой	0	5	1
Стратегическа цел 3	Жители с подобрено водоснабдяване	брой	0	5000	4244
Стратегическа цел 3	Дял на депонираните битови отпадъци, спрямо общообразуваните	%	90	70	80

Данните в Таблица 40 представят оценката за постигнатия напредък в изпълнението на ПИРО на община Вълчедръм като всеки от изброените индикатори допринася за постигане на определена стратегическа цел и приоритет на плана. Индикаторите се отчитат като са съпоставени данните от ПИРО към края на базовата 2020 г. с тези към края на 2023 г. Някои показатели, за които няма изменение, не могат да бъдат отчетени на годишна база или няма данни са със същите стойности като тези в плана или в предходна година.

Равнището на безработицата в общината се увеличава през отчетния период заради пандемията от коронавирус и поради намаляване на икономически активните лица, които са база за изчисляване на показателя. Безработицата е сред основните местни проблеми и за отчетния период 2021-2023 г. остава по-висока от средните нива за област Монтана и за страната. Средната годишна работна заплата в общината също се увеличава и в процентно отношение е по-висока от средните възнаграждения в областта, но по-ниска от средната заплата за страната. Пандемията и последвалата инфлация и енергийна криза се отразяват негативно на местния бизнес, но той се справя с предизвикателствата. Индикаторите показват подобряване на финансовите резултати и бавен икономически подем. За съжаление към момента на изготвяне на настоящия годишен доклад, няма официална статистика за състоянието на икономиката през 2023 г. и за анализа са използвани данни към 2022 г. Обобщено на етапа на МО отчитаме добър напредък в постигане на *Стратегическа цел 1 на ПИРО: Икономически растеж, чрез развитие на модерно селско стопанство и преработвателна промишленост, привличане на инвестиции и иновации за повишаване на конкурентоспособността.*

Резултатите от оценката показват, че населението на общината намалява в резултат на отрицателен естествен и механичен прираст, ниска раждаемост, висока смъртност и продължаваща миграция. Негативните демографски тенденции водят до застаряване на населението и влошаване на възрастовата структура. Броят на учениците в местните училища и на децата в детските градини продължава да намалява, но образователната система се развива, модернизира и напълно отговаря на съвременните изисквания за дигитализация и работа в електронна среда. В общината се предоставят качествени социални услуги, които отговарят на потребностите на населението, но има нужда от разкриване на нови. Здравеопазването е достъпно, но кадрите намаляват и делът на хората в предпенсионна и пенсионна възраст е значителен. Културният календар е наситен със събития, а читалищата се

ремонтират и модернизират. Данните за тези индикатори показват среден напредък в постигане на *Стратегическа цел 2: Демографски подем, насърчаване на образованието, социалното включване, духовно развитие, съхранени традиции и културно наследство*.

Анализът на индикаторите, съотносими към *Стратегическа цел 3: Интегрирано териториално развитие и намаляване на неравенствата, чрез комплексно подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност, обновяване на инфраструктурите, енергийна ефективност и опазване на околната среда,* показва най-добър напредък на етапа на междинна оценка. За това допринасят дейностите по подобряване на пътна и улична мрежа в населените места, обновяване на водопроводи, ремонт на публични сгради, облагородяване на обществени площи, паркове, детски, спортни площадки и други обекти на техническата инфраструктура.

ИЗВОДИ:

Междинната оценка на ПИРО на база индикатори за въздействие и резултат показва подобряване на икономическото развитие на община Вълчедръм, обновяване на инфраструктурите, насърчаване на заетостта, устойчиво развитие на селското стопанство, грижа за опазването на околната среда и други положителни въздействия. Най-видимият ефект от прилагането на плана остават инвестициите в инфраструктурата - ремонт на пътища, улици, обществени сгради, детски и спортни площадки и др. Отчитайки реалните резултати от изпълнението на ПИРО и техния ефект и въздействие върху населението и целевата територия можем да отчетем добра обща ефективност за периода 2021-2023 г., тъй като голяма част от индикаторите са с постигнати или преизпълнени целеви стойности.

Индикаторите са съотносими пряко към Стратегическите цели в плана и показват, че най-добър напредък е постигнат по показателите, измерващи изпълнението на Стратегическа цел 3: Интегрирано териториално развитие и намаляване на неравенствата, чрез комплексно подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност, обновяване на инфраструктурите, енергийна ефективност и опазване на околната среда. На второ място е Стратегическа цел 1 на ПИРО: Икономически растеж, чрез развитие на модерно селско стопанство и преработвателна промишленост, привличане на инвестиции и иновации за повишаване на конкурентоспособността. На трето място остава Стратегическа цел 2: Демографски подем, насърчаване на образованието, социалното включване, духовно развитие, съхранени традиции и културно наследство.

4.2. Оценка за ефикасността на използваните ресурси

Ефикасността указва отношението на постигнатия резултат спрямо вложените разходи (финансови средства). Колкото вложените разходи са по-малки, а постигнатите резултати по-значими, толкова по-ефикасни са действията. Докато ефективността дава отговор на въпроса „дали са изпълнени нужните за подобряване състоянието на целевата територия и нейното население проекти и дейности“, ефикасността дава отговор на въпроса, дали проектите и дейностите са изпълнени по икономически изгоден за обществото начин.

Оценката на ефикасността на използваните ресурси се базира на сравнение между използваните финансови средства за изпълнението на ПИРО и заложените в документа. Извършен е аналитичен преглед на проектите и дейностите, реализирани от община Вълчедръм, други организации и фирми, финансирани със средства от бюджета на общината, структурни фондове на ЕС, частни инвестиции и други източници.

В тази част на междинната оценка ще разгледаме финансовото изпълнение на отделните приоритети на база сравнение между заложеното в Индикативната финансова таблица и

Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2023 г. и реално отчетеното изпълнение, вложени финансови средства и инвестиции по отделните проекти.

Таблица 41: Индикативно разпределение на ефикасността на използваните ресурси по приоритети на ПИРО и източници на средства за периода 2021-2023 г.

Приоритети	Прогнозна стойност (хил.лева)	Отчетна стойност на изпълнените проекти за периода 2021-2023 г. (хил.лева)	Финансово изпълнение в%	Източници на финансови средства за изпълнените проекти през периода 2021-2023 г. (брой проекти и стойност в хил. лева)							
				ОБ		РБ		ЕС		Други	
				Брой проекти	Стойност	Брой проекти	Стойност	Брой проекти	Стойност	Брой проекти	Стойност
ПРИОРИТЕТ 1	9644	1749	18,14	0	0	0	0	9	1749	0	0
ПРИОРИТЕТ 2	3224	2102	65,20	2	44	0	0	1	2058	0	0
ПРИОРИТЕТ 3	1945	586	30,13	3	64	2	289	1	233	0	0
ПРИОРИТЕТ 4	5327	280	5,26	1	49	0	0	1	231	0	0
ПРИОРИТЕТ 5	11757	9063	77,09	7	970	6	5608	2	2485	0	0
ВСИЧКО ПИРО 2021-2023	**31897**	**13780**	**43,80**	**13**	**1127**	**8**	**5897**	**14**	**6756**	**0**	**0**

Легенда:

ОБ – общински бюджет

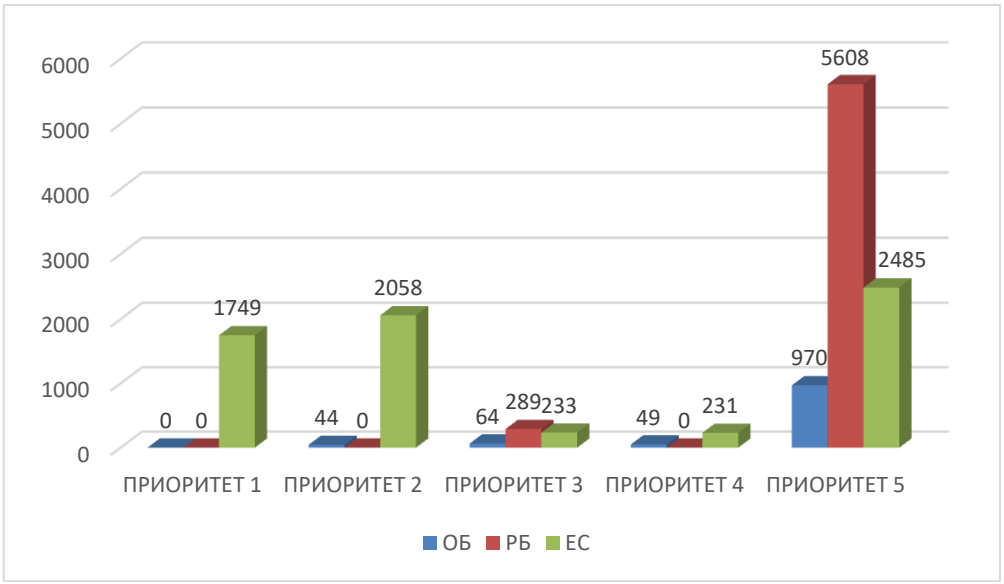
РБ – републикански бюджет

ЕС – европейски съюз

Данните в Таблица 41 показват съществения финансов принос на Европейските фондове и Републиканския бюджет за развитието на община Вълчедръм, както по отношение на подпомагане на техническата и социална инфраструктури, така и за местната икономика.

За мерките, свързани с изпълнението на ПИРО на общината, в периода 2021-2023 г., реализирани със средства от републиканския бюджет и от бюджета на общината, информация е събрана чрез капиталови програми - уточнен годишен план и отчет за периода и Годишните доклади за наблюдение на изпълнението на плана. Направено е аналитично обвързване на посочените в списъците проекти и дейности с приоритетите на ПИРО. Данните позволяват разпределянето на вложения финансов ресурс по източници – републикански бюджет, общински бюджет и европейски фондове и програми.

Графика 8: Разпределение на вложените финансови средства по източници

От данните в Таблица 41 може да бъде направен извода, че 6756 хил. лева (49%) от общия размер на усвоените средства за реализация на ПИРО в периода 2021-2023 г. са осигурени от фондовете на ЕС и Националното съфинансиране. Най-съществен принос има ПРСР 2014-2020 и респективно ЕЗФРСР, което се обуславя от спецификата на община Вълчедръм и допустимостта й като бенефициент по програмата. Предвид забавеното стартиране на европейските финансиращи програми за периода 2021–2027 г., НПВУ и СПРЗСР, постигнатото финансово осигуряване на процесите на регионално развитие в общината на етапа на междинна оценка на ПИРО е добро.

Със собствени средства от общинския бюджет, Община Вълчедръм е осигурила 8% от средствата за реализация на ПИРО през първите три години от неговото прилагане. Останалите 43% от вложените средства - общо 5897 хил. лева са от РБ.

Значителен принос за изпълнение на ПИРО има местния бизнес, който изпълнява редица проекти, осъществени с финансовата подкрепа на ПРСР. Ефикасността на вложените средства не може да бъде измерена точно, тъй като се предполага, че има още инвестиции (най-вече частни), за които няма информация и данни.

Сравнението на привлечените средства по приоритети с тези, планирани в индикативната финансова таблица на ПИРО показва значителен дисбаланс между планираните и привлечените средства, въпреки това изпълнението може да бъде оценено като добро за първите три години от прилагане на стратегическия документ.

ИЗВОДИ:

Ефикасността най-общо е оценка на съответствието между разходите и очакваните ползи от направените инвестиции в различни проекти и дейности. Изпълнените проекти и постигнатите индикатори показват висока резултатност в изпълнението на ПИРО, обвързана с подобрени показатели за устойчивост и развитие.

Реализираните проекти в община Вълчедръм имат пълно съответствие със стратегическата рамка, като допринасят за постигане на целите и мерките на плана. За част от мерките има съществен напредък в броя на реализираните проекти и дейности. Финансовите параметри на плана също имат високо изпълнение, като по-ниските проценти в някой приоритети се дължат на завишените прогнозни стойности и ограничените източници на финансиране, поради забавения старт на европейските програми. Всичко това дава основание за положителна оценка относно съотношението между направените разходи и очакваните/постигнатите ползи от изпълнението на плана.

Отчитайки видимите, реални резултати от реализираните проекти и дейности и техния ефект върху населението и целевата територия можем да отчетем добра обща ефективност и ефикасност на ПИРО на община Вълчедръм за първите три години на неговото изпълнение (2021-2023 г.).

Основните източници на средства за изпълнение на ПИРО са фондовете на ЕС и Републиканския бюджет. По-малко финансиране е получено от национални фондове и програми на българската държава и средства от общинския бюджет.

V. ОЦЕНКА НА КАЧЕСТВОТО НА ОРГАНИЗАЦИЯТА ПО ИЗПЪЛНЕНИЕТО И МОНИТОРИНГА НА ПИРО

Община Вълчедръм е създала много добра организация за прилагане и изпълнение на ПИРО за периода 2021-2023 г. от гледна точка на планирани и реализирани дейности, вътрешен мониторинг, отчетност и контрол. Кметът ежегодно отчита напредъка в изпълнението на плана пред Общинския съвет, съгласно изискванията на чл.23 и чл.24 от Закона за регионалното развитие, чл. 24 и чл.72 от Правилника за прилагане на ЗРР.

Създаден е добър механизъм за избор на приоритетни проекти и дейности. Проектиране и планиране се извършва ежегодно, като изборът е свързан със:

- изискванията на действащи нормативни документи, които задължават Общините да извършват определен вид дейности или изградят определен вид обекти;
- необходимостта, продиктувана от потребностите на Общината да създава благоприятни условия за живот и комфортна среда на обитаване и да бъде притегателен център за населението, най-вече за младите хора;
- съобразяване с финансовите възможности на общинския бюджет, при изисквания за съфинансиране;
- съобразяване с проектната готовност на Общината при откриване на процедури за финансиране по съответните програми;
- постоянно търсене на нови възможности за финансиране на проекти по всички програми, приложими за Общината като бенефициент.

С приемането на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. са набелязани целите и задачите, които трябва да се реализират за плановия период. Във връзка с това, общинската администрация следи за всички възможни европейски и български програми и донорски организации, които биха могли да финансират отделни обекти, дейности и проекти, което да доведе до постигане целите на ПИРО. През последните години са използвани редица възможности за кандидатстване с проекти, привличане и усвояване на средства от европейски фондове и програми на българските министерства. За съжаление не всички проектни предложения са одобрени и финансирани, но те остават ресурс на Общината за оставащите 4 години за изпълнение на плана.

Предмет на мониторинга на ПИРО е постигането на целите и приоритетите на документа, както и действията на местната власт и администрация, организациите, бизнес структурите, физическите и юридическите лица, свързани с неговото изпълнение.

Мерките за наблюдение и механизмите за събиране, обработване и анализ на данни са заложени в самия План за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г. Орган на наблюдение на ПИРО е Общинския съвет. Функциите по наблюдението на ПИРО включват:

- Наблюдение на изпълнението на ПИРО въз основа на определените макроикономически индикатори, индикаторите, отчитащи приноса към целите на европейската политика за сближаване през периода 2021-2027 г., глобалните екологични индикатори, целите на Националната програма за развитие „България 2030“ и другите

специфични количествени индикатори по отношение на реализацията на целите, приоритетите и мерките за регионално развитие;

- Координация на дейностите по наблюдението на ПИРО със заинтересуваните органи, организации, физически и юридически лица;
- Обсъждане и одобряване на редовните годишни доклади и на заключителния доклад за изпълнението на ПИРО;
- Разглеждане на предложения и вземане на решения за повишаване ефективността на процеса на наблюдение в случай на установяване на проблеми и пропуски - издаване на конкретни указания за преодоляването им;
- Определяне и изпълнение на мерки за осигуряване на информация и публичност относно постигнатите резултати от наблюдението с цел да се гарантира прозрачност при изпълнението на ПИРО.

Системата за наблюдение на ПИРО включва следните основни компоненти:

- Система от индикатори за наблюдение, отчетени по-горе, отразяващи специфичния характер на плана, реализацията на неговите цели, социално-икономическото състояние, развитието на инфраструктурата и проблемите на околната среда в контекста на устойчивото регионално развитие;
- Източници, начини и периодичност за събиране, обработка и анализиране на информацията - наблюдението на изпълнението на ПИРО се осъществява на основата на данни на НСИ, ИСУН, ЕВРОСТАТ, АПИ, АЗ, АУЕР, ИАОС, РИОСВ, РЗИ, АСП и др., както и на основата на данни от други надеждни национални, регионални и местни източници на информация. При извършването на специфични тематични наблюдения и оценки ще се включат и резултати от анкетни проучвания за мнението и настроенията на населението, живеещо в общините на района.
- Финансовото и техническото обезпечаване на дейността по наблюдението на ПИРО се осигурява от бюджета на Община Вълчедръм.
- Местните власти участват в реализацията на мерките и постигане на целите на плановете за интегрирано развитие и програмите за тяхната реализация.
- Местните власти осигуряват собствени финансови ресурси и мобилизират такива на социалните партньори на местно ниво за реализация на проекти и дейности в техните планови документи.
- Неправителствените организации, социално-икономическите партньори и частния сектор активно участват в процеса на разработване на ПИРО и наблюдение изпълнението на плана; подкрепят и участват в разработването на проекти за изпълнението на плана. Тази група от участници ще бъде пряко включена и в реализацията на проекти и дейности, основно насочени към подобряване на средата за живот и развитие.

За изпълнението на ПИРО се извършват междинна и последваща оценка. Оценката предоставя информация за ефективността от провежданата политика. Тя осигурява на управлението механизми на контрол чрез информация за разходите и за резултатите, подпомага и съответните управленски власти да преценят въздействието от изпълнението на регионалния план, да го подобрят като го преосмислят от гледна точка на заложените цели и приоритети и възможностите за тяхното реализиране. Чрез оценката се изяснява и ефектът от планираните дейности, тя може да подобри прозрачността в процеса на прилагане на плана и да насърчи повишаването на отговорността на властите пред широката общественост.

Резултатите от наблюдението на ПИРО се обобщават в изготвени редовни Годишни доклади, които съдържат информация за: общите условия за изпълнение на ПИРО и в частност промените в социално-икономическите условия и политиките за развитие на национално, регионално и местно ниво; постигнатия напредък по изпълнението на целите и

приоритетите на ПИРО въз основа на индикаторите за наблюдение; действията, предприети от местната власт с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на общинския план за развитие; заключения и предложения за подобряване на резултатите от наблюдението. Годишните доклади за наблюдението на изпълнението на ПИРО осигуряват информация за изготвяне на междинната и последващата оценка.

По решение на органа за наблюдение – Общинския съвет, или по искане на Кмета могат да се изготвят и доклади за отделен случай или за отделен период, както и по определена тема или специфичен проблем.

Междинната оценка се извършва в средата на периода на действие на документа за стратегическо планиране и включва: оценка на първоначалните резултати от изпълнението; оценка на степента на постигане на съответните цели; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; изводи и препоръки за актуализация на съответния документ. На база на резултатите от междинната оценка е възможно да се инициира актуализация на ПИРО, за да се направят необходимите корекции в документа и да се предприемат мерки, за да се осигури реализиране на заложените цели и приоритети, като се отговори на нуждите на района.

Във връзка с изпълнение на проекти в партньорство с други общини и междуобщинско сътрудничество, през 2023 г. Община Вълчедръм е подписала споразумения за партньорство за създаване на МИГ и кандидатстване с Концепции за интегрирани териториални инвестиции, които ще бъдат реализирани и отчетени през следващите години.

ИЗВОДИ:

В Община Вълчедръм е създадена много добра организация за прилагане на ПИРО от гледна точка на заложени и реализирани проекти и дейности, вътрешен мониторинг, отчетност и контрол. Това се доказва от постигнатите резултати и напредък в изпълнението на заложените цели и приоритети на плана. Общината е натрупала административен опит в разработването и изпълнението на проекти в различни сфери на обществения живот. Проблем остава липсата на достатъчно финансови ресурси в местния бюджет за реализация и съфинансиране на голям брой мащабни проекти и дейности в изпълнение на плана.

ОБОБЩЕНИ ИЗВОДИ

Анализът на етапа на Междинна оценка показва добри резултати в реализацията на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм за първите три години от неговото прилагане (2021-2023 г.). Финансовото изпълнение на плана е 43% (13780 хил. лева), а техническото изпълнение е 35% (35 броя отчетени проекти и дейности). Изпълнението на плана е успешно, въпреки трудностите, предизвикани от пандемията, войните, инфлацията, енергийната, икономическа и политически кризи. Вероятно общото изпълнение на ПИРО щеше да е още по-добро ако бяха стартирали на време процедурите за кандидатстване с проекти и финансиране от европейските програми за периода 2021-2027 г., НПВУ и СПРЗСР. На етапа на МО реализацията на заложените мерки и дейности е по-висока, но не може да се измери точно поради липсващите данни и информация за всички проекти и инвестиции на частния сектор, които са трудно проследими и няма как да бъдат отчетени.

За периода на междинна оценка на ПИРО 2021-2023 г., в община Вълчедръм се забелязват тенденции на известно подобрение на социално-икономическото развитие. Основните проблеми остават тежката демографска криза, намаляващото и застаряващо население и високата безработица. Отбелязан е икономически растеж, който се изразява в нарастване броя на предприятията, обема на произведената и реализирана продукция и печалбите на местните фирми. Има напредък и в областта на подобряване на техническите и социални инфраструктури. Остават неизпълнени големите проекти за подобряване състоянието на инфраструктурите. Слабост отчитаме и при реализиране на проекти за насърчаване на заетостта, финансирани по ОПРЧР, с бенефициенти АЗ, АСП и частния сектор, както и по проекти и дейности в сферата на здравеопазването, с бенефициент МЗ и в сферата на опазване на културното наследство с бенефициент МК.

В резултат на проведената междинна оценка за изпълнение на ПИРО на община Вълчедръм в периода 2021-2023 г. можем да направим следните обобщени изводи:

1. В регионален план община Вълчедръм запазва трето място по територия и четвърто място по население в област Монтана. Селищната система на общината е сравнително устойчива. Обезлюдяващи се (под 100 жители) са селата - Ботево, Бъзовец и Горни Цибър .
2. Демографските показатели продължават да се влошават. Населението намалява от миграция и тенденцията на ниска раждаемост и висока смъртност. По данни на НСИ през 2022 г. община Вълчедръм живеят 7498 души, 49% от които мъже и 51% жени. Градското население е 38%, а в селата живеят 62% от жителите на общината.
3. По данни от последното преброяване на населението към септември 2021 г. в община Вълчедръм живеят 7698 души или с 2202 души по-малко спрямо преброяването през 2011 г. Населението намалява с 22% за десет години.
4. Естественият прираст на населението е отрицателен, като за периода 2020-2022 г. е средно по минус 165 души на година. Средногодишният брой на живородените деца в община Вълчедръм за периода 2020-2022 г. е 72. Средната смъртност за изследваните 3 години е 237 човека годишно, като тук се отчита и значителния ръст на починалите по време на пандемията от коронавирус. Механичният прираст на населението е отрицателен - през 2021 г. е минус 2, а през 2022 г. минус 8 души. Общо в резултат на естествен и механичен прираст населението в общината за периода 2020-2022 г. е намаляло с 419 души.
5. Образователната система в общината е добре организирана и материално обезпечена, но броят на децата в детските градини и на учениците продължава да намалява. През периода 2021-2023 г. е закрито 1 общинско училище - ОУ „Христо Ботев” - с. Златия. По данни от последното преброяване към 07.09.2021 г. 8% от населението на община Вълчедръм на 7 и повече години има висше образование (551 лица). Със средно образование са 50%, а с основно – 29%. Общо 1000 лица или 14% от жителите на общината са с начално и по-ниско образование. Напълно неграмотни са 119 лица.
6. Населението в община Вълчедръм е подсигурено само с доболнична помощ и страда от недостиг на общопрактикуващи лекари, стоматолози и специалисти. Болнична лечебна помощ се предоставя от МБАЛ „Св. Николай Чудотворец“ – гр. Лом и МБАЛ „Д-р Стамен Илиев“ – гр. Монтана. Здравното и медицинско обслужване и снабдяването с лекарства е затруднено, поради неравномерното разпределение на населението по общи практики и отдалечеността на голяма част от населените места от общинския център.
7. В общината се предлагат разнообразни и качествени социални дейности и услуги, които отговарят на потребностите на населението, но има нужда от разкриване на нови.
8. Безработицата в община Вълчедръм в периода 2021-2023 г. намалява с 2,33%. През 2022 г. безработицата достига най-ниската си стойност (30,13%) за периода на прилагане на ПИРО. През отчетната 2023 г. равнището на безработица се повишава и достига 31,85%, като остава по-високо от средните нива за област Монтана (12,7%), и за страната (5,6%).

9. Икономическото развитие на община Вълчедръм през отчетния период се характеризира с различна динамика в отделните сектори, но като цяло отчитаме ръст спрямо базовата 2021 г. Финансовите показатели на местните предприятия се подобряват. Около 92% от произведената продукция в общината и 82% от НПП за 2022 г. са реализирани в сектора на „Селско, горско и рибно стопанство“, което затвърждава позициите му на основен и водещ отрасъл в местната икономика. Селското стопанство запазва своите стабилни позиции и отчитаме сериозен ръст на броя на предприятита в сектора.
10. В Индикативната финансова таблица към ПИРО на община Вълчедръм 2021-2027 г. за петте основни приоритета са заложени 100 проекти и дейности на обща стойност 31 897 хиляди лева. На етапа на МО отчитаме 35 изпълнени проекти и дейности за 13 780 хиляди лева. Изводът е, че финансовото изпълнение на ПИРО за първите три години на база усвоени средства и инвестиции е 43%, а техническото изпълнение на база заложени и изпълнени проекти дейности е 35%. Това е много добро изпълнение в средата на програмния период, предвид забавянето на възможностите за финансиране от оперативни програми, НПВУ и СПРЗСР. Реалното финансово и техническо изпълнение на плана е по-голямо, но не може да бъде измерено точно тъй като не са отчетени проектите, финансирани с частни инвестиции на територията на общината.
11. Най-успешен за периода 2021-2023 година по техническо и финансово изпълнение е Приоритет 5 „Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии“ с 70% техническо преизпълнение и 77% финансово изпълнение. На второ място е Приоритет 2 „Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска“ с 19% техническо изпълнение на база брой дейности и проекти и 65% финансово изпълнение на база привлечени средства. Трети е Приоритет 3 „Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, по-висок жизнен стандарт и демографски подем“ с 41% техническо и 30% финансово изпълнение. Четвърти е Приоритет 1 „Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството“ с 32% техническо и 18% финансово изпълнение. Най-незадоволително изпълнение на етапа на МО отчитаме по Приоритет 4 „Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни“ – 11% техническо и 5% финансово изпълнение. Община Вълчедръм е реализирала съществен напредък като е въвела електронни администативни услуги за гражданите и бизнеса, отговарящи на всички изисквания и критерии на Министерството на електронното управлвение. Ниските проценти финансово и техническо изпълнение по приоритета се дължат на малкия брой изпълнени проекти и дейности в сферата на здравеопазването, социалните услуги и културата.
12. Междинната оценка на ПИРО на база индикатори за въздействие и резултат показва подобряване на икономическото развитие на община Вълчедръм, обновяване на инфраструктурите, насърчаване на заетостта, устойчиво развитие на селското стопанство, грижа за опазването на околната среда и други положителни въздействия. Най-видимият ефект от прилагането на плана остават инвестициите в инфраструктурата - ремонт на пътища, улици, обществени сгради, детски и спортни площадки и др. Отчитайки реалните резултати от изпълнението на ПИРО и техния ефект и въздействие върху населението и целевата територия можем да отчетем добра обща ефективност за периода 2021-2023 г., тъй като голяма част от индикаторите са с постигнати или преизпълнени целеви стойности. Индикаторите са съотносими пряко към Стратегическите цели в плана и

показват, че най-добър напредък е постигнат по показателите, измерващи изпълнението на Стратегическа цел 3: Интегрирано териториално развитие и намаляване на неравенствата, чрез комплексно подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност, обновяване на инфраструктурите, енергийна ефективност и опазване на околната среда. На второ място е Стратегическа цел 1 на ПИРО: Икономически растеж, чрез развитие на модерно селско стопанство и преработвателна промишленост, привличане на инвестиции и иновации за повишаване на конкурентоспособността. На трето място остава Стратегическа цел 2: Демографски подем, насърчаване на образованието, социалното включване, духовно развитие, съхранени традиции и културно наследство.

13. Ефикасността най-общо е оценка на съответствието между разходите и очакваните ползи от направените инвестиции в различни проекти и дейности. Изпълнените проекти и постигнатите индикатори показват висока резултатност в изпълнението на ПИРО, обвързана с подобрени показатели за устойчивост и развитие. Реализираните проекти в община Вълчедръм имат пълно съответствие със стратегическата рамка, като допринасят за постигане на целите и мерките на плана. За част от мерките има съществен напредък в броя на реализираните проекти и дейности. Финансовите параметри на плана също имат високо изпълнение, като по-ниските проценти в някой приоритети се дължат на завишените прогнозни стойности и ограничените източници на финансиране, поради забавения старт на европейските програми. Всичко това дава основание за положителна оценка относно съотношението между направените разходи и очакваните/постигнатите ползи от изпълнението на плана. Отчитайки видимите, реални резултати от реализираните проекти и дейности и техния ефект върху населението и целевата територия можем да отчетем добра обща ефективност и ефикасност на ПИРО на община Вълчедръм за първите три години на неговото изпълнение (2021-2023 г.). Основните източници на средства за изпълнение на ПИРО са фондовете на ЕС и Републиканския бюджет. По-малко финансиране е получено от национални фондове и програми на българската държава и средства от общинския бюджет.
14. Въпреки трудностите и предизвикателствата, породени от влошаващите се социално-икономически условия и фактори на външната среда, политическата, финансова и икономическа нестабилност, е реализиран съществен напредък в изпълнението на плана.
15. Създадена е много добра организация за прилагане на ПИРО от гледна точка на заложени и реализирани проекти и дейности, вътрешен мониторинг, отчетност и контрол. Това се доказва от постигнатите резултати и напредък в изпълнението на заложените цели и приоритети на плана. Общината е натрупала административен опит в разработването и изпълнението на проекти в различни сфери на обществения живот. Проблем остава липсата на достатъчно квалифицирани експерти в администрацията, които да управляват проектите и ограничените ресурси в местния бюджет за реализация и съфинансиране на голям брой мащабни проекти и дейности в изпълнение на плана.

ПРЕПОРЪКИ

В резултат на проведената междинна оценка за напредъка в изпълнението на Плана за интегрирано за развитие на община Вълчедръм 2021-2027 г. имаме следните препоръки за повишаване степента на изпълнимост и приложимост на документа:

1. **Стратегията за развитие на общината** за оставащия период на действие на ПИРО до 2027 г. следва да бъде агресивна по отношение протичането на демографските процеси и намаляване на безработицата, подкрепяща по отношение на желания териториален баланс в развитието и насърчаване на икономиката и стабилизираща по отношение изграждането и обновяването на инфраструктурите.
2. **Заложените приоритети** – икономически растеж, чиста околна среда, висок жизнен

стандарт, демографски подем, качествени и достъпни обществени услуги и подобряване на инфраструктурата са уместни по отношение на основните нужди и проблеми на целевия район. Визията на ПИРО звучи актуално, реалистично и е изпълнима в дългосрочна перспектива. Основните стратегически цели и приоритети са добре изведени и точно подредени и при актуализация на ПИРО не следва да се променят.

3. **ПИРО да се съгласува с актуалните действащи програми, финансирани от европейските фондове в периода до 2027 г.**, които бяха одобрени след неговото приемане от Общински съвет – Вълчедръм през 2021 г. Да се направи преглед на всички национални и европейски програми, по които Общината, местния бизнес и НПО са възможни бенефициенти и да се идентифицират реални мерки, процедури и схеми, по които може да се кандидатства за изпълнение на дейностите в плана.
4. **Да се актуализира Програмата за реализация на ПИРО** за оставащия период на неговото действие до 2027 г. с приоритетни и реално изпълними проекти, дейности, финансови източници, срокове и отговорници. От програмата да отпаднат неприложимите и неизпълними проекти и дейности, за които междинната оценка е показала нулев напредък и/или е констатирана липса на възможност за въздействие, планиране и отчетност на изпълнението.
5. **Да се кандидатства още по-активно** по международни и трансгранични програми и да се търсят нови партньорства за реализация на съвместни проекти с други Общини, бизнеса и НПО.
6. **Общината да създаде база данни и да събира ежегодно информация от НПО, училища, читалища, бизнеса и земеделски производители** за техните инвестиции и проекти, за да може на етапа на Последваща оценка за изпълнение на плана да се включат и техните инициативи и дейности.
7. **Реализираните мерки и дейности, които не са включени в Програмата за реализация на ПИРО, но съответстват на визията, основните приоритети и цели, да бъдат добавени в годишните отчети за изпълнение на документа** и да се включат в последващата оценка на плана. Това ще предаде по-голяма пълнота, яснота и актуалност на дейностите, в изпълнение на политиката за устойчиво местно развитие.
8. **Общината да продължи балансираната си териториална политика за местно развитие**, като осъществява проекти, мерки и дейности в града и селата.
9. **Да се популяризира ежегодно напредъка в изпълнението на ПИРО сред гражданите** и да се активизират бизнеса и НПО да участват в различни дейности и проекти, за да се повиши общото изпълнение на заложените цели и приоритети.

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ, ГРАФИКИТЕ, СХЕМИТЕ

Таблица 1: Сравнителна характеристика на община Вълчедръм и останалите общини в област Монтана 2020-2022 г.
Таблица 2: Население в община Вълчедръм 2018 – 2022 г.
Таблица 3: Население в община Вълчедръм по населени места и пол – сравнителни данни от Преброяване на населението през 2011 и 2021 г.
Таблица 4: Население по населени места в община Вълчедръм 2020-2022 г.
Таблица 5: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2020- 2022 г.
Таблица 6: Население по пол и възраст в община Вълчедръм – 2020-2022 г.

Таблица 7: Естествен прираст на населението на община Вълчедръм 2018-2022 г.
Таблица 8: Заселени, изселени и механичен прираст на населението 2018-2022 г.
Таблица 9: Образователна структура на населението към 07.09.2021 г.
Таблица 10: Население по етническа група, майчин език и вероизповедание
Таблица 11: Население по постоянен и настоящ адрес към 31.12.2021-2023 г.
Таблица 12: Средногодишен брой на безработните лица и равнище на безработица в община Вълчедръм за периода 2021 - 2023 г.
Таблица 13: Справка за безработицата в отделните населени места
на община Вълчедръм за периода 2021 – 2023 г.
Таблица 14: Структура на безработните лица по пол към 31.12.2023 г.
Таблица 15: Възрастова структура на безработните лица 2021-2023 г.
Таблица 16: Образователна структура на безработните лица 2021-2023 г.
Таблица 17: Структура на безработните лица по придобита квалификация 2021-2023 г.
Таблица 18: Обявени свободни работни места за периода 2021 – 2023 г.
Таблица 19: Структура на постъпилите на работа лица по пол, квалификация и възраст
Таблица 20: Брой на продължително безработните лица, по пол, притежавана квалификация, образователно равнище и възраст 2021-2023 г.
Таблица 21: Брой нефинансови предприятия по основни икономически дейности 2021-2022 г.
Таблица 22: Сравнителен анализ на основните икономически показатели на отчетените нефинансови предприятия 2021-2022 г.
Таблица 23: Средна брутна годишна работна заплата в община Вълчедръм (лева)
Таблица 24: Баланс на земеделската земя по начин на трайно ползване към 2023 г.
Таблица 25: Брой регистрирани земеделски стопани 2021-2023 г.
Таблица 26: Справка за засети площи по видове култури и средни добиви 2020-2023 г.
Таблица 27: Справка за броя на основните видове отглеждани животни 2021-2023 г.
Таблица 28: Животновъдни обекти (ОЕЗ) в община Вълчедръм по населени места и категории животни към 01.01. за периода 2021-2023 г. (бр.)
Таблица 29: Разпределение на общата горска площ по видове собственост 2023 г.
Таблица 30: Предвидено и осъществено ползване на дървесина от горски територии на община Вълчедръм (2021 – 2023 г.)
Таблица 31: Залесяване на горски територии в община Вълчедръм (2021 – 2023 г.)
Таблица 32: Брой лица с увреждания и лицата получили социални помощи в община Вълчедръм през периода 2021-2023 г.
Таблица 33: Медицински персонал и население на един лекар
в община Вълчедръм 2020-2022 г.
Таблица 34: Информация за епидемичната обстановка и заразна заболеваемост в община Вълчедръм за периода 2021 – 2023 г. с посочени видове заболявания
Таблица 35: Брой ученици и учители в община Вълчедръм 2020-2023 г.
Таблица 36: Данни за общинските детски градини 2020-2023 г.
Таблица 37: Народни Читалища - художествени състави, клубове, групи и кръжоци
Таблица 38: Справка за изпълнени проекти и дейности през периода 2021-2023 г.
Таблица 39: Изпълнение на ПИРО през периода 2021-2023 г. по приоритети и мерки
Таблица 40: Оценка на постигнатия напредък по индикатори за наблюдение
Таблица 41: Индикативно разпределение на ефикасността на използваните ресурси по приоритети на ПИРО и източници на средства за периода 2021-2023 г.

Графика 1: Динамика на населението в община Вълчедръм 2018-2022 г.
Графика 2: Естествен прираст на населението 2018-2022 г.
Графика 3: Механичен прираст на населението 2018-2022 г.

Графика 4: Сравнителна характеристика на населението по постоянен и настоящ адрес
Графика 5: Динамика на безработицата в община Вълчедръм 2020-2023 г.(%)
Графика 6: Планирани и отчетени проекти по приоритети на ПИРО 2021-2023 г. (брой)
Графика 7: Планирани и привлечени средства по приоритети на ПИРО (хил. лева)
Графика 8: Разпределение на вложените финансови средства по източници